

Emem Israel Daniel

Hva har jeg gjort feil? Hvorfor tok de han fra meg?

**Ikke-vestlige foreldres opplevelse av omsorgsovertakelse.
En studie av foreldrenes erfaring med å miste omsorgen for
egne barn.**

Masteroppgave i sosialt arbeid

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag

Forord

Først ønsker jeg å takke foreldrene som har delt sine verdifulle erfaringer med meg ved å la seg intervjuet. Uten dere bidrag, kunne ikke denne oppgaven bli til. Jeg har lært mye fra dere gjennom arbeid med denne oppgaven. En stor takk rette til de to frivilligorganisasjonene, for hjelp til å komme i kontakt med aktuelle foreldre.

Som innvandrere i Norge har jeg erfart hva det innebærer å bli integrert og hvor krevende det er å studere og skrive en masteroppgave på norsk. Mange ganger har jeg hatt tanker om hva jeg ville si, men jeg fant ikke dekkende ord og begreper til å få frem det som lå på hjertet. Jeg er veldig glad for at jeg har fått dette til tross utfordringene i livet.

Jeg har mistet min lillebror og mamma i løpet av min masterstudie. Takk for alt vi har delt sammen. Dere er dypt savnet! Mamma du har vært mitt største forbilde. Du har lært meg å stå på og ha perspektiv på livet. Du har gitt alt for at jeg kunne studere, jeg kan ikke glemme da du solgte dine eiendeler og klær for å betale min skolepenger. I vanskelige situasjoner har du sett meg i øyne og sagt dette klare du. Dine gode ord og din tro på min mestring lever lenger selv om du er borte for godt. Jeg elsker deg, Mamma, hvil i fred!!!

Men midt opp i dette har jeg hatt så mange mennesker som betyr mye for meg. Takk til min kjære mann Israel Daniel som har alltid vært der for meg. Du sa opp jobben din og flyttet med meg for at jeg skulle kunne studere. Du har en periode tatt over ansvar for økonomien, oppfølging av barna og hjemmet. Love you! Takk til mine kjære barn Ukeme og Edidiong. Dere har telt ned på kalenderen helt frem til den dagen oppgaven endelig er sendt inn og vi har snakket om og om igjen om hvor mange dager igjen til oppgaven er ferdig. Jeg elsker dere høyere enn all annet i verden.

Tusen takk til min Veileder, Mona Sandbæk og min støtteperson, Bente Puntervold Bø. Uten dere ville være umulig å få dette til. Dere har virkelig strukket dere langt for å møte mine behov. Takk Mona for den trygghet jeg føler hver gang jeg har vært i veiledning hos deg. Du har alltid hatt fokus på hva jeg mestrer og forbedringspotensialet. Du har tålt og vært så tålmodig med mine språkutfordringer. Tusen takk for dine konstruktive tilbakemeldinger og faglig innspill. Bente jeg er veldig takknemlig for den dagen jeg møtte deg i Alta. Takk for din veiledning og støtte, jeg er heldig å ha deg, du har hjulpet med gjennom studier perioden. Takk for faglig innspill, språkvask og konstruktive tilbakemeldinger.

Takk til Reidar og Gunnar Host Legal for stipend jeg fikk høsten 2013. Stipendet bidro til at kunne pendle fra Alta til Oslo for å delta i undervisninger og den dekket også en del av studie materiale.

Takk til mine kollegaer for forståelse og faglig innspill til oppgaven og takk til min arbeidsplass For Fangers Pårørende for fleksibilitet og tid til å jobbe med oppgaven.

Takk til mine venner som har bidratt med barnepass, språkvask, oppmuntring og alle de som har tro på at jeg kan gjøre dette. Jeg setter pris på deres hjelp!

Oslo, november 2016

Emem Israel Daniel

Innholdsfortegnelse

Kapitel 1 Innledning.....	9
1.1 Formål med prosjektet:.....	9
1.2 Bakgrunn for valg av tema.....	9
1.3 Problemstilling	10
1.4 Prosjektets relevans for sosialt arbeids praksis	11
1.5 Redegjørelse av sentrale begrepene	11
1.5.1 Ikke-vestlige innvandrere	11
5.2 Kulturbegrepet.....	12
1.5.3 Resiliens og mestring av påkjenninger.....	12
1.6 Oppgavens oppbygging.....	13
Kapittel 2 Kunnskap om barnevernet	13
2.1 Statistikk over barn i kontakt med barnevernet.....	13
2.2 Barnevernets rammebetingelser og juridiske føringer	14
2.2.1 Juridiske føringer.....	15
2.3 Omsorgsbegrep.....	16
2.3.1 Omsorgssvikt.....	17
2.3.2 Omsorgsovertakelse	17
2.4 Oppdragelse	18
2.5 Tidligere forskning	19
2.5.1 Studier om foreldrenes erfaringer etter omsorgsovertakelsen.....	19
2.5.2 Studier om tillit og samarbeid	21
Kapittel 3 Teoretiske perspektiver	22
3.1 Makt	22
3.1.1 Max Weber.....	22
3.1.2 Pierre Bourdieu	23
3.1.2.1 Ulike kapitalformer	23
3.1.2.2 Habitus	24
3.1.3 Språkmakt.....	25
3.2 Brukermedvirkning på individnivå	26
3.3 Tillit og sosialt nettverk.....	27
3.4 Interseksjonalitet	28
Kapittel 4 Metode.....	29

4.1 Fenomenologi.....	29
4.2 Forskningsintervju.....	30
4.3 Utvalg	31
4.3.1 Rekruttering av informantene.....	31
4.3.2 Presentasjon av informantene.....	32
4.4. Forberedelsen til intervjuene og intervjuguide.....	32
4.4.1 Gjennomføring av intervjuet	33
4.5 Transkribering	35
4.6 Forskningsetiske refleksjoner.....	35
4.6.1 Informert samtykke	36
4.6.2 Konfidensialitet	36
4.6.3 Forskerens rolle	37
4.7 Reliabilitet og validitet i intervjuforskning	38
4.8 Analysemetode	39
4.8.1 Meningskoding og meningsfortetting	39
4.9 Case presentasjon av intervjupersonene.....	40
Kapittel 5 Foreldrenes opplevelser av kontaktetablering og omsorgsovertakelse	42
5.1 kontaktetablering.....	42
5.1 Omsorgsovertakelse	43
5.1.1 Hjelpetiltak før omsorgsovertakelsen.....	43
5.1.2 Akutt omsorgsovertakelse	47
5.2 Språkmakt.....	49
5.3 Fattigdom	53
5.4 Brukermedvirkning	55
Kapittel 6 Hvordan gikk det med foreldre og barn etter omsorgsovertakelse?.....	57
6.1 Hvordan gikk det med barna under barnevernets omsorg?.....	57
6.1.1 Tilbakeføring av barn	59
6.2 Foreldrenes livskvalitet og erfaring etter omsorgsovertakelse.....	60
6.3 Mobilisering av egne ressurser (resiliens).....	62
6.4 Hva tenker foreldrene i etterkant?	65
Kapittel 7 Drøfting av funnene.....	67
7.1 Akutt omsorgsovertakelse	67
7.1.1 Hvordan kan akutt omsorgsovertakelse forstås i lys maktbegrepet?	72

7.1.2 Hvordan kan akutt plassering bidra til å vanskeliggjøre samarbeid?	73
7.2 Kan ensidig negativt syn på foreldre bidrar til å vanskeliggjøre samarbeidet?.....	74
7.2.1 Faktorer som fremmer samarbeid.....	76
7.4 Foreldrene forstår ikke hvorfor de mister omsorgen for barna sine.....	77
7.3 Hvordan gikk det med foreldre etter omsorgsovertakelse?.....	81
8.0 Avslutning	84
Litteraturliste	85
Vedlegg 1 Intervjuguide.....	93
Vedlegg 2 Informasjonsskriv	96
Vedlegg 3 Kvittering fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS	98

Sammendrag

Denne oppgaven handler om ikke-vestlige foreldres opplevelse av omsorgsovertakelse. Studien har som formål å løfte fram foreldrenes kunnskap og erfaring med å bli fratatt omsorgen for egne barn. I følge Statistisk sentralbyrå (2016) er barn med minoritets bakgrunn, særlig fra ikke-vestlige land overrepresentert i barnevernet. Foreldrenes opplevelse kan bidra med kunnskap om hvordan barnevernstjenesten kan tilrettelegge bedre for å møte mennesker i et mangfoldig samfunn. Oppgavens problemstilling er: *Ikke-vestlige foreldres opplevelse av omsorgsovertakelse.*

Undersøkelsens teoretiske perspektiver bygger på ulike forståelser av makt med utgangspunkt i Max Weber, Pierre Bourdieu og Michel Foucault. Studien anvender også teoretiske perspektiver på brukermedvirkning, sosial tillit og sosialt nettverk. Interseksjonalitetsbegrep har også blitt anvendt.

Studien tar utgangspunkt i en fenomenologisk posisjon for å utforske foreldrenes opplevelse av omsorgsovertakelse. Oppgaven bygger på kvalitative intervjuer med sju foreldre med ikke-vestlige bakgrunn som har erfart omsorgsovertakelse.

Min undersøkelse viste at fem av seks familier opplevde akutt og uventet omsorgsovertakelse. Tre foreldre ble varetektsfengslet. Foreldrene forsto ikke hvorfor de mistet omsorgen for sine barn. Flere av dem forsto ikke hva som foregikk på grunn av språkproblemer. Likevel innså de at de hadde en del utfordring i oppdragelsen, men som ikke var alvorlige nok til å forvente omsorgsovertakelse. Foreldrene opplevde stor sett ikke samarbeid med barneverntjenesten. Men alle fortalte også om en eller flere barnevernsarbeiderne de hadde tillit til og samarbeidet godt med. Noen foreldre levde i fattigdom, men de materielle forhold de levde under ble ikke tatt hensyn til.

Undersøkelsen viste også at foreldrene opplevde at ungdommer som barnevernet overtok omsorgen for ikke ble fulgt opp godt nok, men noen var fornøyde med fosterhjemmene. To foreldre hadde opplevd tilbakeføring av barn og to hadde fått nye barn som de beholder omsorgen for. Studien viste at foreldrene ikke opplevde skam over omsorgsovertakelsen. De hadde ikke noe å skjule, og de delte sine erfaringer med andre i nettverk sitt, og de mobiliserte krefter og mestret påkjenninger ved hjelp av støttende nettverk.

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag

Oslo 2016

Abstract

This thesis looks at the experience of losing child custody – from non-western parents' point of view. The research hopes to investigate parents' understanding and knowledge having been deprived guardianship of their children. According to Statistics Norway (2016), children with a minority background, particularly from non-western countries, are over-represented in Norwegian Child Welfare Services (CWS). Looking at parental experiences can provide knowledge on how the CWS can improve its interaction with citizens in a multi-cultural society. The issue addressed is: *How non-western parents experience losing custody of their children.*

The theoretical approach of the study builds on various understandings of power, based on Max Weber, Pierre Bourdieu and Michel Foucault. The study also applies theoretical perspectives to client participation, trust and social networks. The concept of intersectionality is also used.

The study takes a phenomenological approach, to explore how parents experience the placement of their children outside home. This exploration builds on qualitative interviews with seven parents from non-western background – all of whom have gone through loss of custody.

My study shows that five of six families experience a sudden, unexpected placement of their children outside the home. Three parents were themselves arrested and detained. Parents did not understand why they were losing custody of their children. Many of them did not realise what was happening due to the language barrier. Although they understood there had been challenges regarding the upbringing of their child, they did not consider or understand them to be serious enough to expect the placement of their children outside the home. Generally speaking, parents did not feel that the CWS was trying to be cooperative. However, all of the families mentioned one or more social workers who they trusted and cooperated well with. Some families experienced poverty, but their material circumstances were not taken into consideration.

The study found that parents who lost custody of their teenagers felt that CWS did not provide the children with a proper follow-up. However, some of the parents were satisfied with their children's foster homes. In the case of two families, custody was restored and the children relocated to their parents. Two families went on to have more children - these children were allowed to live with their parents. The study also showed that parents were not shameful about the loss of custody. They were open in sharing their experience. With the aid of support networks the parents were able to mobilise strength and overcome the inevitable challenges a loss of custody presents.

Oslo and Akershus University College of Applied science, Department of social studies

Oslo 2016

Kapitel 1 Innledning

1.1 Formål med prosjektet:

Formålet med undersøkelsen er å løfte fram foreldrenes kunnskap og erfaring med barneverntjenesten. Jeg velger ikke-vestlige foreldre på grunn av at de kan ha andre forståelser av barnevern enn foreldre fra vestlige land. Deres erfaringer med omsorgsovertakelsen kan gi innsikt i hvordan velferdstilbudet kan oppleves. Dette kan igjen bidra med kunnskap om hvordan barnevernstjenesten kan tilrettelegge bedre for å møte mennesker i et mangfoldig samfunn.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Omsorgsovertakelse blant innvandrere er et svært aktuelt tema i dagens Norge. For eksempel har en del foreldre uttalt seg i sosiale media, og det har skjedd flere markeringer og demonstrasjoner både nasjonalt og internasjonalt på grunn av at foreldre har blitt fratatt barn¹. Ambassadører, diplomater og utenriksminister har vært involvert i noen av sakene. Et eksempel på dette er en NRK-dokumentar om norsk barnevern sett fra andre land². Myndighetene har iverksatt tiltak ved å utarbeide videreutdanning om barnevern i et minoritetsperspektiv. Formålet med utdanningsretningen er å øke kunnskap og bevissthet rundt møte mellom innvandre og barnevernet³. Fylkenes mfl. (2015, 81) legger til at det pågår debatt blant fagfolk, i forskning og i nasjonale og internasjonale media om hvorvidt barnevernet ivaretar minoritetsfamiliers særstilte behov og interesse. Flere forskere uttrykker behov for forskning som legger vekt på etniske minoritets erfaringer med barnevernet (Fylkenes mfl. 2015, 82). Mitt ønske med denne oppgaven er å bidra med kunnskap om ikke-vestlige-foreldrenes erfaringer med å bli fratatt omsorgen for sine barn.

Ikke-vestlige foreldrene som mister omsorgen for barna sine har ofte sammensatte utfordringer. Levekårsundersøkelser konkluderer med at innvandrerbefolkninger, særlig fra ikke-vestlige land representerer en sosial og økonomisk underklasse i Norge. De har lavere sysselsetning og inntekt, mange familier lever i fattigdom⁴. Undersøkelsen «Barnevernet på ny kurs?» bekrefter at familier som kommer i kontakt med barnevernet tilhører marginaliserte grupper med lave inntekter, svak tilknytning til arbeidsmarkedet og har høy forekomst av somatisk og psykisk sykdom i tillegg til ulike psykososiale belastninger (Fauske mfl. 2009, 6). Noen foreldre med ikke-vestlige bakgrunn kan mangle nettverk og noen har språklige

¹ <http://www.abcnyheter.no/nyheter/2016/06/04/195221051/norsk-rumensk-foreldrepar-takker-stotten> (22.09.2016).

² <http://www.advokatsylte.no/rett-og-urett/norsk-barnevern-sett-fra-andre-land-nrk-brennpunkt> (22.09.2016)

³ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Videreutdanning-hosten-2014/id753261/> (22.09.2016)

⁴ <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/mange-innvandrere-er-okonomisk-sarbare> (23.09.2016).

utfordringer. Noen mangler kjennskap til hvordan det norske barnevernet fungerer og ikke minst kan de ha ulike oppfatninger av situasjonene. Omsorgsovertakelse kan være nytt og fremmed for noen, særlig de som ikke kjenner til barnevernets praksis fra før.

Mitt engasjement for temaet barnevernsarbeidere i møte med ikke-vestlige innvandrere startet i løpet av mine bachelorstudier i sosialt arbeid. Jeg kom til Norge i voksen alder og myter om barnevernet var et av de temaene som personer i mitt nettverk var opptatt av. Jeg hadde blant annet kontakt med noen foreldre som hadde mistet omsorgen for sine barn. Kjennskap til deres erfaringer med barnevernet skapte frykt i meg. Men da jeg leste i pensumet om de positive sidene av barnevernet, begynte jeg å stille spørsmål om hvorfor «vi» innvandrere ikke får helhetlig informasjon om barnevernet. Under bachelorstudiene ble jeg også kontaktet av bekjente som kom i kontakt med barnevernet. De stilte mange spørsmål, blant annet hva forventet barnevernet av dem, og hvordan burde de forholde seg til dem m.m. Jeg merket at jeg trengte mer kunnskap for å kunne gi nyttige råd og veiledning til foreldre som allerede var i tvil. Engasjementet førte til at jeg valgte å skrive min bacheloroppgave om hvordan oppdragervold kan oppfattes av ikke-vestlige foreldre og barnevernsarbeidere, og hvilke tiltak som kan bidra til endring hos foreldrene. Utvalget i studien var barnevernsarbeiderne. Fokuset var på deres fortolkning av ikke-vestlige-foreldres forståelse av oppdragervold. Begrunnelse for valg av tema var at flere barn med ikke-vestlige bakgrunn kom ofte i kontakt med barnevernet på grunn av vold i hjemmet (Kvale og Dyrhaug 2011). Etter endt studium fikk jeg arbeid i førstelinje i barneverntjenesten. Som hjemmekonsulent hadde jeg ansvar for å følge opp familier med ikke-vestlige-bakgrunn. I min nåværende jobb som minoritetsrådgiver i For Fangers Pårørende har jeg også møtt pårørende til innsatte i fengsel som har mistet omsorgen for sine barn eller har kontakt med barnevernet. Noen soner på grunnlag av anklager om barnemishandling, noe mange av dem er uenige i.

1.3 Problemstilling

Ikke-vestlige-foreldres opplevelse av omsorgsovertakelse. En studie av foreldrenes erfaring med å miste omsorgen for egne barn!

Jeg vil besvare denne problemstillingen gjennom å undersøke hvilke erfaringer foreldrene har fra kontakten med barneverntjenesten og hvordan de mobiliserer krefter etter omsorgsovertakelsen og lærdom de hadde gjort seg.

1.4 Prosjektets relevansens for sosialt arbeids praksis

Møte mellom yrkesutøvere og minoritetsgrupper er et aktuelt tema i sosialt arbeid. I dagens Norge må man forholde seg til mangfoldighet. Folk flykter på tvers av landegrensene av ulike grunner, og i de siste har det kommet mange flykninger til Norge. Kunnskap om ikke-vestlige foreldres erfaringer med å bli fratatt omsorgen for sine barn er et eksempel på brukere i vanskelige livssituasjoner. I følge yrkesetikken skal sosialarbeidere gi hjelp og støtte til mennesker i vanskelige livssituasjoner, være solidarisk med utsatte grupper og arbeide for sosial endring⁵. Et sentralt mål i sosialt arbeid er å fremme vekst og empowerment hos brukerne i vanskelige situasjoner. Arbeidet for å inkludere marginaliserte gruppe i felleskapet er også en annen målsetning⁶. Kunnskap om foreldres erfaringer kan bidra til at barnevernet tilrettelegger bedre for å møte denne målgruppen med forståelse og respekt.

1.5 Redegjørelse av sentrale begrepene

1.5.1 Ikke-vestlige innvandrere

Begrepet ikke-vestlige innvandrere eksisterer ikke lenger i Statistisk sentralbyrå. Begrepet gikk ut på dato på grunn av at inndelingen «vestlige» og «ikke-vestlig land» ble kritisert for å skjule mer enn begrepet avdekket, og at det eksisterer store interne forskjeller innenfor de gruppene. Høydahl (2008) hevder likevel at begrepet var mer brukervennlig enn den nye inndelingen som ramser opp land i «vesten» og «ikke-vesten». Jeg bruker begrepet nettopp fordi jeg anser det som brukervennlig, og jeg vil forsøke å reflektere over hvordan kategorien «ikke-vestlige innvandrere» brukes i denne oppgaven. Kategorisering er nødvendig for å kunne studere en gruppe, men kan også være en måte å sette folk i «bås». Ikke-vestlige innvandrere omfatter personer som kommer fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og Europeiske land utenfor EU/EØS, mens vestlige-innvandrere tilhører EU28/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand (Høydahl 2008). Mine informanter har sine opprinnelser fra to kontinenter; Afrika og Asia.

Ifølge Kaya (2010) er ikke-vestlige innvandrere en sammensatt - og heterogen gruppe. Personene kommer fra ulike kontinenter og land, og har ulik kulturell- og religiøs bakgrunn, samt også ulike livserfaringer. Fellestrekk mellom dem er at de oppholder seg i Norge. Måten vestlige og ikke-vestlige land er organisert på er forskjellige fra hverandre. Innvandring til et nytt land kan føre til en ny fase i livet. Noen kan oppleve at de mister relevante erfaringer,

⁵https://www.fo.no/getfile.php/1329211/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/yrkesetisk%20grunnlagsdokument_NYNORSK.pdf (23.09.2016).

⁶<http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/> (23.09.2016)

sosiale nettverk, morsmål, identitet, kulturelt felleskap og utdannings- og yrkeskompetanse (Kaya 2010, 51). Kunnskap om ikke-vestlige innvandrere er spesielt viktig fordi disse menneskene kan komme fra land med kultur og verdier som skiller seg ut fra det som er vanlig i Norge.

5.2 Kulturbegrepet

Kultur er et vidt og mangetydig begrep som debatteres, og kulturbegrepet er mye i bruk i ulike sammenhenger. Det finnes flere ulike definisjoner av kultur, enhver definisjon har store implikasjoner på hvordan man definerer problemer og identifiserer løsninger (Holm-Hansen, Haaland og Myrvold 2007, 34). De fremhever at et fellestrekk i ulike definisjonene er en gruppes felles referanseramme i form av verdier, normer og ideer som menneskene i gruppen deler. Kultur handler dermed om en gruppes felles referanser, noe som gir rammene for og kunnskap om hva individer anser som riktig eller gal atferd i gitte situasjoner. Vi hører om bykultur, ungdomskultur, kristenkultur, muslimsk kultur, pakistansk kultur og så videre.

En annen definisjon av kultur dreier seg om alle de erfaringene, kunnskapene og verdiene vi tilegner oss i samfunnet, og anvender når vi handler (Eriksen og Sørheim 2006, 41; Eriksen og Sajjad 2011, 41). Det dreier seg om at kultur er konstruert ut fra de eksisterende verdiene i et samfunn for å skape spillerregler og handlingsrom. Kultur kan prege vår væremåte, hvordan vi tenker og handlinger, og vårt syn på virkeligheten (Schiefløe 2003, 134). Kultur er ikke et statisk begrep. Det endrer seg stadig med ny kunnskap og kontakt mellom mennesker fra ulike kulturer. Tre kjernebegreper under kultur er *kulturkompetanse*, *kulturforståelse* og *kultursensitivitet*.

Qureshi definerer *kulturkompetanse* som summen av den totale kulturkunnskapen vi anvender i en samhandlingskontekst. *Kultursensitivitet* omhandler følsomhet for egen og andres kulturelle preferanser. Det vil si å være bevisst sin egen livshistorie, egne holdninger og normer. Mens *kulturforståelse* dreier seg om at vi kan ha innsikt i hvordan vår egen og andres forståelse av virkeligheten er dannet i samspill med andre mennesker gjennom hele livet (Qureshi 2009, 208-209).

1.5.3 Resiliens og mestring av påkjenninger

Resiliens i denne oppgaven handler om hvordan mine informanter mestrer påkjenninger tross tap. Resiliens og mestring brukes om hverandre. Resiliens handler i denne sammenheng om individers reaksjon på og håndtering av stress. Den kan også forstås som individets evnen til å utvikle seg positivt tross motgang i livet (Kvelling 2010, 156). Håkonsen (2009, 279) mener at

mennesker kan oppleve følelser av mistriivsel og ubehag når de utsettes for stress eller krise i livet. Lazarus og Folkmann (1984) skiller to måter å mestre påkjenning på: Problemfokuset mestring og følelsesmessig fokusert mestring. Problemfokuset mestring innebærer at individet forholder seg aktiv til problemet og forsøker å redusere stress gjennom å håndtere situasjonen. Vanligvis bruker man tidligere mestringsstrategier og gjennom problemløsning kan man enten løse problemet eller forsøke å forstå situasjonen i et nytt lys. Individer kan håndtere problemet ved å søke hjelp og jobbe målrettet med å finne løsninger. Mens følelsesmessig fokusert mestring dreier seg om at individer gjør noe med negative ubehaget knyttet til situasjonen. Denne mestringsstrategien anvendes ofte i situasjoner hvor man opplever høy grad av stress, ubehag og påkjenninger som er vanskelig å gjøre noe med. Mestringsstrategier kan være å søke sosial støtte ved å snakke med noen, søke trøst og sympati. Andre måter kan være å prøve å akseptere situasjonen, lære av den, fortolke situasjonen på nytt eller ha humør i hverdagen (Håkonsen 2009).

1.6 Oppgavens oppbygging

I kapittel 2 gir jeg først en oversikt over hvor mange barn som er i kontakt med barnevernet, før jeg redegjør for barnevernets rammebetingelser, juridiske føringer og noen kjernebegreper. Jeg presenterer også tidligere forskning på feltet. I kapittel 3 redegjør for de teoretiske perspektivene med særlig vekt på makt med utgangspunkt i Weber, Bourdieu og Foucault. Jeg presenterer også teoretiske perspektiver på brukervedvirkning, sosial tillit og sosialt nettverk samt interseksjonalitet. I Kapittel 4 presenteres metode. Kapitlet starter med en kort redegjørelse for fenomenologiske perspektiver og avsluttes med en presentasjon av mine informanter i form av case. I kapittel 5 og 6 presenterer jeg analysene av det empiriske materialet. I kapittel 7 drøftes funnene mot barnevernets lovhjemler, annen empiri og teoretiske perspektiver som presentert i kapittel 3.

Kapittel 2 Kunnskap om barnevernet

Her vil jeg redegjøres for statistikk, barnevernets rammebetingelser, juridiske føringer, noen kjernebegreper og tidligere forskning på feltet.

2.1 Statistikk over barn i kontakt med barnevernet.

Totalt mottok 53 400 barn barnevernstiltak i 2015. 43 370 av 53 400 mottok hjelpetiltak, mens 10069 var under barnevernets omsorg (Statistisk sentralbyrå 2016). Hjelpetiltak utgjør ca. 81 prosent, mens omsorgstiltak er ca. 19 prosent uavhengig av barnets etniske tilhørighet. I forhold til året før har omsorgstiltak økt med 5 prosent, men det rapporteres ca. 1 prosent nedgang i antallet barn som mottok hjelpetiltak. Barn under barnevernet er delt i tre grupper:

Barn uten innvandrerbakgrunn, innvandrerbarn og norskfødte med innvandrerforeldrene. Barn med innvandrerbakgrunn da omfatter innvandrerbarn og norskfødte med innvandrerforeldre. Det rapporteres at hvert fjerde barn i barnevernet har innvandrerbakgrunn og er dermed overrepresentert i barnevernet sett i forhold til folketallet. Av 53400 barn som mottok tiltak i løpet av 2015, var 7500 innvandrerbarn mens 6250 var norskfødte med innvandrerforeldre, til sammen 13 750 barn med innvandrerbakgrunn. Dette utgjør 26 prosent av barn med innvandrerbakgrunn i barnevernet. I følge rapporten skilte innvandrerbarn fra ikke-vestlige land seg ut. Antall enslige mindreårige flyktninger under barnevernet har økt.

Oppsummeringsvis mottok 83 prosent barn uten innvandrerbakgrunn omsorgstiltak og 17 prosent barn med innvandrerbakgrunn. Innvandrerbarn har den største andelen som fikk omsorgstiltak, det tilsvarer 10 per 1000 barn sammenlignet med norskfødte med innvandrerforeldre på 7 per 1000 barn og barn uten innvandrerbakgrunn på 8 per 1000 barn. Foreldrenes fortellinger kan bidra til å kaste lys over hvordan og hvorfor dette skjer og hvilke perspektiv de har med omsorgsovertakelsen av sine barn. Det er viktig å merke seg at det er flere ulike mennesker som står bak et tall.

2.2 Barnevernets rammebetingelser og juridiske føringer

Barnevernsarbeiderne representerer samfunnet og jobber for å verne utsatte barn og unge mot overgrep og mishandling i hjemme. NOU (2009:8, 27) beskriver at barnevernet er satt til å forvalte offentlige ressurser, ivareta samfunnets verdinormer og utføre bestemte oppgaver i samfunnet. Oppgavene innebærer både hjelp og kontroll. På den ene siden skal barnevernsarbeiderne gi hjelp til barn og deres familier i vanskelige situasjoner, og på den andre siden skal de utøve en kontroll av barnets omsorgssituasjon. Barnevernet har fått myndighet og makt til å gripe inn med tvang og skille barn fra foreldre dersom inngripen er til barnets beste (Bunkholdt og Kvaran 2015, 18).

Begrepet «barnevern» handler først og fremst om å verne barn generelt, og særlig barn i vanskelige livssituasjoner. Kvelling (2010,18) hevder at barn plasseres i det øverste lojalitetshierarki i barnevernsarbeid. Barns posisjon i barnevernet og samfunnet kommer til uttrykk gjennom rettslige vern i form av FN barnekonvensjon, barnevernloven (bvl.) og andre lover. Rettslige vern har gitt barn selvstendige beskyttelse uavhengige av foreldrene. Primært har foreldrene ansvar for barna sine. Barneoven § 30 gir foreldrene ansvar for å passe på at barnet får tilpasset rutiner og oppgaver de mestre, at barnet utvikler ferdigheter og kompetanse i forhold til alder. Dersom det foreligger en bekymring for at foreldrene svikter i sin oppgave, har barnevernet plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon i hjemmet (bvl §

4-2; 4-3). Gjennom undersøkelsen vurderer barnevernsarbeidere om barnets omsorgssituasjon er god nok, om det bør sette inn hjelpetiltak eller om barnets liv og helse er truet. Dersom barnets liv og helse blir vurdert truet, kan barnevernet fremme vedtak om omsorgsovertakelse i fylkesnemnda. På bakgrunn av denne informasjonen som kommer frem, vurderer fylkesnemnda om omsorgsovertakelsen av et barn kan finne sted eller ikke (bvl. § 4-12). I andre tilfeller kan barnet bli akutt plassert utenfor hjemmet og vedtak om omsorgsovertakelse fremmes deretter i fylkesnemnda (bvl. §4-6 første og annet ledd). Akutt omsorgsovertakelse er svært inngripende for barn og deres foreldre. Det skal anvende når det er nødvendig. I prinsippet skal barnevernet ikke sette inn mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig (Bunkholdt og Kvaran 2015, 30; Prop.106 L (2012-2013)).

2.2.1 Juridiske føringer

Utsatte barns rett til hjelp står som formål i lov om barneverntjenester (heretter bvl.) av 17. juli 1992. Bvl. § 1-1 *forplikter barneverntjenesten til å sikre barn og unge som lever under forhold som kan skade deres utvikling og helse hjelp og omsorg i rett tid (...)*. Loven gjelder for alle barn under 18 år som oppholder seg i Norge. Loven setter rammer for hvem som kan kvalifisere seg for barnevernstjenestens hjelp. Bvl. §4-4 forplikter barnevernet til å tilby hjelpetiltak i hjemmet. Hjelpetiltak er ofte i form av veiledning i hjemmet, fritidsaktiviteter, tiltak som styrker foreldrekompetansen og så videre. Hjelpetiltak skal bidra til at barn kan bli boende hjemme.

På den andre siden kan barnevernet plassere barn utenfor hjemmet med hjemmel i ulike paragrafer i barnevernloven. Bvl. § 4-12 regulerer vilkår for vedtak om omsorgsovertakelse. Bvl. 4-8 gir adgang til å treffe vedtak om forbud mot flytting av barn når barnet bor utenfor hjemmet. Bvl. § 4-6 handler om midlertidige vedtak i akuttsituasjoner med eller uten samtykke fra foreldre. Bvl. § 4-6 første ledd åpner for at barnevernet kan plassere et barn utenfor hjemmet dersom deres foreldre ikke kan ta seg av barnet, enten på grunn av sykdom eller av andre grunner. Barnet kan ikke holdes tilbake i barnevernet mot foreldrenes samtykke.

Bvl. § 4-6 annet ledd gir adgang til midlertidig plassering av barnet utenfor hjemmet i en akutt situasjon uten foreldrenes samtykke. Jeg har valgt å fokusere på bvl. § 4-6 annet ledd. Fem av seks familier i min studie opplevde akutt omsorgsovertakelse og en tilbakehold i institusjon etter plassering med samtykke. Vilkåret for en slik plassering er *«fare for at barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli hjemmet»*. Lindboe (2012, 153) utdyper videre at fare for

skade gjør denne paragrafen enda strengere enn vilkår for vanlige omsorgsovertakelser etter bvl. § 4-12. Det skal ikke brukes akutt plassering dersom vilkår for vanlig omsorgsovertakelse er oppfylt. Hastevedtak kan brukes når det er nødvendig og midlertidig. Vedtaket skal snarest godkjennes av fylkesnemnda for sosiale saker, og om mulig innen 48 timer, men senest innen seks uker. Det skal alltid foretas en risikovurdering av barnets situasjon med hendelser som husbråk, vold i hjemmet eller mishandling som kan påføre barnet vesentlig skade ved å forbli i hjemmet. Vold omfatter her om barnet er vitner til vold mellom foreldre eller om barnet blir fysisk eller psykisk mishandlet. Risikovurderinger skal gjøres i forhold til hvert enkelt barn og det skal også vurderes om risikoen for skade kan reduseres gjennom andre tiltak, inntil saken fremmes i fylkesnemnda. I følge advokatfirmaet, Saar⁷ kan bvl. § 4-6 annet ledd brukes også i tilfeller barneverntjenesten har mistanke om at foreldrene kan rømme med barnet for å unngå en undersøkelsessak. Selv om det treffes midlertidig vedtak om akutt plassering, forventes det en «mini» undersøkelse og forsvarlig saksbehandling etter bvl. § 4-3 og forvaltningsloven § 17. Forsvarlig saksbehandling skal forebygge at inngrepet skjer på et feilaktig grunnlag (Rutinehåndbok for barneverntjenesten i Kommunene 2006).

2.3 Omsorgsbegrep

NOU (2011: 10, 247) «I velferdsstatens venterom» gir en beskrivelse av hva omsorgsbegrepet innebærer. Begrepet er kontekstuellet og normativt. Omsorg deles i to hovedbetydninger. Den ene betydningen handler om å sørge for og å dra omsorg for noen. Det innebærer å passe på, pleie, stelle og føre tilsyn. Den andre betydningen handler om følelsesmessige dimensjoner som å vise interesse, empati og omtanke. Omsorgsbegrepet dreier seg om relasjon mellom mennesker der den ene personen retter sin oppmerksomhet mot andre på en måte som dekker den andres behov (Diedrichsen 1991).

I barnevernsammenheng bruker man begrepet «god nok omsorg» i vurdering av barns omsorgssituasjon (NOU 2011:10). Kvello argumenterer for at god nok mor er en betegnelse for at mødre kan være god nok for sitt barn selv om de ikke utøver optimal omsorg. God nok omsorg innebærer at barn utvikler seg godt nok ut fra sine forutsetninger (Kvello 2010, 31; 2007, 35). Hva som anses som «god nok omsorg», må forstås i lys av samfunnets verdier, normer og kriterier. Omsorg for barn kan ikke løsrives fra den tiden eller den kulturen de lever i (Kvello 2007, 36). Vurderingen av «god nok omsorg» vil variere med barnets forutsetning og behov, ikke-minst, foreldrenes livssituasjon. Begrep «omsorgskompetanse» anvendes også i vurderingen av barnets omsorgssituasjon. God omsorgskompetanser skifter i

⁷ http://barnevernssak.no/?page_id=123

takt med tiden, synet på barn og målene med oppdragelse. Det finnes ingen fasit som angir hva som er en god nok eller ikke god nok omsorgssituasjon for hver enkelt barn. Det forventes at foreldrene er tilgjengelige for barna i hele barndommen, lytter til dem, viser forståelse og tar barnets mening på alvor. Barnevernet har som sin oppgave å påpeke hva ved omsorgen som er bra nok og hva som er for dårlig etter en helhetlig vurdering av barnets omsorgssituasjon (Bunkholdt og Kvaran 2015, 120). I følge dem kan det oppstå utfordringer med å skille hva som er kulturelle betingelser og akseptable omsorgssituasjoner i møte med familier med ikke-norske bakgrunn. Når oppdragelse og samspillet utformes på en annen måte enn det som er vanlig i familier med norsk bakgrunn, kan det stille krav til barnevernsarbeidernes vurdering. De konkluderer med at barn og unge fra norske og ikke-norsk familier skal vurderes etter samme kriteriene. Begrunnelser for dette er at alle barn har samme grunnleggende behovene og at barn skal fungere i det norske samfunnet som voksne.

2.3.1 Omsorgssvikt.

Kvello (2010, 33) fastslår at omsorgssvikt er et upresist begrep og dreier seg om alle typer omsorg som ikke regnes som god nok. Et trekk ved omsorgssvikt er blant annet når foreldrene ikke erkjenner barnets behov eller setter egne behov fremfor barnets (NOU 2009:8, 32).

Kvello (2010) skiller omsorgssvikt fra mishandling. Ifølge han er omsorgssvikt mangel på handling, mens mishandling innebærer handlinger som påfører skade. Ulike former for omsorgssvikt er passiv fysisk mishandling, aktiv fysisk mishandling, passiv psykisk mishandling, aktiv psykisk mishandling og seksuell overgrep (NOU 2009:8; bvl. § 12).

Bunkholdt og Kvaran (2015, 126) anvender begrepet «grå omsorgssvikt» for å beskrive et hjem som er preget av generell svikt. Eksempler kan være dårlig hygiene, svikt i kommunikasjon mellom foreldre og barn, matstell eller skiftende grensesetting.

2.3.2 Omsorgsovertakelse

Omsorgsovertakelse omhandler at barn flyttes fra foreldre og barneverntjenesten overtar ansvar for barnets daglig omsorg. Barnevernet kan enten plassere barnet i fosterhjem eller institusjon som kan yte daglig omsorg på vegne av det offentlige. Omsorgsovertakelse er et alvorlig og inngripende tiltak for barn og deres familier. Barnevernet skal primært gi hjelp i hjemmet og plassering utenfor hjemmet skal være siste alternativ (Linboe 2012, 85). Ofte kan omsorgsovertakelse av et barn føre til betydelig endringer i barnets og foreldrenes livssituasjon. Det kan innebære stor omstilling for barnet å tilpasse seg nye omsorgspersoner og et nytt miljø, samt at de må forholde seg til sine biologiske foreldre og ulike saksbehandlere. Endringer i barnets og foreldrenes liv kan oppleves dramatisk.

Omsorgsovertakelse kan føre til motstridende interesser mellom foreldre og barn. I følge Bunkholdt og Kvaran (2015, 238) er vurdering av omsorgsovertakelse og når tilbakeføring er til barnets beste noen av de vanskeligste beslutninger barnevernsarbeidere står overfor. Omsorgsovertakelse sett fra foreldrenes ståsted oppleves tung, og den kan påføre hele familien store belastninger. Fem av seks familier i min studie opplevde akutt omsorgsovertakelse. Deres fortellinger kan bidra til å gi innsikt i kompleksiteten ved å bli fratatt omsorgen for egne barn mot foreldrenes vilje.

2.4 Oppdragelse⁸

Oppdragelse er et sentralt begrep i mitt materiale. Det er uenighet i ulike oppdragelsespraksiser som ofte er grunn til at barnevernet griper inn i familier. I følge Jåvo (2010, 55) er oppdragelse nært knyttet til etnisk tilhørighet. Måten foreldre oppdrar barn på vil være avhengig av hvordan de selv ble oppdratt av sine foreldre. Foreldres livserfaringer vil prege hva de kan vurdere som barnets behov og valg av verdier de ønsker å overføre til barnet sitt gjennom oppdragelsen. Det er viktig å merke seg at foreldre kan endre sin omsorgspraksis. De kan ta avstand fra verdier de selv ikke likte i sin barndom. Mennesker er også unike med sine verdier og unike syn på oppdragelse. Foreldrenes fortolkninger av barnets forventninger vil ha sammenheng med etnoteorier. Etnoteorier handler om de felles ideene som en etnisk gruppe har om barns utvikling og deres atferd (Keller m.fl. 2006, 61). Foreldrenes forståelse av oppdragelse henger sammen med dominerende verdier i den kulturen de tilhører. Oppdragelsen som praktiseres ut fra foreldres etnoteorier, kan fungere godt for barnets utvikling innen en bestemt kultur, mens det kan være lite funksjonelt eller bli betraktet som umoralske i en annen kultur (Keller m.fl. 2006; Jåvo 2010, 64-65). Jåvo påpeker to hoved oppdragelsesformer: Individualistiske- og kollektivistiske orienterte oppdragelsesmåter.

Den *individualistiske oppdragelsesstilen* har fokus på å møte hvert enkelte barns særskilte behov i forhold til dets forutsetninger til enhver tid. Mens den *kollektivistiske oppdragelsesstilen* dreier seg om å veve barnet inn i et nett av relasjoner og forpliktelser overfor andre (interdependence) (Greenfield m.fl. 2003; Jåvo 2010, 67).

Individualistisk oppdragelsesstil og kollektivistiske orientert oppdragelse er modeller om ulikheter mellom vestlige og ikke-vestlige oppdragelsesformer. Det er viktig å merke seg at det er store variasjoner innenfor landene, gruppene og individer i samme gruppe.

⁸ Redegjørelse av oppdragelsesbegrep er hentet fra min bacheloroppgave, men jeg har gjort noen endringer.

2.5 Tidligere forskning

Det finnes et bredt spekter med studier som omhandler barnevernet i møte med minoritetsfamilier. Disse studiene har ulike perspektiver på disse møtene. I det siste har det kommet mer forskning som berører minoritetsfamilier mistillit til barnevernet (Fylkenes mfl. 2015; Fylkenes 2011; NOU 2012:5; Eide mfl. 2009; Aadnesen og Hærem 2007; Aadnesen 2012; Norsk innvanderforum 2013; Handulle 2013). Det har også kommet noen få studier om oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelsen (Ellingsen 2007; Barne- og likestillingsdepartementet 2009; Tangnes 2011; Teilgård 2013; Håndbok for barnevernsforeldre 2016). Jeg ønsker å presentere nærmere noen av disse studiene som er særlig relevante i forhold til min problemstilling. Jeg tar også med noen masterstudier som er særlig relevant for det jeg skriver om.

2.5.1 Studier om foreldrenes erfaringer etter omsorgsovertakelsen

Veileder fra Barne- og likestillingsdepartementet, heretter BLD (2009) om «Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller institusjon»⁹ beskriver hvordan det oppleves for foreldre å miste omsorgen for sitt barn. Veilederen viser at foreldrene kan oppleve omsorgsovertakelse på forskjellige måter. For noen kan det være en lettelse at barnet er plassert, men for andre kan plasseringen føre til en stor følelsesmessig påkjenning. Foreldre som mister omsorgen for barna sine opplever ofte å bli marginalisert og stigmatisert i samfunnet generelt blant annet på grunn av at de bryter med de sosiale og kulturelle forventningene om at barn skal vokse opp i hjemmet, at foreldrene blir sett som årsak til barnas problemer, og at foreldrene selv kan oppleve at de ikke lykkes i sin foreldrerolle. Stigmatisering og marginalisering av disse foreldrene kan føre til at folk flest og hjelpeapparat møter dem med negative holdninger, noe som kan bidra til ytterligere utstøting av dem (jfr. Ellingsen 2007).

Veilederen fra BLD (2009) hevder også at foreldre som mister omsorgen for egne barn kan ha en følelse av maktesløshet, umyndiggjøring, nedvurdering eller devaluering. I hvilke grad foreldrene opplever disse avhenger av om plasseringen skjer med deres samtykke eller med tvang. De som opplever tvangsomsorgsovertakelse kan ha utfordringer med å samarbeide med barneverntjenesten. De kan oppleve at de ikke bli lyttet til, de kan reagere med sinne, protest og redsel, samt de kan være uenige med barneverntjenestens vurderinger av deres sak. Mangel på innflytelse i deres liv kan forsterke en følelse av avmakt og umyndiggjøring.

⁹Tor Slettebø har skrevet veiledning som et oppdrag fra Barne- og Likestilling departement <file:///E:/oppfolging-av-foreldre%20etter%20omsorgsovertakelse.pdf> (22.10.2016).

Videre nevner veilederen fra barne- og likestillingsdepartementet (2009) psykososiale problemer foreldrene kan oppleve etter en omsorgsovertakelse. Foreldrene kan blant annet oppleve skam overfor barna og omgivelsene. De kan oppleve at folk ikke viser sympati eller empati med dem sammenlignet med mennesker i andre krisesituasjoner. Foreldres overlevelsesstrategier kan være hemmelighold og noen flykter fra sitt bomiljø. De kan oppleve ensomhet og isolasjon. Noen kan mangle andre å snakke med, venner kan trekke seg, men de kan også selv ha vanskeligheter for å treffe andre. Hverdager kan oppleve som tunge, triste, bekymringsfulle og meningsløse. Noen foreldre kan i tillegg ha søvnproblemet eller vanskeligheter med å ta vare på seg selv. Hovedmålet med veilederen fra Barne- og likestillingsdepartementet er å heve kunnskapen i den kommunale barneverntjenesten om hvor viktig det er å følge opp foreldre etter omsorgsovertakelsen. Oppfølging av foreldre her blir sett i lys av barnets beste, noe som kan bidra til en større forståelse ovenfor barnet. Hvis foreldrene blir fulgt opp, kan oppfølging bidra til at de kan utvikle gode mestringsstrategier for å seg selv og er i stand til å møte barnets behov.

Ellingsen (2007)¹⁰ har beskrevet hvordan mødres opplever sorg og skam etter omsorgsovertakelse. Sentrale tema i hennes studie er hvordan sorgen og skammen kan vanskeliggjøre og hindre mødrene i å ta imot hjelp og oppfølging fra barneverntjenesten. Datagrunnlaget var kvalitative intervjuer med åtte mødre som hadde mistet omsorgen for sine barn. Studien viser at barnevernsarbeiderne kritisk blikk på foreldrene kan utfordre samarbeidet og oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. Undersøkelsen viser også at sorgarbeid bør være en nødvendig del av oppfølging foreldrene får. Hun påpekte at det å ta foreldrenes opplevelse på alvor er avgjørende for at de kan settes i stand til å ta imot hjelp.

I en masteroppgave har Tanges (2011) undersøkt om hvordan foreldre blir fulgt opp etter omsorgsovertakelsen. Hun intervjuet saksbehandlere om hvordan oppfølging av foreldre blir prioritert i deres daglige arbeid. Fokus i oppgaven var hva som fremmer eller hemmer oppfølging av foreldre etter plassering av barna. Hun fant at de foreldrene som var samarbeidsvillige fikk oppfølging fra barneverntjenesten etter omsorgsovertakelsen, men de som var uenige med saksbehandlerne kunne fort bli glemt eller nedprioritert. Saksbehandlerne i studien oppga at noen foreldre kan forsvinne i systemet og bli vanskelige å spore.

¹⁰ https://www.idunn.no/nsa/2007/04/a_miste_omsorgen_for_sitt_barn (26.09.2016).

I en annen masterstudie har Teilgård (2013) også studert om hvordan barneverntjenesten kvalitetssikrer oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse. Hun intervjuet ni foreldre som hadde mistet omsorgen for sine barn. De som meldte seg til studien var etnisk norsk selv om hun ikke hadde dette som utvelgingskriterier. Undersøkelsen viser at foreldrene opplevde at de ble løyet til, narret, krenket, sett ned på og ikke blir lyttet til etter plassering av barna. I tillegg fant hun at foreldrene hadde store påkjenninger etter plassering av barn. Noen var i risiko for å ta sitt liv. Men noen foreldre i hennes studie oppga også at de hadde tillit til noen saksbehandlere.

2.5.2 Studier om tillit og samarbeid

I en doktoravhandling har Slettebø (2008) undersøkt foreldrenes erfaringer med brukermedvirkning i barnevernet. Han hadde innhentet materialet blant annet fra en støttegruppe for foreldre som opplevde tvang omsorgsovertakelse. Studien viser at omsorgsovertakelsen var den verste opplevelsen som kunne skje foreldrene. Han fant også at foreldrene hadde behov for støtte etter omsorgsovertakelsen og at de opplevde minst innflytelse i sin sak.

Fylkesnes mfl. (2015) gjennomførte en kvalitativ studie om frykten for barnevernet. Utvalget i studien var 10 ikke-vestlige-foreldre med flyktningebakgrunn som har hatt kontakt med barnevernet i minst tre måneder. Fem av disse foreldrene hadde eller har opplevd omsorgsovertakelse. De fant at foreldre med minoritetsbakgrunn frykter barnevernet. Frykten ble formidlet gjennom tre sentrale temaer: At barnevernet bare tar barn, at barnevernet ikke går i dialog med foreldre og at barnevernet diskriminerer. Videre fant de at frykten kan ha sammenheng med frykt for krenkelsen, frykt for å minste omsorgen for barna sine og frykt for å bli umyndiggjort og diskriminert.

Aadnesen (2012) har i sin doktoravhandling undersøkt samhandling i barnevernet mellom saksbehandlere og foreldre med minoritetsetnisk og muslimsk bakgrunn i saker vedrører unge jenter. Fokuset i oppgaven er hvordan saksbehandlere samhandler med foreldre og hvordan foreldrene opplever relasjonen til saksbehandlere. Hun intervjuet både foreldrene og saksbehandlere. I studien beskrev foreldrene at relasjonen til saksbehandlere var preget av tillit og mistillit. Det kom også frem at måten saksbehandlere opptrådte på i møte med foreldrene hadde stor betydning for samhandlingen.

En annen masterstudie av Moufack (2010) omhandler ikke vestlige-foreldres erfaringer med barneverntjenesten generelt. Datagrunnlaget for hennes studie var fra studien «Barnevernet på ny kurs?» av Fauske mfl. 2009. Moufacks undersøkelse viser at ikke-vestlige foreldrene har

lite kunnskap om barnevernet og en oppfatning av at barnevernet bare tar barn er utbredt i minoritetsmiljøer. Foreldrene er redde for å søke hjelp hos barnevernet, men de som faktisk søkte hjelp oppga at de fikk positive erfaringer. Likevel var det noen foreldre som ba om hjelp og barnevernet vurderte å plassere barnet utenfor hjemmet. Noen hadde også opplevd omsorgsovertakelse uten at de fikk informasjon om sakens alvorlighetsgrad. Studien viser også at saksbehandlerne i barnevernet hadde betydning for sakens fremgang.

En annen studie som omhandler tillit er «Barnevernet på ny kurs?» (2009).¹¹ Undersøkelsen gir oversikt over familiene som har kontakt med barnevernet. Informantene i studien består av foreldre fra 723 familier. Intervjuet med foreldrene dekker flere tema som foreldrenes livssituasjon, utfordringer, levekår og sosial ressurser. Foreldrenes tillit til barnevernet ble også kartlagt gjennom undersøkelsen. Studien viser at flertallet av foreldre som har kontakt med barnevernet har tillit til barnevernet generelt, men en fjerdedel av deltakerne uttrykte mistillit til barnevernet. Studien viser også at tillit betydelig var lavere hos foreldre som hadde opplevd omsorgsovertakelse, mens 79 prosent av de som mottok hjelpetiltak i hjemmet oppga at de hadde tillit til barnevernet (Fauske mfl. 2009, 67). I neste kapittel vil jeg ta for meg de ulike teoretiske perspektivene som er grunnlaget for analyser og drøfting av funnene.

Kapittel 3 Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for relevante teoretiske perspektiver. Foreldrenes opplevelser av omsorgsovertakelse kan relateres til makt og avmakt. I oppgaven har jeg valgt å fokusere på maktbegrepet og forståelse av avmakt ligger implisitt i redegjørelsen. Først vil jeg se på makt perspektiver med utgangspunkt i Weber (1864 – 1920) og Bourdieu (1930 – 2002), før språkmakt med vekt på Foucault (1926 – 1984) syn på diskurs. Deretter vil jeg ta for meg brukermedvirkning på individnivå, tillit og sosialt nettverk før interseksjonalitetsbegrepet.

3.1 Makt

3.1.1 Max Weber

Weber er en kjent maktteoretiker. Han mente at skjev maktfordeling var nødvendig for forutsigbart sosialt liv og et stabilt i samfunn. Han skiller mellom tre måter å legitimere makt på: Tradisjonell autoritet, karismatisk autoritet og legal - rasjonell autoritet (Weber 1971). Jeg har valgt å fokusere på rasjonell-legal autoritet fordi barnevernet representerer forvaltningsorganer. Rasjonell- legal autoritet handler om makt som bygger på et lovverk.

¹¹ https://www.bufdir.no/global/nbbf/Barnevern/Det_nye_barnevernet_Fase_1_nf_rapport82009.pdf (22.10.2016).

Formelle lover og regler legitimerer barnevernsarbeiderne til å utøve makt overfor barn og foreldre med hjemmel i loven. Legitim maktbruk dreier seg om at befolkningen har tillit til at maktbruken er rettmessig. Forvaltningsorganer i Norge bygger på den type maktutøvelse. Denne styreformen kaller Weber for byråkrati. Weber (2000, 145) hevder at i den byråkratiske organisasjonen blir maktmidler delegert til de som råder over dem. Hanssen mfl. (2007) utdyper at ansatte i velferdsforvaltningen har makt av ulik art. For eksempel har saksbehandlere makt og myndighet til å treffe enkeltvedtak, definere situasjonen og iverksette tiltak etter loven.

Weber deler makt i to former: Makt over andre og innflytelsesmakt (Weber 1971). Han definerer makt over andre som en person eller gruppes evne til å kontrollere et annet menneskers atferd, også mot sin eller deres vilje. Makt over andre kan relateres til barnevernets myndighet til å frata foreldrene omsorgen for sine barn også mot deres vilje. Innflytelsesmakt handler om en persons evne til å få sin vilje gjennom i en sosial relasjon. Begge partene i en relasjon kan forsøke å få sin vilje gjennom på forskjellige måter. For eksempel kan både bruker eller ansatte i barnevernet benytte forskjellige metoder for å få sin vilje gjennom i relasjonen.

3.1.2 Pierre Bourdieu

Bourdieu (1930-2002) var en fransk konfliktteoretiker som var opptatt av å avdekke skjult makt. Hans mest kjente begrep er: *felt*, *habitus*, *kapital*. Han mener at kulturell, sosial og økonomisk kapital har betydning for en persons klasseposisjon. I følge Bourdieu og Waquant (1995) kan felt, habitus og kapital defineres kun innenfor det systemet tilhører og aldri isolert sett. I denne oppgaven vil jeg fokusere på hans kapital og habitus begreper på grunn av begrepenes relevans for mitt datamateriale, ikke-vestlige foreldres erfaringer i kontakt med barnevernet. Symbolsk makt og symbolsk vold er også relevant og skal trekkes inn fortløpende.

3.1.2.1 Ulike kapitalformer

Kapital viser til en form for ressurser de ulike aktørene kan benytte seg av. Bourdieu (1986) mener at kapitalmengde i form av økonomiske, kulturelle og sosiale kapital den enkelte har utgjør personens klasseposisjon i samfunnet. Kapital handler om makt som kan brukes til å oppnå andre samfunnsmessige gode. Med *økonomisk kapital* menes å få tilgang til materielle goder som jobb, bolig og inntekt, eiendommer. *Sosial kapital* dreier seg om å ha tilgang til ulike typer nettverk som kan mobiliseres når man har behov for å oppnå noe eller for å få til endring i vanskelige livssituasjoner. Sosial kapital er summen av ressursene som et individ

eller en gruppe kan forvalte ut fra de forholdene individet eller gruppen har til rådighet (Bourdieu og Waquant 1995, 104). Eksempel på dette er familiemedlemmer, venner, medstudenter, lærere, kollegaer og naboer. *Kulturell kapital* tilegnes ofte gjennom oppveksten, gjennom deltakelse i utdanningssystemet eller tilgang til yrkesgrupper med prestisje. Kulturell kapital kan bidra til å legitimere sosial ulikhet ved at en i dominerende klasse gjennom å ha mer anerkjente kulturelle koder kommer i posisjon til utøve makt over andre med mindre kapital. Eksempel på dette er kunnskap, språk, verdier, anerkjente vaner eller smak. Disse tre formene for kapital kan fungere i helhet og brukes i ulike sammenhenger. Noen kan ha mye av en type kapital og lite av andre og kapitalformene kan utveksles når det er nødvendig (Bourdieu 1986; Bourdieu og Passeron 1990; Bourdieu og Waquant 1995).

I tillegg til disse kapitalformene, var Bourdieu også opptatt av symbolsk makt og symbolsk vold. *Symbolsk makt* er makten som dominerende grupper utøver gjennom å klassifisere verden på en måte som tildekker og naturaliserer deres vilkårlige privilegier (Bourdieu 1996). Når den underordnet gruppe har godtatt den dominerende gruppens oppfatning, skjer det Bourdieu kaller *symbolsk vold*. Bourdieu mener at de dominerende grupper i samfunnet har tendens til å påtvinge sin smak og kultur til underklasse (Bourdieu 1996; Baert og da Silva 2012, 38).

3.1.2.2 Habitus

Habitus er et integrert system av kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verden (Bourdieu 1995; Aavaag 2008). Kroppsliggjorte disposisjoner innebærer at vi gjør ting som vi er vant til, har rutiner på hvordan ting skal gjøres, føler oss naturlige i oppgaven som vi har integrert i oss og gjort til vår egen. Habitus tilegnes ofte i barndommen og utvikles gjennom livsløpet. Habitus er handlingstilbøyeligheter som setter sitt preg på alt vi tenker, gjør og hvem vi er. Når vaner har satt seg i kroppen, bruker vi en instinktiv forståelse av hva vi kan gjøre i en situasjon. Vi «vet» bare hvordan vi kan håndtere en ny situasjon uten at vi tenke på det. Habitus hos individer vil variere avhengig av den enkeltes familie- og kulturelle bakgrunn og kan være grunnlag for at folk har ulike meninger og oppfatninger om samme fenomen. I følge Bourdieu kan ulike sosiale klasser utvikle ulike former for habitus. Mennesker har evnen til å endre habitus, men det krever refleksjon, vilje og tid (Bourdieu 1997; Bourdieu og Waquant 1995; Baert og da Silva, 2012, 37).

3.1.3 Språkmakt

Foucault (1926 – 1984) er kjent for diskursteori (Foucault 1999). I følge Store Norske Leksikon (2015) knytter Foucault diskursbegrepet til makt (Grue 2015)¹². Makt i denne sammenheng kan forstås som selvfølgeliggjorte kulturfelleskap og meningsrammer for tale og tankemåter. Foucault (1999) ser på diskurs som de historiske, sosiale og kulturelle betingelsene som gjør det mulig at en ytring og handling blir oppfattet som naturlig og akseptabel. Foucaults diskursbegrep kan anvendes i min analyse, betydning av språk i samhandling mellom barnevernsarbeiderne og foreldre. Diskurs dreier seg om tale, språk og tekst. Gjennom språk konstituerer vi gjenstander og kategoriserer vi virkelighet på en bestemt måte. Språk kan representere tanker, forestillinger, betydningsinnhold, fakta eller sosiale relasjoner (Schaaning 1996, 61; Baert og da Silva 2012; Aakaag 2008; Rosenberg 2012). Et språk defineres som et system av abstrakte symboler, i form av tale eller skrift som mennesker anvender for å formidle budskaper og kommunisere med hverandre (Schiefløe 2003, 135). Ulike typer språk er blant annet verbale og non-verbale språk, skriftligspråk og fagspråk. Foucault mener at vi produserer eksisterende virkelighet gjennom språk, og at språk har en egen eksistens.

Foucault knytter makt til handlinger og ikke til aktører. Videre har jeg valgt å trekke inn en av hans definisjoner av makt.

Power is “a mode of action which does not act directly and immediately on others. Instead, it acts upon their actions, an action upon an action, on existing actions or on those which may arise in the present or the future (...)” (Foucaults 1983, 220).

Makt kan ses i denne sammenheng som noe vi gjør og praktiserer i relasjon til andre, men ikke noe vi har. Maken kan endre form, men er alltid der og den utøves i handling. I relasjon mellom foreldre og barnevernsarbeiderne kan denne form for makt vise seg. I følge Foucault står forhold mellom språk og makt sentralt i det sosialfaglige feltet. Sosialarbeidere arbeider innenfor et maktfelt hvor språk som brukes setter klienter i en bestemt posisjon, for eksempel, rusmisbrukere og psykiatriske pasienter (Foucault 1999; Thomassen 2006, 120). Foucault ser på kunnskap som makt. Skau (2003) er opptatt av makten fagspråk bærer i seg ved å oversette hverdagsligspråk til fagspråk. For eksempel bruker man begrepene omsorgssvikt eller ikke «god nok» omsorg for å formidle at barnets omsorgssituasjon ikke holder mål. Hun mener at

¹² <https://snl.no/diskursanalyse> (22.10.2016)

fagspråk kan skape konflikt i møte mellom bruker og fagpersonen. Skau ser på språk som et redskap for kommunikasjon og samhandling. Språk etablerer makt og legitimerer handling. Det er gjennom språk vi formidler oss til andre. For Skau handler kampen om ord om retten til å definere virkeligheten. Profesjonelt språk er et middel for å etablere, legitimere og utøve makt, samtidig er språk en forutsetning for frigjøring.

3.2 Brukermedvirkning på individnivå

Brukermedvirkning er et flertydig begrep og kan forstås og anvendes ulikt i ulike sektorer og i ulike sammenhenger. Det foregår en debatt om hvorvidt begrepet lar seg realiseres i praksis. En bruker defineres som alle som mottar sluttprodukt av en tjeneste eller ytelse (Hanssen mfl. 2007, 288). NOU 2004:18 «Helhet og plan i sosial- og helsetjenestene» beskriver brukermedvirkning som at brukerne får anledning til å gi uttrykk for sitt syn, og at deres syn blir lagt vekt på ved utforming og gjennomføring av tjenesten (s. 77). Store Norsk leksikon (2015) legger til at alle de som berøres av en beslutning, enten direkte eller indirekte får innflytelse på beslutningsprosesser og på utforming av tjenestetilbudet (Bahus 2015)¹³. Denne definisjonen inkluderer flere brukergrupper som for eksempel brukeren selv og dens pårørende, representanter og brukerorganisasjoner. I barnevernsammenheng er både barn, unge og foreldre definert som brukere i barneverntjenesten (Slettebø, Oterholm og Stavrum 2010, 9; Slettebø og Seim 2007). Formålet med brukermedvirkning er blant annet at velferdsstatens tilbud skal være tilpasset hver enkel bruker og at tilbudet skal virke og forbedres ved at brukernes erfaringer og synspunkter blir lagt vekt på.

Brukermedvirkning skjer på individ-, kollektivt- og systemnivå. Den kollektive brukermedvirkningen handler om å ha innflytelse på sosialpoliske tiltak på nasjonalt eller regionalt nivå (Slettebø og Seim 2007,130). Men jeg vil konsentrere meg på brukermedvirkning på individnivåer. Mitt datamateriale hadde fokus på hvordan brukermedvirkning skjer eller ikke skjer i møte mellom foreldre og barnevernsarbeiderne. Lipsky (1980) mener at velferdstjenestene utformes i direkte relasjon mellom bruker og fagperson. Individuell brukermedvirkning handler om relasjon mellom fagperson og brukerne, der brukeren involveres til å delta aktiv i og har innflytelse på beslutning som gjelder dem (Seim og Slettebø 2007; Hanssen 2010, 154).

¹³ <https://snl.no/brukermedvirkning> (22.10.2016).

Brukermedvirkning skjer i ulike grader. Grad av medvirkning vil variere avhengig av ulike aktørens kontrollmuligheter i relasjonen. Den laveste grad av brukermedvirkning er informasjon mens den høyeste grad er brukerstyring (Rønning og Solheim 2000; Slettebø og Seim 2007; Hanssen 2010, 155). I brukerstyrte tjenester har brukerne selv stor innflytelse i sin sak, men i barnevernsammenheng kan graden av medvirkning variere fra person til person og sak til sak.

3.3 Tillit og sosialt nettverk

I mitt materiale fortalte foreldre at de hadde tillit eller mistillit til barnevernsarbeiderne avhengig av hvordan de ble møtt. Tillit er viktig for å kunne etablere relasjon til andre mennesker og tillit legger grunnlaget for opplevd sosial støtte. I neste avsnitt redegjøres det for sosial tillit og sosial nettverk. Under sosialt nettverk legger jeg vekt på opplevd støtte og jeg bruker begrepet sosial støtte for å vise betydning av sosial nettverk.

Tillit ligger som basis i de fleste definisjonene av sosial kapital (Selle, Semb og Strømsnes 2011, 108). I følge Skirbekk og Grimen (2012, 9) er tillit mellom mennesker og menneskers tillit til institusjoner viktig for alle former for menneskelige samhandlinger. Det skilles mellom *horisontal-* og *vertikal tillit*. Med *horisontal* menes tillit til andre mennesker. *Vertikal tillit* handler om tillit til institusjoner og maktorganer av ulike slag (Selle, Semb og Strømsnes 2011, 108). Jeg har valgt å fokusere på horisontal tillit fordi mitt materiale handler om mellommenneskelig tillit. Den horisontale tilliten dreier seg om et menneskes evnen til å stole på andre og tro på at den andre vil dem godt. Tillit til andre gjør det mulig å dele noe av betydning om sitt liv med andre. Å ha tillit til andre kan også innebære en risiko. Noen kan være sårbare i en tillitfull relasjon, de kan være redde for å miste noe av betydning i sitt liv (Selle, Semb og Strømsnes 2011, 108; Skirbekk 2012, 18).

I følge Fyran (2008, 118) er *sosialt nettverk* et sentralt begrep for å forstå betydning av sosial støtte. Tilhørighet i sosiale nettverk kan bidra til at en får tilgang til ressurser som ellers ville være vanskelig tilgjengelig. Individets tilgang til nettverksressurser handler om sosial støtte. Sosiale nettverk er de som kan mobiliseres og gis støtte når situasjonen krever det (Fyran 1992, 36; 2008). For at nettverket skal være til støtte, bør personene i nettverket være tilgjengelige og kan stille opp for mennesker når de trenger hjelp. Når vi føler støtten, har støtten helsefremmede virkning. Alle former for støtte betyr at en som mottar støtten, opplever å bli satt pris på. Støtten kan øke tro på egne krefter ut fra erkjennelsen om at man

ikke er alene. Menneskers grunnleggende behov er kjærlighet, aksept, verdsetting, tilhørighet, identitet og trygghet (Fyran 2008,119).

Cobb (1976) definerer sosial støtte som individets opplevelse av at noen bryr seg om en, er glad i en og at individet verdsetter å tilhøre nettverket. Sentral i denne definisjonen er opplevelsen av støtte. Og denne opplevelsen har betydning for menneskers helse og evnen til å mestre ulike vanskelige livssituasjoner. Cohen og Syme (1985) mener at sosial støtte vil ha en positiv effekt på helse og bidra til å redusere negative effekter som påkjenninger kan ha for helsen, bidra til å styrke individets mestringsevne og redusere stressnivå (Cohen og Syme 1985). På den andre siden gir Berkman og Glass (2000) en oversikt over negative utslag som mangel på sosial støtte kan få hos individet. Her vil jeg nevne noen få eksempler uten gå i detaljen. Personer med liten sosial støtte kan utsettes for ulike stressfaktorer som økonomiske problemer, svekket selvbilde eller redusert evnen til å mestre påkjenninger.

3.4 Interseksjonalitet

Relasjon mellom ikke-vestlige foreldre i møte med barnevernsarbeidere kan også ses i lys av interseksjonalitet. Kjernen i interseksjonalitetsbegrep er hvilke krefter som er med på å produsere frem majoritet og minoritet. Sentralt er hvordan minoritet og minoritet “gjøres” heller enn hva den er. Staunæs (2003, 101) sier, «the concept of intersectionality is often used to grasp the interconnections between the traditional background categories of gender, ethnicity, race, age, sexuality, and class». Sentralt i Staunæs artikkel er behov for «majority-inclusive approach» i studier om etnisitet og kjønn (Staunæs 2003, 102). Man skal også undersøke prosessene som bidrar til å skape en majoritet, og mekanismene som opprettholder den i forhold til minoritetsgrupper. Interseksjonalitet kan være et viktig analyseverktøy for å finne ut hvordan noen blir posisjonert som annerledes, utfordrende og marginalisert. I relasjonen mellom barnevernsarbeiderne og ikke-vestlige foreldre kan etnisitet gjøres relevant. For eksempel kan foreldrenes etnisk bakgrunn gjøre det vanskelig å se hvordan sosioøkonomiske forhold påvirker foreldrenes omsorgskompetanser. Dette teoretiske perspektivet vil hjelpe meg til å få øye på praksiser som produserer minoritet og majoritet. Berg mfl. (2010, 15) mener at et interseksjonalitets perspektiv bidrar til å undersøke hvordan ulike kategoriene skapes, reproduseres og opprettholdes i samhandling mellom aktører.

For å kunne si noe om møtene mellom barnevernsarbeidere og ikke-vestlige foreldre, er det avgjørende å ha innblikk i hva offentlige dokumenter sier om integrering. Meld. St. 6 (2012-3013, 9) om «En helhetlig integreringspolitikk» fastslår at innvandrere må tilpasse seg samfunnet de kommer til. Men på den andre siden hevder rapporten at tjenestetilbudet i

samfunnet skal være tilpasset mennesker med ulike bakgrunn og verdisyn. Når man snakker om integrering av innvandrere, legger man først og fremst vekt på at innvandrere skal lære seg norsk, deltakelse i arbeidslivet, bidra til samfunnet gjennom å betale skatt og delta i felleskapet i likhet med andre. I praksis kan integrering være mer omfattende enn deltakelse i arbeidslivet. Andre majoritetsverdier og normer som innvandrere skal tilpasse seg ligger ofte implisitt. Et eksempel på dette er barneoppdragelse. Rapporten legger lite vekt på hvordan innvandrere skal oppdra barn i Norge i tråd med det norske lovgiving tilsier. I forhold til oppdragelse er det få skrevne regler på hvordan norsk oppdragelse skal utøve i praksis. Oppdragelse bygges oftest på et normativt perspektiv på omsorg. Norsk lov og regler gir rammer for hvordan alle som er bosatt i Norge skal leve sitt liv. Offentlige ansatte får ofte i oppgave å sette integreringspolitikken ut i livet. Offentlige dokumenter kan gi retning for dette integreringsarbeidet.

Når det gjelder etnisitet er Said (2004) en klassiker. Said bruker begrepet «orientalismen» for å beskrive hvordan Orienten blir gjort til den andre i forhold til vesten. Han fastslår at vesten brukte makten sin til å plassere seg selv i en overlegen posisjon i forhold til orienten (ikke-vesten). For han virker vestens makt i de prosessene der de plasserer seg selv i en privilegert posisjon, og definere ikke-vestlig ut fra sine forestillinger (Said 2004). Det eksisterer en asymmetrisk makt mellom hvem som definerer og hvem som blir definert. Personen som har definisjonsmakt vil alltid sette grenser for hva som er passende og upassende atferd i en gitt situasjon (Haraway 1992b; Berg mfl. 2010, 23). I neste kapittel redegjøres det for metode.

Kapittel 4 Metode

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for prosessene og valgene som er tatt i denne oppgaven fra planleggingsfase til endelig resultat. Kapitlet starter med redegjørelsen av fenomenologi, intervjuforskning, utvalg, rekruttering og presentasjon av informantene, forberedelse av intervju inkludert intervjuguide, intervjusituasjon, noen etiske refleksjoner og analysemetoder. Kapitlet avsluttes med case presentasjon av intervjupersonene.

4.1 Fenomenologi

I denne oppgaven undersøker jeg opplevelse av omsorgsovertakelse slik det beskrives av intervjupersonene. Et fenomenologisk utgangspunkt vil hjelpe meg til å starte hvor intervjupersonene er, og å nærme meg deres livsverden som unike. Fenomenologi henger sammen med kvalitative metoder og er et grunnlag for å få kunnskap om informantens livsverden (Svenaesus 2003; Bengtsson 1993).

Edmund Husserl (1859-1938) var en av pionerne i utviklingen av den fenomenologiske bevegelsen. Fenomenologi kommer fra ordet fenomen, dvs. tingene slik de kommer til syne for oss. Husserl mener at vitenskap springer ut fra vår praktiske erfaringer. Svenaeus (2003) viser til Husserl forståelse av *livsverden* som vårt grunnlag for vitenskapelig kunnskap. Livsverden handler om å ta utgangspunkt i menneskelige hverdags erfaringer for å skaffe oss kunnskap. For å få kunnskap om hvordan det oppleves å miste omsorgen for sine barn, er det avgjørende å snakke med de som opplever dette. Foreldrenes opplevelse av omsorgsovertakelse kan bidra til å utvikle mer kunnskap innenfor barnevernsfeltet. Det er viktig å merke seg at hendelsen kan fortone seg annerledes for barn enn foreldrene. Jeg har heller ikke informasjon om sakene sett fra barnevernets synsvinkel. Foreldrenes forståelseshorisont henger sammen med deres kulturelle-, sosiale-, historiske- og tradisjonelle bakgrunn. Husserl sier at menneskets horisont er grunnlaget for individets oppfatning av seg selv og verden.

I kvalitativ forskning forstår fenomenologi sosiale fenomener ut fra intervjupersonens ståsted og beskriver verden slik den oppleves av dem. *Fenomenologiske reduksjon* innebærer at interessen sentrerer rundt fenomenverden slik informanten opplever den. Forskeren bør ha evne til å beskrive omverden slik den erfares av intervjupersoner (Svenaeus 2003; Kvale og Brinkmann 2009). Kvale (1997, 40) sier at realiteten er slik folk oppfatter at den er.

Husserl utfordrer oss til å sette våre forkunnskaper og forforståelse om forskningstema i «parentes» for å kunne møte informantenes erfaringer og fortellinger med åpen syn og fordomsfri. Husserl ble kritisert av Gadamer som mente at det er umulig å legge fra seg forforståelse. Gadamer mener at forforståelse og fordommer er nødvendig for å forstå tekster og hva som blir sagt (Gadamer 1999; Sveneaus 2003). I arbeid med analysen av datamaterialet gjenkjenner jeg mine forkunnskaper: som sosialarbeider, som ikke-vestlige innvandrere, som mor, som tidligere ansatt i barneverntjenesten og som minoritetsrådgiver i For Fangers Pårørende. Disse erfaringer er en del av min identitet, noe som er med på å definere min virkelighet og min forståelse. Men jeg har forsøkt å stille meg kritiske til hvordan jeg påvirker analysen ved å foreta systematisk refleksjoner over hvordan og hvorfor jeg kommer frem til resultatene slik jeg gjør.

4.2 Forskningsintervju

Jeg har valgt en kvalitativ tilnærming i min undersøkelse fordi dette passer med det fenomenet jeg utforsker, nemlig foreldrenes opplevelse av barnevernets omsorgsovertakelse. Tradisjonelt har kvalitativ forskning hatt en induktiv tilnærming der teoretiske perspektiver

utvikles på grunnlag av systematisk analyse av empirimaterialet (Thagaard 2011, 189). Kvalitative metoder handler om fremgangsmåter forskerne bruker for å samle inn det empiriske materialet, og den går i dybden og vektlegger betydningen (Aase og Fossåskaret 2014, 11; Thagaard 2011, 17). De to mest kjente datainnsamlingsmetoder i kvalitative forskning er intervjuing and observasjon. Jeg har valgt kvalitativt forskningsintervju som min datainnsamlingsmetode. Dette passer til min problemstilling: «*ikke-vestlige-foreldres opplevelse av omsorgsovertakelse*». Gjennom intervjuer kan jeg få fyldig informasjon om hvordan mine intervjupersoner opplever omsorgsovertakelse, deres synspunkter og perspektiver på temaet.

Et kvalitativt forskningsintervju med enkeltpersoner kan utformes på tre forskjellige måter: strukturert -, delvis strukturert - eller ustrukturert intervju (Aase og Fossåskaret 2014, 23; Thagaard 2011,89; Brinkmann og Tangaard 2012, 24f). *Delvis strukturerte intervjuer* ble brukt i samtaler med mine intervjupersoner, det vil si at intervjuet ble gjennomført ved hjelp av en intervjuguide (vedlegg nr.1). I følge Kvale og Brinkmann (2009,137) har en intervjuguide for et delvis strukturert intervju en rekke temaer som skal belyses med forslag til spørsmål, men intervjuet er preget av åpenhet når det gjelder endringer i rekkefølgen og formuleringen av spørsmål. Formålet er å få «tykke beskrivelser» fra intervjupersonen.

4.3 Utvalg

Hensynet til hvem jeg kunne få informasjon fra ble lagt til grunn for utvelgelsen. Jeg foretok såkalte strategiske utvalg (Thagaard 2011). Min problemstilling omhandler *ikke-vestlige-foreldres opplevelse av omsorgsovertakelse*. Foreldre med ikke-vestlige bakgrunn som hadde erfart å bli fratatt barn ble dermed relevante informantene. Foreldrenes opplevelse av omsorgsovertakelse kan ikke måles i tall, men forståes gjennom dybde intervjuer.

Fremgangsmåter jeg brukte for å velge ut deltagere var gjennom *tilgjengelig utvalg*, dvs. å finne personer som var villige til å fortelle om sine erfaringer. I alt sju personer deltok i undersøkelsen med bakgrunn fra Asia og Afrika. Av anonymitets hensyn har jeg valgt å gi dem fiktive navn: *Zeth, Alice, Abraham, Peter, Amina, Nora og Aron (de to siste er et par)*.

4.3.1 Rekruttering av informantene

Etter at tema, problemstillingen og forslag til spørsmålet var formulert, søkte jeg Norsk samfunnsvitenskapelig datatjenesten (heretter NSD) om tillatelse. Etter godkjenning tok jeg kontakt med to frivillige organisasjoner og kontaktet personer som oppfylte kriteriene i tråd med NSDs godkjenning (se vedlegg nr.3). Rekrutteringen av intervjupersoner var tid- og ressurskrevende (arbeidsinnsats inkludert økonomi). Det var vanskelig i begynnelsen å

rekruttere personer som var villige til å delta, men etter hvert ble sju personer rekruttert til undersøkelsen.

4.3.2 Presentasjon av informantene

Fire mødre og tre fedre i alderen fra 25 til 55 deltok i undersøkelsen. Fire informanter hadde etnisk bakgrunn fra Afrika og tre fra Asia. Botid i Norge varierte fra 11 til 33 år. En av dem var født og oppvokst i Norge. Seks av dem var gift (hvorav to var et par) mens en var enslig forsørger. De hadde mellom en til fem barn hver under barnevernets omsorg (fem av de seks familiene hadde fra tre til fem barn), til sammen 21 barn. To av disse barna var født i Afrika, resten i Norge. Sju av de 21 barna var tilbakeført til familien. De tilbakeførte barna hadde vært under barnevernet mellom to til seks måneder.

4.4. Forberedelsen til intervjuene og intervjuguide

Før jeg går rett på intervjuguide, vil jeg si innledningsvis kort om den følelsesmessige og den praktiske forberedelsen. Håndtering av følelsesmessige reaksjoner var sentral del av min forberedelse. Å miste omsorgen for egne barn kan være tøft og vondt for foreldrene, særlig når det skjer med tvang og var akutt. I den forbindelse har jeg lest masteroppgaver og doktoravhandlinger som omhandler omsorgsovertakelse for å se hva slags utfordringene forskerne møtte. Jeg gjorde meg noen tanker om hvordan jeg kunne best mulig forholde meg til dette. Som minoritetsrådgiver i For Fangers Pårørende møter jeg mennesker i sårbare situasjoner og har lært å forholde meg til ulike følelser. Kvale og Brinkmann (2009, 146) fremhever at forskeren er sitt eget forskningsredskap. Den praktiske forberedelsen var å testet ut lydopptaket og justerte lyd, samt hadde jeg undersøkt hvor det var aktuelt å låne lokale eller grupperom.

Intervjuguide. Delvis strukturerte intervju gjennomføres vanligvis ved hjelp av en intervjuguide (Brinkmann og Tangaard 2012, 28; Kvale og Brinkmann, 2009, 143). I forkant av intervjuet hadde jeg brukt tid på å gjøre meg kjent med undersøkelsestema, formulere undersøkelsesformål og utvikle intervjuguide. Spørsmålene i intervjuguiden ble bygd opp under seks hovedtemaer der den startet mykt med generelle spørsmål og gikk gradvis inn i spesifikke spørsmål om emnet og avrunde med refleksjoner om intervjusituasjonen. I følge (Thagaard 2011, 100) er det en fordel å starte med nøytrale emner for å oppnå tillit før man kommer gradvis inn på mer emosjonelt ladete temaer og avslutter med nøytrale temaer. Intervjuguiden ble brukt som hjelpemiddel for refleksjon og øving. Jeg øvde på hvordan jeg kunne omformulere spørsmålene på en forståelig måte for å tilpasse hver enkeltintervjuperson. Dette for å kunne få samtaler med flyt uten å henge meg opp i de

fastlagte spørsmålene. Kvale og Brinkmann (2009, 143) mener at forskeren bruker skjønn til å vurdere hvor mye han vil følge opp intervjupersonens svar. Intervjuguiden hjalp meg med å holde fokus på temaet i intervjusituasjonen, strukturere intervjuene og for å disponere tiden fornuftig.

4.4.1 Gjennomføring av intervjuet

I alt ble seks intervjuer gjennomført med sju personer som deltok, deres fortellinger er grunnlaget for denne oppgaven. Intervjuene varte fra en til to timer og ble gjennomført i perioden fra 12.10 til 3.12.2015. Målform for intervjuene var norsk, engelsk eller blanding av begge språkene. Noen startet på norsk og skiftet til engelsk underveis. Det var avklart i forkant av intervjuet at intervjupersonene kunne velge mellom engelsk, norsk eller pidgin engelsk (pidgin er et språk som snakkes i flere vest afrikanske land). Jeg valgte den målformen jeg behersker godt for å unngå misforståelser eller bruk av tolk.

Det ble lagt opp til at jeg møtte intervjupersonen på busstasjoner eller togstasjoner for å dra eller gå til intervjustedet sammen. Da ble det rom for naturlig prat og bli kjent før intervjuet. Jeg ble servert middag hos en av informantene. Noen av dem tilbød seg å hente meg og levere på tog eller busstasjoner. Jeg var ydmyk og viste takknemlighet for deres bidrag i prosjektet. Vi brukte tid for å bygge tillit og jeg viste at jeg var interessert i å høre deres fortellinger. Et overordnet mål i en intervjusituasjon er å skape en tillitsfull og fortrolig atmosfære (Thagaard 2011, 99).

For å huske alle formaliteter hadde jeg med meg en notatbok der jeg listet opp viktige punkter vi måtte avklare før intervjuet. Kvale og Brinkmann (2009, 138) foreslår at forskeren bør starte intervju med å introdusere briefing og avslutte med debriefing. Jeg startet alle intervjuene med briefing, hvor jeg gjennomgikk informasjonsskrivet (se vedlegg nr. 2) sammen med dem, forklarte om deres rettigheter, og forsikret dem om retten til å ombestemme seg underveis, og at dette var uproblematisk. Alle samtykket til at jeg kunne bruke lydopptaker, og jeg forklarte hensikt med det, hvordan informasjonen skulle brukes, oppbevares og hva som skjer etterpå med innspilte samtaler. Jeg ba dem undertegne samtykkeerklæringen dersom de aksepterte at jeg skulle bruke informasjonen i min masteroppgave i anonymisert form. Ingen av dem som møtte opp trakk seg underveis og de var åpne for senere kontakt dersom det var noe. Alle viste tillit til meg selv om jeg møtte seks av sju for første gang. Jeg merket ikke forskjell i holdning når det gjaldt intervju med motsatte kjønn eller på tvers av religiøs- og nasjonal bakgrunn. Jeg valgte å vise spesielt hensyn og

respekt til de som var eldre enn meg. I kontakt med en informant brukte jeg betegnelsen «sir» fremfor navn. Jeg unngikk å stille spørsmål som kunne oppleves som krenkende for dem.

Tre intervjuer ble gjennomført på grupperom på HIOA og to hjemme hos informantene og ett hjemme hos meg. Intervjupersonene bestemte tid og sted for intervjuet, men jeg foreslo et rolig sted til de som ikke hadde et forslag. De som hadde barn hjemme, hadde ordnet med barnepass, eller vi avtalte intervjuet på et tidspunkt der barna var i barnehager eller SFO. Aase og Fossåskaret (2011, 106) hevder at intervjusted og interiøret kan påvirke intervjusituasjonen. En informant hadde med seg et familiebilde på intervjuet. Bildet gjorde det enkelt å peke på hvilke av de barna det gjaldt mens vi snakket sammen og å få med meg konteksten personen snakket ut i fra. I et annet intervju tegnet vi nettverkskart over antall barn i familie og deres alder og plasseringssted. Under intervjuene i hjemmene hos informantene, ble det naturlig å peke på bilde av barna på veggen og forklare hvordan de gjennomførte samvær. Visualisering var nyttig, særlig i samtaler med noen som hadde språkutfordringer, men de kunne nok norsk for å gjøre seg forstått. Dette løser seg ved at vi brukte god tid og personene ble bedt om å bruke flere eksempler. Bruk av lydopptak ga meg mulighet til å konsentrere meg om intervjuets emne, non-verbale kommunikasjoner og mulighet til å lytte til samtaler om og om igjen.

Informantene var åpne helt fra starten. Intervjuguiden var til hjelp for noen informanter, men andre var det best å la dem fortelle fritt. Når de gikk rett inn på tema, var det naturlig å bruke oppfølgingsspørsmål og til slutt oppsummere ved hjelp av intervjuguiden. Det var jeg som gjenfortalte det de hadde sagt i en kortfattetform og spurte om det stemte. De korrigerste min oppfatning eller bekreftet den. Oppsummeringen ga et naturlig rom for refleksjon, pause og en mulighet til å introdusere et nytt tema eller mer utdypning. Nye tema som jeg ikke hadde tenkt på på forhånd dukket opp underveis, og jeg fulgte det opp med oppfølgingsspørsmål. Jeg inntok en mer aktiv lyttende holdning, bekreftet dem, gjentok nøkkelord og ba dem utdype mer når det var nødvendig. De fortalte om sine erfaringer på en gripende, levende og engasjert måte. Det var lett å leve seg inn i deres fortellinger. Men jeg stilte også noe kritiske spørsmål uten å provosere dem. Jeg var bevisst på min maktposisjon som undersøker og forsøkte å redusere den ved å være ydmyk, fleksibel og møte dem med respekt, samtidig minnet dem på at deres erfaringer var verdifulle.

Bare en intervjuperson hadde norsk som morsmål og resten som andrespråk selv om noen snakket flyttende. Derfor var jeg ekstra oppmerksom på å unngå fagspråk. Jeg var sensitiv til deres ordvalg og passet på at spørsmålsformuleringene var tilpasset hver enkelt

intervjuperson. Vi kommuniserte fint, og jeg oppdaget fort misforståelser og stilte spørsmål på en annen måte for å få dem på «rette spor» igjen.

Jeg sa ifra til alle mine intervjupersoner før intervjuet startet at det var greit å vise følelser og at jeg forsto at det kunne dukke opp følelsesmessige reaksjoner mens vi snakke om temaet. Jeg ba dem vurdere selv om de trengte en pause eller om de bare ville snakke gjennom det. Deltakerne kom også forberedt, alle hadde med seg papirlommetørklær til intervjustedet. Det var ulike følelser som dukket opp, både triste følelser i form av gråt, men også latter, smil og styrke som ble formidlet gjennom kroppsspråk. Intervjuguiden hadde fokus på både utfordringer og mestring. Jeg oppdaget i intervjusituasjonen at spørsmålene jeg stilte hadde makt ved at noen spørsmål fikk dem til å snakke om hvordan de mestret situasjonen og da dukket det opp glade følelser. I det jeg stilte spørsmål om utfordrende situasjoner dukket triste følelser opp og stemmebruken skiftes i forhold til hva slags følelser de hadde til disse temaene. Jeg ble berørt av hvert intervju, men jeg hadde god tid til å bearbeide et intervju før et nytt. Tiden mellom intervjuene var fra en til to uker. Jeg skrev ned ulike følelser som dukket opp rett etter intervjuet, lyttet til innspilte samtaler igjen og igjen eller startet med transkribering av intervjuet før neste intervju. Kvale og Brinkmann (2009,142) mener at det lønner seg for forskeren å ta pause etter hvert intervju for å reflektere over hva som kom fram i det gjennomførte intervjuet. I følge Thagaard (2011, 13, 15) er innlevelse viktig for å oppnå forståelse. Hun legger til at relasjonen som utvikles mellom forsker og informant har betydning for forståelse av datamateriale. Forskeren bør ha bevissthet om betydningen av nærhet til informanten og være sensitiv til forholdet mellom dem.

4.5 Transkribering

Transkribering innebærer å transformere intervjusamtaler fra muntlig tale til skriftlig språk (Kvale og Brinkmann 2009,188). Transkriberingen var både tids- og ressurskrevende, samt en frem og tilbake prosess. Jeg lyttet til hvert intervju før og etter transkribering for å få et helhetlig inntrykk av intervjusituasjonen. Innspilte samtaler ble skrevet ned ordrett, med alle gjentakelsene og hvordan spørsmålet ble stilt og besvart. Pause, stemmebruk, overganger, oppfølgings- og fortolkendespørsmål ble også registrert. Etter at hvert intervju var ferdig utskrevet, leste jeg gjennom utskriften mens jeg lyttet til samtalen på båndet om og om igjen.

4.6 Forskningsetiske refleksjoner

I følge Kvale og Brinkmann (2009, 80) preger etiske problemstillinger hele forløpet i en undersøkelse. Det innebærer at man bør ta hensyn til mulige etiske utfordringer man møter helt fra begynnelsen av undersøkelsen til den endelig rapporten foreligger. De lister opp syv

stadier der man bør vurdere etiske problemstillinger systematisk under forskningsintervjuet. Disse er etiske utfordringer som oppstår ved tematisering, planlegging, i intervjusituasjonen, i transkriberings- og analysefasen og ved rapportering. Jeg har valgt å fokusere på hvordan jeg ivaretar etiske utfordringene under disse to overordnet temaene: *Informert samtykke og konfidensialitet*. Konsekvensen av å delta i undersøkelsen for informantene og Kvale og Brinkmanns sju stadier trekkes inn fortløpende der det er naturlig.

4.6.1 Informert samtykke

Informert samtykke betyr at deltakerne informeres om undersøkelsens overordnede formål og om hovedtrekkene i opplegget for undersøkelsen, samt risikoer og fordeler ved å delta i forskningsprosjektet (Kvale og Brinkmann 2009, 88). Mine informanter var informert både muntlig og skriftlig om studien før de samtykket til deltakelsen. Som sagt ovenfor startet alle intervjuene med briefing og avsluttet debriefing. Under debriefing spurte jeg dem hvordan det var å snakke med meg om temaet. Alle ga positive tilbakemeldinger. En informant svarte *Det var lett, jeg føler meg som jeg kjenner deg. Det var veldig hyggelig, du viste meg åpenhet. Jeg ble så glad når jeg leste hva du skal skrive om (Amina)*.

For å sikre krav om informert samtykke, hadde jeg oversatt forespørselen om deltakelse til engelsk til én av informantene som ikke kunne lese norsk. Dette for å sikre at informasjonen var tilpasset deltakerne, og at de skulle kunne sette seg inn i hva undersøkelsen innebar.

Etiske utfordringer med informert samtykke innebærer blant annet hvor mye informasjon som bør gis og når. Fangen (2004, 155) skriver at forskeren ikke vet hvordan materialet skal tolkes, og dermed har begrenset mulighet til å gi deltakerne fullstendig informasjon om prosjektet på et tidlig tidspunkt.

4.6.2 Konfidensialitet

Konfidensialitet innebærer at private data som kan identifisere deltakerne ikke avsløres. Dette er for å respektere deltakernes privatliv (Kvale og Brinkmann, 2009, 86f). Hensynet til anonymitetskrav er et gjennomgående tema i hele forskningsprosessen. Jeg har valgt å gi informantenes fiktive navn, unnlate å skrive om alder og kjønn til hver enkelt person, samt heller ikke oppgi bokkommune og opprinnelsesland. Dette var for å unngå at personene gjenkjennes. Alle personlige opplysninger jeg fikk for å komme i kontakt med dem, ble oppbevart separat og makulert ved prosjektslutt. Av hensyn til konfidensialitet ble intervjuene gjennomført på et rolig sted fri for andres tilgang. Anonymitetshensyn stilte krav til meg da to av informantene hadde et ønske å fremstå med navn. Kvaler og Brinkmann (2009, 86f)

minner oss på at intervjupersoner som har brukt tiden sin til å bidra med verdifull informasjon, kan kreve å bli kreditert med egne navn. Dette ble løst ved at jeg var åpen om undersøkelsens muligheter og begrensinger. I forskningsprosjektet kreves det at forskeren må vise tilbøyelig respekt for informantenes privatliv (Thagaard, 2011, 26).

Transkribering fant sted i private omgivelser ingen hadde tilgang til. Sensitive opplysninger ble anonymisert fortløpende med koder som X og Y kommune. Under koding av materialet oppdaget jeg en del bakgrunnsopplysninger som kunne være lett gjenkjennbare, og jeg jobbet aktivt med å skjule disse. Jeg har leste gjennom de anonymiserte uttalelser flere ganger for å fjerne identifiserbare opplysninger. Anonymitetskrav kan føre til at viktig informasjon blir utelatt, for å unngå at informasjonen ikke skader intervjupersonene. Anonymitets hensyn kan beskytte deltakerne, men kan også frata informantene en stemme i forskning, som kanskje er påberopt som dens formål, samt begrenser forskerne mulighet til å gjengi deltakernes utsagn helt direkte (Kvale og Brinkmann 2009, 86-87).

4.6.3 Forskerens rolle

Forskeren er med sin kompetanse den som setter i gang og definerer situasjonen, bestemmer temaer for intervjuet, stiller spørsmålene og avslutter samtalen (Kvale og Brinkmann 2009, 92). Jeg var bevisst min maktposisjon i forsker-rollen selv om jeg forsøkte å legge til rette for likeverdige samtaler. Jeg stilte spørsmål, strukturerte samtalen, fortolket mening og valgte ut utsagn jeg mente var relevante i forhold til min problemstilling.

Jeg har ikke-vestlig bakgrunn selv, kom til Norge i voksen alder og er mor. Min bakgrunn ble sett på som en styrke i møte med foreldrene med samme bakgrunn. Forskerens kjennskap til miljøet som studeres gir et godt grunnlag for å forstå fenomenet som studeres (Thagaard 2011, 203). I tillegg har jeg fagbakgrunn som sosialarbeider og arbeidserfaring fra barneverntjenesten, samt fra arbeid med pårørende til innsatte i fengsel. Disse erfaringene ga meg mulighet til å forstå de som ble satt i varetekt da omsorgsovertakelsen fant sted. Jeg ble ikke skremt, men fikk mot til å lytte til deres erfaringer uten å dømme dem eller vise negative reaksjoner. Fengsling av foreldre var tema jeg ikke hadde tenkt på i forhånd som aktuelt i barnevernssakene.

Min bakgrunn bød også på utfordringer. Mine informanter antok at jeg visste en del ting om deres bakgrunn. Dette kom til uttrykk gjennom følgende utsagn: «Du vet hvordan vi har det i Afrika» og «Du vet hvis barnevernet tar barna dine, hva vil de miste?». Jeg ba dem utdype mer om hva de tenkte på, og sa at det ikke er sikkert jeg vet alt. Det var viktig å bevisstgjøre

dem om at jeg ikke har opplevd omsorgsovertakelse og dermed var det vanskelig for meg å forestille meg hvordan de har opplevd det. I følge Thagaard (2011) bør forskeren finne balanse mellom nærhet og distanse i møte med intervjupersonene, samt være sensitiv til spenning mellom profesjonell avstand og personlig vennskap.

4.7 Reliabilitet og validitet i intervjuforskning

Reliabilitet og validitet er knyttet til kvantitative metode og kvalitative forskerne debatterer hvorvidt begrepene egner seg i kvalitativ forskning.

Reliabilitet dreier seg om konsistens og «repliserbarhet» (Thagaard 2011, 198; Merrick 1999, 26; Kvale og Brinkmann 2009, 250). Kvalitative forskere fremhever at spørsmål om konsistens og repliserbarhet i ulike undersøkelsessituasjoner er ikke relevant i kvalitativ forskning. De argumenterer for at selv om samme forsker studerer samme situasjon flere ganger, kan forskeren ikke opptre på samme måte og få nøyaktig samme resultat. Relasjonen mellom forsker og informant har betydning for kvalitative data. Det skilles mellom ekstern og intern reliabilitet. Ekstern reliabilitet er knyttet til repliserbarhet, mens intern reliabilitet knyttes til kredibilitet. Her vil jeg fokusere på intern reliabilitet, og om forskningen er utført på en pålitelig og tillitvekkende måte (Thagaard 2011, 198). I dette kapitlet har jeg redegjort detaljert for alle sider ved datainnsamling og analyse, egen forforståelse og etiske utfordringer, egne kritiske spørsmål til materialet og innspill fra veileder. Min vurdering er at disse skrittene til sammen har bidratt til at dataene har kredibilitet.

Validitet dreier seg om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det den sier den undersøker. Dvs. i hvilken grad metoden faktisk reflekterer de fenomenene vi ønsker å studere (Kvale og Brinkmann 2009, 251). Validitet er knyttet til gyldighet av tolkninger forskeren komme frem til. Det skilles mellom intern og ekstern validitet. Førstnevnte omhandler vurdering av tolkninger som omfatter en enkelt studie, mens den eksterne validiteten dreier seg om overførbarhet, dvs. hvordan vi kan argumentere for at tolkninger som er utviklet innenfor et prosjekt kan ha gyldighet i andre sammenhenger. Jeg mener at mitt datamateriale har intern validitet. Her legger jeg særlig vekt på at informantene ga nyanserte beskrivelser av sine erfaringer i kontakten med barneverntjenesten. De fortalte om både gode og dårlige erfaringer, om egne styrker, men også svakheter og de responderte positivt på mine kritiske spørsmål i intervjusituasjonen.

4.8 Analysemetode

4.8.1 Meningskoding og meningsfortetting

Etter transkribering brukte jeg datastyrt koding for å få oversikt over empirimaterialet. Kvale og Brinkmann (2009, 209) mener at koding dreier seg om å knytte ett eller flere nøkkelord til et tekstavsnitt med henblikk på senere å kunne identifisere en uttalelse. Med datastyrt koding menes at forskeren utvikler sentrale stikkord ved å lese gjennom empirimaterialet. Koding brukes til å analysere intervjuetekster, og den spiller en aktiv rolle i kvalitativ forskning.

Jeg transkriberte direkte i et Word dokument. Dette ga mulighet til å redigere, understreke, markere og skrive inn kommentarer samtidig som jeg transkriberte fra lydbåndene. I tillegg brukte jeg en notatbok for å registrerer navnene på de forskjellige kodene. Etter hvert skrev jeg ut hvert intervju i papirform og leste gjennom dem for å få en helhetlig forståelse av datamaterialet. Andre steg var å identifisere meningene og uttalelsene som dominerte, og gi disse utsagnene koder som var gjenkjennbare. Koder brukes til å definere opplevelsen som beskrives av intervjupersonene (Kvale og Brinkmann 2009, 208). Tredje steg var å lese intervjuene for å identifisere kategoriene og temaene i forhold til intervjuguiden. Jeg oppdaget at viktig informasjon gikk tapt hvis jeg bare hadde fokus på de ferdigstilte spørsmålene. Det var behov for å lage nye overskrifter for å fange opp nye temaer som dukket opp i intervjusituasjonene. Det fjerde stadiet var å lete etter generelle og spesielle uttalelser i materialet. Jeg forsøkte å identifisere likhetstrekk og forskjeller i alle intervjuetekstene og ga nye koder og tolkninger av uttalelsene. Jeg brukte forskjellige farger i Word pluss markører (highlighter) for å registrere disse.

I det femte stadiet ble alle intervjuene samlet i et felles dokument. Jeg ga informantene fiktive navn og ble kjent med deres intervjuetekster hver for seg før de ble flettet sammen. Jeg oppdaget at intervjuetekstene ble mer omfattende og krevende å få oversikt over og det var behov for å ha tydelig struktur på materialet. Jeg hadde på et tidlig tidspunkt gjort et forsøk på å tematisere materialet, men fant ut at tematiseringen ikke lenger passet til materialet. Deretter forsøkte jeg å velge ut uttalelser som var særlig relevante i forhold til problemstilling for hver intervjuperson. I det sjette stadiet startet jeg med en meningsfortolkning. Målet var å utvikle kategorier som gir en fullstendig beskrivelse av intervjupersonenes opplevelser av de temaene som undersøkes (Kvale og Brinkmann 2009, 209). Jeg har lest gjennom utvalget av uttalelsene flere ganger om informantenes beskrivelse av deres opplevelser med barnevernet. I følge Kvale og Brinkmann (2009) vil kodingsprosessen fører til en «metning» av materialet når ytterligere koding ikke synes å fremkalle ny innsikt eller nye fortolkninger.

Meningsfortetning var relevant for min analyseprosess. Det var også mine erfaringer at de fylldige tekstene ble komprimert og det viktigste innholdet fremsto tydeligere.

4.9 Case presentasjon av intervjupersonene

Case 1: Zeth kom i kontakt med barnevernet på grunn av konflikt med datteren på 16 år angående overnatting hos kjæresten. Datteren truet henne med å melde ifra til barnevernet, men Zeth hadde erfaring med barnevernet fra før. Hun hadde bedt om hjelp på grunn av eldste datterens atferdsproblemer og opplevde dialog med barnevernsarbeiderne. Hun hadde samme forventninger til barnevernet vedrørende denne datterens bekymringsmelding. Da foreldrene ble kalt inn til en samtale hos barnevernet, viste det seg at datteren hadde skrevet om at foreldrene utøvet vold mot hennes yngre søsken. Barneverntjenesten satt i gang en undersøkelse og omsorgsovertakelsen fant sted mens undersøkelsen pågikk. Zeth fortalte at barna fortalte barnevernet om at de har blåmerker i kroppen og ble slått av foreldrene. Men merkene barna fortalte om var tatovering de får fra tyggegummi og slåssing når de driver med kampsport med far. Mor erkjente at hun hadde gitt et av barna en liten dask i rumpa tilbake i tid. Fire barn i alderen seks til 16 ble akutt plassert utenfor hjemmet og mor og far ble varetektsfengslet, men ble løslatt etter noen dager. Barna er fortsatt under barnevernets omsorg.

Case 2: Alice kom i kontakt med barnevernet på grunn av at hun ble gravid før hun var myndig. Hun ble fulgt opp av barnevernet under svangerskapet, og hun fikk et tilbud om et opphold på mødreheimet etter fødselen. På mødreheimet kom hun i konflikt med institusjonsarbeiderne, og de ble uenige om oppdragelsespraksis. Hun opplevde at institusjonsarbeiderne stilte spørsmål ved hennes omsorgspraksis. Hun ble utrygg og ønsket å dra hjem. Mødreheimet tok kontakt med barnevernet og det ble holdt et møte hvor de besluttet at Alice burde få hjelp i psykiatriske institusjon i stedet. Hun samtykket i plassering av barnet med løfte om å få det tilbake etter hjemkomst. En uke senere ble hun utskrevet fra den psykiatriske institusjonen og hun ba om å få barnet tilbake, men fikk beskjed om at hun måtte finne en advokat. Barnet ble holdt tilbake og er fortsatt under barnevernets omsorg. Alice har fått to nye barn som hun beholder omsorgen for.

Case 3: Aron og Nora ble kontaktet av barnevernet på grunnlag av en bekymringsmelding fra naboer. Familien forsto ikke hva bekymringsmeldingen handlet om da de ikke visste noe om barnevernet fra før og de forsto heller ikke norsk eller engelsk på det tidspunktet. De fikk tilsendt brev ved to anledninger og et hjemmebesøk. Men de kunne ikke lese eller snakke norsk, dermed nådde ikke informasjonen fram. De fikk heller ikke tilbud om tolk. Men seks

måneder etter ble de tre barna i alderen tre til seks år plassert med akutt omsorgsovertakelse med hjelp av politiet. Barna er fortsatt under barnevernets omsorg.

Case 4: Abraham tok kontakt selv med barnevernet da de opplevde at overgangen til barna var vanskelig etter familiegjening. Familien ble fulgt opp over tid og de fikk hjelpetiltak i form av veiledning i hjemmet. Saken ble henlagt. Senere kom familien i konflikt med barnehagepersonalet angående skader på barnet. Far mente at barnet ble skadet i barnehagen, men de ble ikke informert. Skaden ble oppdaget på legevakta da barnet hadde mye smerte om natta. På grunn av dette bestemte familien seg for å holde barnet hjemmet, uten å gi beskjed til barnehagen. Etter hvert gikk de tilbake til barnehagen med barnet og ble konfrontert av personale. Foreldrene sa ifra om sine bekymringer. Etter at foreldrene hadde dratt hjem ble barnet tatt inn til en samtale med barnehagepersonale. De meldte inn en bekymringsmelding til barnevernet og politiet på bakgrunn av barnets fortelling. Alle barna ble hentet akutt på skoler og barnehagen og mor ble varetektsfengslet. Abraham fikk ikke informasjon om hvor hans familiemedlemmer var. Han meldte barna og kona savnet etter mange timer. Han fikk informasjon om at barnevernet hadde hentet barna, men informasjon om hvor kona var fikk han først etter en uke. De fire barna i alderen fem til 11 er fortsatt under barnevernets omsorg.

Case 5: Peter kom i kontakt med barnevernet da barnehagepersonalet hadde observert at kona hadde endret seg når hun leverte eller hentet barn i barnehagen. Kona gikk på norsk kurs og der kom hun i kontakt med andre foreldre som hadde opplevd omsorgsovertakelse. Ved å høre dere opplevelse, ble hun engstelig og redd. Hun sluttet å delta på kurset og brukte tid med å passe på barna. Hun sendte barna seint til barnehagen og hentet etter noen timer. Da barnehagepersonalet merket endring i hennes atferd, ba de barnevernet om å komme på en uanmeldt observasjon i barnehagen. Barnevernsarbeiderne observerte henne og hadde en samtale med henne samme dag i barnehagen. Kona lærte norsk på det tidspunktet. Det var ikke tolk på møtet. Hun ble helt satt ut i det hun hørte at de var fra barnevernet. Hun trodde at de skulle ta barna hennes med en gang. Peter ble informert av barnevernet først senere. Familien fikk hjelpetiltak i form av veiledning og praktisk oppfølging i hjemmet. De var fornøyde med tiltaket og fikk stor tillit til den første miljøterapeuten. Etter hvert ble miljøterapeuten byttet ut og de fikk en ny miljøterapeut. Den nye miljøterapeuten vurderte at omsorgssituasjonen var ikke god nok for barna og ba om akutt omsorgsovertakelse mens hun var på andre hjemmebesøk hos dem. Peter fant en advokat, gikk til rettsak og vant omsorgen for fire barna på alderen åtte måneder til åtte år tilbake etter to måneder med begrunnelsen at far kan ta seg av barna dersom mor har et problem.

Case 6: Amina kom først i kontakt med politiet da naboen meldte ifra om bråk i huset seint på kvelden. Politiet hadde samtaler med barna og en av de to ungdommene fortalte at hun ble utsatt for vold og ble holdt hjemme av mor. Amina ble satt i varetektsfengsel og barnevernet ble koblet inn for å hente barna samme natt. Etter hvert fant de ut at barnet som fortalte om volden lider av Posttraumatisk stresslidelse (PTSD) på grunn av kidnapping barnet ble utsatt for tidligere og hun gikk i behandling hos en psykolog. Amina ble løslatt etter noen dager. Men barna ble holdt tilbake i barnevernet. Etter seks måneder gikk foreldrene til rettsak og fikk omsorgen for tre av de yngste barna på ni måneder til 11 år tilbake, men barnevernet har fortsatt omsorgen for to ungdommer med store atferdsproblemer.

Kapittel 5 Foreldrenes opplevelser av kontaktetablering og omsorgsovertakelse

Analysene er omfattende, og jeg har derfor delt dem i to kapitler. I kapittel 5 presenteres analyser av foreldrenes opplevelser av kontaktetablering og omsorgsovertakelse. Jeg har også tatt inn tre gjennomgående tema her: språk, fattigdom og brukervedvirkning. I kapittel 6 presenterer jeg foreldrenes opplevelse etter omsorgsovertakelse, deres mestringsstrategier og ettertanker. Innledningsvis i kapitlet vil jeg presentere foreldrene erfaringer med hvordan deres barn har det under barnevernets omsorg og erfaringer med tilbakeføring av barna. Analysen tar utgangspunkt i oppgavens problemstilling: *Ikke-vestlige-foreldres opplevelse av omsorgsovertakelse. En studie av foreldres erfaring med å miste omsorgen for egne barn!*

5.1 kontaktetablering

Alle mine informanter har opplevd kontakten med barneverntjenesten på forskjellige måter. Fem av seks familier opplevde akutt omsorgsovertakelse, men noen hadde fått hjelpetiltak før omsorgsovertakelsen.

Jeg startet mine intervjuer ved å stille et åpent spørsmål om hva slags assosiasjon de har når de hører ordet «barnevern». De fleste hadde ulike forståelse av begrepet, og de hadde fått disse erfaringene enten før de kom i kontakt med barnevernet eller mens de var i kontakt med dem. De hadde både positive og negative bilder av barnevernet. De fortalte om hvordan ulike barnevernsarbeidere utførte jobben sin. De mente at personlige egenskaper ved barnevernsarbeiderne var avgjørende for om samarbeidet førte til tillit eller mistillit mellom foreldrene og sosialarbeiderne.

Selv om mine informanter fortalte om ulike erfaringer, var de likevel enige om flere punkter: Blant annet forventet de at barnevernet skulle gi hjelp til barn og familier i vanskelige situasjoner, men ikke fjerne barn foreldrene mente hadde det bra nok hjemme. Noen hadde

forventet å samarbeide med barnevernet for å hjelpe barnet, og omsorgsovertakelsen var uventet.

5.1 Omsorgsovertakelse

Oppgavens fokus var hvordan ikke-vestlige-foreldre opplever omsorgsovertakelse. Å bli fratatt omsorgen for egne barn oppleves som et sjokk og var uventet for foreldrene. I situasjoner der foreldrene mottok hjelpetiltak var omsorgsovertakelsen også uventet.

Omsorgsovertakelse medførte store belastninger for foreldrene og barna deres. Det kom frem i intervjuene at foreldrene opplevde vanskeligheter med å håndtere både omgivelsene, følelsesmessige og helsemessige belastningene av tapet, samt utfordringer med å forholde seg til reglene barnevernet hadde bestemt for dem. Slike regler dreier seg om at foreldrene skal vise forståelse for omsorgsovertakelsen, møte opp på samvær, ikke fortelle barn noe om saken, ikke vise sterke følelser foran barn og ikke love barna at de skal flytte hjem igjen.

Jeg har delt omsorgsovertakelse i to deler: Hjelpetiltak før omsorgsovertakelsen og akutt omsorgsovertakelse.

5.1.1 Hjelpetiltak før omsorgsovertakelsen

Jeg har valgt å bruke Alice og Peter som eksempler for å belyse skiftningen mellom tillit og mistillit i kontakt med barnevernsarbeiderne.

Alice hadde ikke kjennskap til barnevernet før hun kom til Norge. Hun ble gravid i 17-årsalder og søkte hjelp hos Sosialkontoret, heretter NAV. NAV koblet inn barnevernet som fulgte henne opp i svangerskapet. Selv om hun ble fulgt opp av barnevernet hadde hun ikke kjennskap til begrepet barnevern. Begrepet «barnevernet» ble en realitet for henne først etter omsorgsovertakelsen.

På spørsmål om hvordan det var for henne å møte barnevernsarbeidere for første gang, svarte Alice at:

De var ikke farlige, de var åpne og stilte opp, fulgte meg opp, jeg følte meg trygg da, ikke sant, fordi det ikke var i min tanke at jeg skulle miste barnet mitt. Så jeg gjorde alt de hadde bedt meg om. Så jeg følte meg veldig trygg (...). Barnevern for meg var ikke farlig, men på en måte mistet jeg tillit til barnevern på grunn av den måten de behandlet meg på og er nå redd og skeptisk hver gang jeg hører ordet barnevern (...).

De fulgte meg opp da jeg var gravid, men jeg var 17 år og kunne ikke mye norsk, kunne ikke begrepet barnevern, men jeg visste at de var der for å hjelpe barn, så derfor ga jeg dem tilliten min og tillatelse til å hjelpe meg. De sa at jeg var barn selv og skal få barn og at jeg ikke hadde familien i området (...).

Slik jeg tolker det var barnevernet ikke en del av Alice virkelighetsforståelse. Hun flyktet til Norge på grunn av krig i hennes hjemland. Hun ble godt tatt imot her og bygget tillit til de som tilbød seg å hjelpe henne i et fremmed land. I første møte med barnevernsarbeidere hadde Alice inntrykk av å bli sett, forstått og anerkjent. Hun opplevde at barnevernsarbeiderne hadde helhetlig forståelse av hennes situasjon. Hun inngikk i samarbeid med barnevernsarbeiderne og utviklet tillit til dem. For henne, var barnevernet en instans som tilbyr hjelp til alle barn i vanskelig situasjoner. Gjensidig tillitt mellom bruker og fagperson er avgjørende for å komme i posisjon til å hjelpe.

Oppnådd tillit mellom Alice og barnevernsarbeidere gjorde at de samarbeidet om en framdriftsplan om hva som skulle skje etter fødselen. I spørsmål om hva som skjedde da babyen kom, svarte Alice:

Da babyen kom var jeg i mødre hjem som vi var enige om. Da jeg var der, fulgte de meg opp, men der følte jeg meg ikke trygg. Jeg følte at de spionerte på meg og at de ikke likte måten jeg gjorde ting på. Jeg prøvde å forklare til dem at selv om jeg har bodd i Norge så pass lenge, har jeg med meg min egen kultur som jeg må følge. Så hver gang jeg var litt usikker på ting, så ringte jeg til mamma og spurte om hjelp (...). Men personale på mødre hjem likte ikke det fordi de sa at jeg ikke gjorde det på den måten de ville (...). Så det var en del misforståelse og vi kom litt i «clash». Jeg følte meg ensom. Så jeg begynte å si at jeg ville hjem og at jeg ikke følte meg trygg der lenge. Så de ringte til barneverntjenesten (...).

Kontakt med mødre hjemmet her anses som viktig del av barnevernsarbeidet i denne saken, da det var gjennom barnevernets veiledning at hun skulle få hjelp der. Alice oppdaget ulikheter mellom saksbehandlerne og institusjonsarbeiderne i måten hun ble møtt på. Hun opplevde at hun ikke ble lyttet til og det ikke var rom for dialog. For henne var det umulig å innfri institusjonsarbeidernes forventninger. Relasjonen mellom dem var full av konflikt, uenighet og mangel på felles forståelse. Alice utviklet sine strategier for å håndtere konflikten, hun distanserte seg selv fra institusjonsarbeiderne og knyttet relasjon til familien selv om familiemedlemmer ikke var fysisk til stede. Å distansere seg selv bevisst fra omgivelse er et tegn på mistillit. I fortellingen kom det frem ulike punkter som kjennetegner at relasjonen mellom dem ikke var god. Som et resultat av mistillit forsøkte Alice å forlate institusjonen, men det kom frem i fortellingen at formelle relasjoner med det offentlige ikke lar seg løses på den måten hun trodde.

Hun fortalte videre at mødre hjemmet tok kontakt med barnevernet og det ble holdt et møte mellom Alice, barnevernet og mødre hjemmet. På oppfølgingsspørsmål om hva som skjedde videre, sa hun:

Så vi [møtet] i barnevernskontoret og snakket en del der. Jeg var alene med barnet mitt, ingen familie, ingen venner, men flere fra barnevernet og mødre hjemmet. Vi satt, snakket og diskuterte. De trodde at jeg skulle ta livet mitt, så sa de at de kunne ringe legen for å finne ut om jeg skulle til psykiatri eller ikke. Så jeg spurte om hvor barnet mitt skulle plasseres hvis de ville at jeg skulle på psykiatrien. Saksbehandleren sa at han skulle plassere i beredskapshjem slik at når jeg kom ut, så skulle jeg få barnet tilbake. Jeg sa at jeg kunne godt gjøre det så lenge jeg fikk beholde ungen min. Så dro jeg på psykiatrien for en uke, kom ut, ringte og spurte om jeg kunne få ungen min og sa at jeg var tilbake hjem. Saksbehandleren sa nei, at jeg måtte finne en advokat (...).

Slik jeg forstår det samtykket kvinnen til plassering med løftet om tilbakeføring. Men saksbehandleren endret mening og barnet ble holdt tilbake. Informanten opplevde tilbakehold av barnet som å bli lurt av saksbehandleren. Det var her hun oppdaget barnevernsarbeidernes roller som kontrollør. Hennes erfaring endret seg fra tillit til mistillit. Hun opplevde at det ikke bare var institusjonsarbeiderne som var imot henne, men også saksbehandleren og barnevernet generelt. Kvinnen som ble behandlet som barn i svangerskapet ble da sett på som voksen som måtte kjempe sin kamp for å få omsorgen for barnet tilbake. Denne opplevelsen forandret hennes oppfatning av barnevernet. Hun refererte til denne erfaringen gjentatte ganger gjennom intervjuet.

Kvinnen fant en advokat og gikk til rettsak, men tapte saken om omsorgsovertakelse med begrunnelsen at hun var ustabil og manglet nettverk. Hun har gått til ny rettsak og fylkesnemnda flere ganger som et forsøkt på å få barnet tilbake, uten å lykkes. Konsekvensen av tapet ble redusert samværsrett med barnet. Alice har fått to barn etter omsorgsovertakelsen som hun har beholdt omsorgen for. Hennes historie fortsetter på side (62-63).

Et annet eksempel på foreldre som fikk hjelpetiltak før omsorgsovertakelsen var Peter. Peters historie illustrerer hvordan situasjonen endret seg ved skifte av miljøterapeuten. På spørsmål om han fikk hjelpetiltak først eller om barna ble fjernet akutt, svarte Peter:

“The first miljøterapeut was per....fect, she was from a private firm, not from barnevern. She understood my wifes situation, she followed my wife to the psychologist, to the doctor. She was coming twice a week. So when she came, she had time to sit with her and talk, but barnevern said it was too costly for them to use that lady. I think if that lady had continued, my wife would have been better. But now it has cost us and them more than it would have, using that private person that understood family dealing with psychological problems. She even told us that she got depression before. Until now the kids keep asking us when they will visit her. She means a lot to the family (...). My wife could call her and talk to her on the phone. But immediately they changed her and brought their own miljøterapeut (...).”

Her forteller mannen om et tiltak fra barnevernet som skapte positive forandringer i hans familie. Miljøterapeuten hadde evnen til å lytte og hjelpe dem på forskjellige måter. Hun tilbød familien den hjelpen de trengte. Hjelpen omfattet også praktisk oppfølging, støtte og

veiledning, noe familien satte pris på. Miljøterapeuten fremsto ikke bare som profesjonell, men også som medmenneske i møtet med familien. For foreldrene var denne fortellingen et eksempel på hvordan en fagperson bør møte en familie i en vanskelig situasjon. Gode minner om henne var like sterke og levende gjennom intervjuet selv om hun var byttet ut.

Begrunnelsen for utbytting som kom frem i fortellingen var økonomi.

Da den første miljøterapeuten ble byttet ut med en ny miljøterapeut som Peter mener er fra barneverntjenesten, endte saken opp i omsorgsovertakelsen ved andre hjemmebesøk. På spørsmål om hva som skjedde før barnevernet fjernet barna, sa Peter:

The miljøterapeut from barnevern, I cannot say that all are not professional, but some of them are unprofessional. She came the first day and the second time I was at a course at NAV. When she just came, she said that the kids had eaten, and my wife did not clean the table. She called their office to bring two cars and four women to come and take the children. My wife also trusted her. She showed her the same trust as the private miljøterapeut. If it was the private miljøterapeut that came, she would just have said, look, the room is not tidy, lets clean. Then my wife would have been active and put things in place (...). But this barnevernsmiljøterapeut was not ready to do that, but sent in information that the place is not good for the kids, so they should just come that very day and take the kids when I was away. They just rushed in with two cars, four women and just parked the car in front and went in, brought out the kids and drove them away, it`s heavy..., I can`t explain.

Som jeg tolker det viser fortellingen hvordan de samme familieproblemene ble fortolket og behandlet ulikt av to forskjellige miljøterapeuter. Familien hadde tillit til den første miljøterapeuten, og de hadde et avslappet forhold til hjemmebesøk. Tillit har en overføringsverdi. For familien var hjemmebesøk en tid der familien delte sine bekymringer, ba om hjelp og ble fulgt opp etter familiens behov. Konen hadde de samme forventninger til den nye miljøterapeuten. Men denne miljøterapeuten vurderte det som nødvendig med akutt plassering av barna utenfor hjemmet. For familien var dette uventet. Peter fant en advokat og gikk til rettsak og fikk omsorgen for alle barna tilbake etter to måneder. Hans fortelling fortsetter i side (54-55).

Jeg har presentert et eksempel på hjelpetiltak som ble avsluttet med akutt plassering av barn utenfor hjemmet, men også plassering med samtykke av et barn som senere ble holdt tilbake. Fortellingene hadde fokus på barnevernsarbeiderne personlige egenskapet i møte med foreldre. Foreldrene hadde både gode og dårlige erfaringer. Begge eksemplene illustrerer hvordan samarbeidet forandret seg fra tillit til mistillit i forholdet til barnevernet. I neste avsnitt presenterer jeg to eksempler på akutt omsorgsovertakelse.

5.1.2 Akutt omsorgsovertakelse

Fire familier i mitt materiale opplevde akutt omsorgsovertakelse. I tre av disse sakene var det to ungdommer og en femåring som fortalte at de ble slått hjemmet. Deres fortellinger ble tatt på alvor og det utløste reaksjonen fra både barnevernet og politiet. Jeg har valgt å bruke to eksempler for å vise hvordan en bekymringsmelding fra et barn fikk konsekvenser for alle andre barn i familiene og deres foreldre. En case omhandler bekymringsmelding fra en 16 åring og en fra en femåring.

Første eksempelet her omhandler konflikt mellom Zeth og datteren på 16 år når det gjaldt datterens ønsker om å overnatte hos kjæresten sin. Som beskrevet i case 1 ovenfor, hadde Zeth tidligere erfaring med barneverntjenesten angående en eldre datter. Selv om de vurderte situasjonen ulikt og barnevernet bestemte tiltakene, hadde Zeth likevel opplevd en dialog.

Hun sa:

Det var sånn at de bare bestemte ting. For oss så var det lik som ok, greit, ikke sånt, fordi når du ikke vet helt hva du skal gjøre, så kan det være godt å ha en leder. Egentlig ser jeg at det viktigste er å ha et samarbeid og dialog, god kommunikasjon, for da får de gode løsningene enn å ha ferdig fabrikkert løsninger fordi alle mennesker er forskjellige (...). Vi føler oss veldig heldig fordi vi hadde et annet bilde av barnevernet siden vår eldste jente var i barnevernets regi. Den tiden hadde vi kjempe bra ord fra barnevernet at de var flinke til å følge opp barnet vårt. Men nå er alt snudd på hode (...).

Hun legger vekt på kommunikasjon og dialog for å løse utfordringer. Jeg tolker det som at hun hadde forventninger om at barnevernet skulle samarbeide med dem når denne datteren på 16 år sendte inn en bekymringsmelding. På spørsmål om hvordan hun kom i kontakt med barnevernet, svarte Zeth:

Hun [datteren min] hadde skrevet en bekymringsmelding til barnevernet. Mannen min fikk vite om det, han fortalte til meg og vi tenkte ok. Når vi hørte om bekymringsmeldingen, hørte det ikke så ille ut. Også ble vi kalt inn til barnevernet og fikk lest opp bekymringsmeldingen, også stod det i tillegg at disse små barn kom til meg[datteren] og gråt og sa at de har blitt slått. Jeg [mor] sa at jeg ikke har sett noe. Også sa barnevernet at de skulle åpne en undersøkelse. De skulle komme på hjemmebesøk og dra på skolen for å snakke med barnet. Vi sa ok, vi hadde ikke noe å skjule (...).

Zeth hadde et avslappet forhold til barnets bekymringsmelding fordi barnet skjulte beskyldninger om vold for foreldrene. Hun forventet å samarbeide med barnevernet for å løse utfordringer med datteren. Denne gangen var saken annerledes. Mistanke om at barn utsettes for vold ga begrenset rom for dialog enn ellers, særlig når det innebærer uenighet mellom foreldre og barn. Barnevernet har mandat til å støtte barn når det oppstår konflikt mellom barn og deres forelder. I en slik sak kan det være en utfordring å finne ut hva som ligger bak

barnets fortelling, hva er sant og usant. Eventuelt hva barnet ønsker å oppnå med bekymringsmeldingen. Mor mente at datteren gjennom bekymringsmeldingen ønsket å uttrykke at hun var sint på moren sin.

Barna bodde fortsatt hjemme da barnevernet satte i gang med undersøkelsen. Men Zeth merket at barna hadde oppført seg annerledes etter samtaler med barnevernet på skolen. Hun sa:

Et par dager etter at barnevernet hadde vært hjemme hos oss, så har de vært på skolen og snakket med barna og så spurte jeg den ene jenta mi, de damene som var her hos oss, de var hos dere på skolen, hva snakket dere om? Barna sa de sa «mor slo» u.....ff, det skulle vi ikke si noe om, det var hemmelig. Også den ene lille gutten min står med hode ned i sofaen, sånn omvendt. Også gjorde jeg bare sånn på klærne slik at han skulle snu seg mot meg. Så begynte han å rope «mor slår, mor slår». For det første kaller barna mine meg «mamma», så bare det at han sa «mor». Jeg blir helt sånn HVA, HVA ER DET SOM SKJER? Selvfølgelig kom han med ordet «slår».

Slik jeg tolker det oppfattet Zeth tilbakemelding fra barnet og rask endring i barnets atferd som bekymringsfull. Undersøkelsesfasen er en periode som er full av usikkerhet og uvisshet for foreldrene. Foreldrene visste ikke hva utfallet av undersøkelsen kunne bli. Når barn endrer mors navn og anvendte et nytt begrep de aldri har brukt før, vekket dette en reaksjon i Zeth. Hun tok kontakt med barnevernet for å avtale et møte hvor hun ønsket å si hennes oppfatning av saken. Barna og moren hadde ulike oppfatning av hva som hadde skjedd. Mors kontakt med barnevernet kan si noe om at hun trodde de kunne samarbeide med barnevernet om å løse saken.

Omsorgsovertakelsen fant sted før den dagen hun hadde avtalt et møte med barnevernet. Både barnevernet og politiet dro hjem for å hente barna, og mannen hennes ble varetekstfengslet. Zeth var ikke hjemme da alt skjedde. Hun ble fortalt da hun kom tilbake. Hun sa videre:

Også tok jeg og ringte politiet og så fikk jeg beskjed om at de kunne komme og hente meg og så sa jeg at jeg kunne komme selv. Så dro jeg til politiet, så fikk jeg beskjed at jeg var arrestert. Men du skjønner ikke hva å være arrestert er før du er blitt lukket inne (...). Så da satt jeg i glatt cella, vet du, det var forferdelig, jeg ble så redd (...).

En bekymringsmelding om grensesetting som foreldrene ikke tok på alvor i starten endte med at fire barn ble plassert utenfor hjemmet og begge foreldrene fengslet i ca. to uker. Barna er fortsatt under barnevernets omsorg. Zeth ble overrasket over at barnevernet valgte å plassere jenten hos foreldrene til kjæresten.

Et annet eksempel er en bekymringsmelding fra en femåring som fikk store konsekvenser for tre eldre søsken og for moren som ble varetektsfengslet i en måned. Det var faren, Abraham som deltok på undersøkelsen. Abraham opplevde også en dramatisk omsorgsovertakelse.

På spørsmål om hvordan han kom i kontakt med barnevernet, svarte Abraham at det skjedde en episode i barnehagen hvor barnet ble skadet uten at de ble varslet om skaden (se case 4).

Han fortsatte:

Etter to uker gikk vi tilbake til barnehagen med barnet. Da vi var der, spurte de oss om hvorfor barnet ikke hadde kommet til barnehagen på to uker. Jeg sa til dem at barnet falt her to ganger uten at dere sa ifra til oss. Jeg sa at vi ville få beskjed hvis barnet er skadet i barnehagen. Da vi dro hjem og barnet var i barnehagen, fortalte barnet dem om at mamma var slem mot henne fordi moren ba henne vente med å åpne gaven (...). Så hun fortalte det til personale. De tok henne inn i et rom og sa til barnet at hun måtte fortelle hva mamma og pappa gjør, de skrev, skrev og skrev, de skrev at mor slo barnet og meldte inn til barnevern og politi. Og så etter det kom barnevernet og bare tok barna uten å spørre oss. Barnevernet tok barnet og hentet søsken på skolen også, politiet puttet min kone i fengsel i fire uker (...).

Slik jeg tolker det ble Abraham sjokkert over hvordan barnehagen tolket og brukte barnets utsagn. Han forsto ikke hvorfor barn og kona måtte straffes av systemet. Om mor var fengslet kunne barna komme hjem til far eller om barna var plassert burde kona komme hjem. Han opplevde at barnehagen forskjellsbehandlet dem på grunn av deres bakgrunn. Han trodde etniske norske foreldre ville få mulighet til å forklare seg. Abraham mente at misforståelsen i barnehagen snudde livet til hele familien. Han var uenig i fagpersonenes fortolkning av hva som ble oppfattet som vold mot barn. Abraham mente at barna opplevde sjokk da de ble hentet direkte fra skolen og barnehagen. Eldste barn i familien gjorde forsøk på å ta livet av seg. Abraham har ikke fått barna tilbake med begrunnelsen at mor blir sint når hun er på møter med barnevernet. Hans fortellinger om videre samarbeid med barneverntjenesten fortsetter i side (58, 66).

Jeg har presentert hvordan omsorgsovertakelsen skjedde og hvordan foreldrene forsto og opplevde plassering av barna utenfor hjemmet. De som opplevde akutt omsorgsovertakelse stiller spørsmål ved hvordan barnevernet trekker konklusjon ut fra barnas fortellinger uten å involvere foreldre. I neste avsnitt vil jeg presentere foreldrenes fortellinger om språk forståelse.

5.2 Språkmakt

Jeg stilte spørsmål om intervjupersonene forsto innholdet av hva som ble sagt i møtene mellom dem og barnevernsarbeiderne, og om det ble brukt tolk. I fortellingen kom det frem at språkproblemer var et gjennomgående tema, og at det ikke bare handlet om forståelse, men

også handling. Fortellingene viser at språkforståelse hadde stor betydning for foreldrene i møtet med barnevernet. Tre sentrale punkter var:

- Fire av informantene fortalte at de hadde behov for tolk, men at de ikke visste om tolketilbudet. De ble heller ikke informert om dette av barneverntjenesten.
- To av dem opplevde at tolk ble tatt inn i samværet etter akutt plassering av barna, men at de fikk allikevel ordre om å snakke norsk med barna, ikke sitt morsmål.
- Alle foreldrene viste sterke reaksjoner på hvordan de ble omtalt i referatene. De mente at det ikke var en nyansert beskrivelse av foreldrene, bare «negative» sider av familien ble omtalt.

Manglende bruk av tolk

Det kom frem at barnevernsarbeiderne lot være å bruke tolk i møte med foreldrene selv om det var tydelig at foreldrene ikke forsto dem i møtet. Aron og Noras fortelling vil bli brukt her. På spørsmål om de visste noe om barnevernet før de kom i kontakt med dem, svarte Aron:

Jeg skjønnte ikke om barnevern, etter 12 år i Norge skjønnte jeg ikke hva barnevernet var. Jeg visste om politi, men barnevernet visste jeg ikke noe om. De kom i hjemmet mitt og snakket med meg, men jeg forsto ikke norsk, og forsto ikke hvem de var. Det var ikke som nå, det var for fem år siden, og det var ingen tolk. Da de tok barna mine fra hjemmet, forsto jeg ikke hvem de var. Jeg gikk til advokat og han fortalte meg om masse ting etterpå. Da tenkte jeg ohhhh! Det var første gang jeg skjønnte hva barnevern var (...).

Slik jeg tolker det manglet disse foreldrene kunnskap om barnevernet i tillegg til deres språklige utfordringer. Når de ikke har kjennskap til fenomen «barnevern», blir det umulig å fange opp begrepet selv om de hører det. Folk handler ut fra sin virkelighetsforståelse.

Språkforståelse for denne familien handler ikke bare om manglende kjennskap til begrepet «barnevern», men også kunnskap om konteksten barnevernet opererer ut ifra.

Omsorgsovertakelsen ble oppfattet som kidnapping for familien som hadde flyktet fra krig.

På spørsmål om hvem som sendte inn bekymringsmelding, sa Aron:

Jeg kom hjem fra jobben og fikk noen papir i posten, men jeg visste ikke hvor de papirene kom i fra. Det var naboen min som hadde klaget på meg og barna mine (...). Men jeg forsto ikke hva som sto på papirene, hadde ingen som kunne lese for meg, og jeg bare la den ligge der (...).

Familien opplevde at barnevernet lot det være å bruke tolk og oversettelse av sakspapirene.

For familien hadde skriftlig bekymringsmelding på norsk ingen betydning for dem.

På oppfølgings spørsmål spurte jeg om hva som skjedde videre. De sa:

Barnevernet hadde kommet hjem til oss. Men jeg visste ikke hvem de var, hvor de kom ifra, hvorfor de kom i vårt hjem og hva de trengte, det forsto vi ikke. DET VAR UTEN TOLK. De sa til meg, du må ha et møte. Jeg gikk på møtet, men det var ingen tolk på møtet. Så jeg forsto ikke hva de tenkte og hvorfor de snakket om barna. Jeg sa til dem ingen problem og at jeg jobbet (...). Men jeg var ikke bra til å snakke norsk, og de hadde ikke tolk (...). Og så kom de hjem etter seks måneder og tok barna mine. Jeg skulle kjøpe brød. Da jeg kom hjem, så jeg to politimenn, én ventet på denne siden og andre på andre siden. Fire stykker inne. Jeg så at kona mi grått. Jeg sa hva har skjedd. Jeg sa til dem unnskyld, hvem er dere? Hvorfor kommer dere hit? De sa at de skulle ta barna mine (...). Det var ikke tolk med også. Jeg sa hvorfor? Hva skjedde? De sa du får papirene her, du kan lese etterpå. Alt på papirene var på norsk (...).

Barnevernet har et mandat til å foreta hjemmebesøk dersom det er nødvendig. Men det er viktig at familien de møter vet hvem de er og hvorfor de gjennomfører et slikt besøk. Denne fortellingen viser at familien ikke fikk informasjon om dem på grunn av manglende bruk av tolk. Familien opplevde frykt og forvirring ved å få uanmeldt besøk av fremmed personer uten å vite hvem de var. Til tross for noen kontakter med barnevernsarbeiderne, fikk familien tilrettelagt informasjon om omsorgsovertakelsen fra deres advokat. Familien ønsket at barnevernsarbeidere skal formidle informasjon på et språk de forstår. Mangel på informasjon påførte familien store belastninger. I denne situasjon var bruk av tolk helt nødvendig og helt fraværende.

Gjennom fortellingene har jeg vist hvordan språk og mangel på kunnskap om det norske barnevernet fikk betydning for familien. For familien som ikke kjenner til barnevernet og deres mandat, ble opplevelsen av en dramatisk omsorgsovertakelse av dere tre barn et stort sjokk og en hendelse som skapte stor uvisshet. Det var uventet for dem at en slik handling kan skje i et fredelig land som Norge.

Tolk til stedet, men kunne ikke brukes

Abrahams fortelling om samvær med barna etter omsorgsovertakelse ønsker jeg å bruke her for å vise hvordan tolk kan brukes i ulike sammenhenger. Abraham opplevde at tolk ble tatt inn på møtet, men uten at de allikevel kunne snakke morsmålet sitt med barna. Han var vant til å kommunisere med barna sine gjennom morsmålet. På spørsmål om han fikk tolk i møtet med barnevernet, svarte Abraham:

De tok med tolk. Vi ville snakke språket mitt med barna, men barnevernet sa nei, at vi måtte snakke norsk. Jeg mener at tolken kunne forklare til barnevernet hva vi snakker med barna om. Vi spurte dem hvorfor tolken kom hvis vi måtte snakke norsk med barna. Men de sa at vi måtte snakke norsk. Tolken var med i første, andre og tredje samværet. Jeg sa til dem at vi snakker norsk hvorfor kommer tolken og at vi ikke trengte tolk lenge hvis vi måtte snakke norsk. Hvis jeg snakker mitt språk med barna, ville barna ikke mistet morsmål (...).

Abraham bidrar med forståelse av at morsmålet har en annen funksjon enn bare å utveksle idéer mellom foreldre-barn. Han opplevde det som kunstig å ha normale samtaler med barna sine på et fremmedspråk. Mannen mente barna har rett til å beholde morsmålet sitt, men var skeptisk til at barnevernet ikke tok barnas rett til tilhørighet og tilknytning til foreldrene på alvor. I denne saken fremkommer det ikke tydelig hva som er begrunnelsen for å nekte dem mulighet til å snakke morsmål med barna. Det kom heller ikke frem hva hensikten med tolk var. Fortellingen viser at praksisen gjentok seg flere ganger frem til foreldrene ba dem om ikke ta tolken mer. Amina bekreftet dette. Hun opplevde også at tolken var tatt automatisk inn i første samvær med barna etter akutt plassering. De fikk også en ordre om å snakke norsk med barna. Hun opplevde det som stigmatiserende å hente inn tolk uten å spørre om de hadde behov for det eller ikke. For henne var det uproblematisk å snakke norsk med barna. Hun sa ifra med en gang at de ikke trengte tolk lenger på samværet.

Foreldrenes reaksjoner på referatene

Den skriftlige framstillingen var viktig i foreldrenes fortellinger om referat. Alle mine informanter var enige om at de ikke kjente seg igjen i barnevernsarbeidernes beskrivelse av dem. For det første mente de at referatene var unyanserte og hadde bare negative siden av familier og foreldrene. D.v.s. at de opplevde at ting som var til fordel for familien ikke ble tatt med i referatet. For det andre fikk foreldrene negative reaksjoner ved gjennomlesing av referat fra f.eks. observasjon i hjemmet eller samværet. De mente at barnevernsarbeidere bare antok ting uten å inngå i dialog med dem.

Et eksempel jeg ønsker å bruke er fortelling fra Amina om referat fra observasjon ved et hjemmebesøk og møtene. På spørsmål om hva slags assosiasjoner hun fikk når hun hører ordet «barnevern», svarte hun:

Jeg fikk dårlig inntrykk av barnevern etter hvert. De snakket med oss, min kusine og venn. I deres og vårt referat var det mange ting som ikke stemte. Vi har sett at de prøvde å tulle mye, legger ting bak (...). Jeg kan ta et eksempel, når de kom på hjemmebesøk, så var jeg hjemme alene, mannen min var på jobb. Det var to saksbehandlere som kom, og huset så annerledes ut da barna var borte. Jeg hadde ryddet bort lekene fordi det var vanskelig for meg å se lekene uten barn. Det var normalt å rydde bort. Men de kom inn i huset og spurte ikke om barna hadde leker eller ikke. Etterpå leste jeg i referatet at de merket at det ikke var lekene i huset, og at de ikke visste om foreldrene hadde nok penger til å kjøpe leker til barna. De hadde ikke spurt meg. Hvis de spurte meg, kunne jeg ha pekt på hvor jeg pakket bort disse lekene (...). Så de kunne ikke bare konkludere eller mene noe som de ikke vet noe om (...).

Amina hadde helt normalt forhold til barnevernet selv om hun mistet omsorgen for sine barn. Hun tenkte at sannheten kommer frem gjennom undersøkelsen. Hun var positiv til at en god

del ressurser bør brukes i undersøkelsesarbeid. Men etter gjennomlesing av referatet endret hun synspunkt og begynte å bli skeptisk til barnevernsarbeiderne fortolkning av dem og hjemmesituasjon. Foreldrene ønsker å bli spurt og involvert i saken som angår dem før konklusjonen blir trukket. Å bli vurdert som fattige av barnevernsarbeiderne, opplevde som svært nedverdiggende for disse foreldrene. På grunn av en slik tolkning var foreldrene på vakt for barnevernet. Aminas syn på barnevernet endret seg. Hun mente da at barnevernet fant på ting de kunne bruke mot foreldrene for å beholde omsorgen for barna.

Amina påpekte også hvor vanskelig de opplevde å ha samvær med barna mens barnevernsarbeiderne og politimenn observerte og skrev notater. Hun sa:

*Første møte med barna burde du ha sett! **Hva skjeddde?** Jeg vet ikke om de trodde at vi kanskje skulle løpe med barna eller stjele dem (...). Det var vanskelig å tro. Det var jeg og mannen min, to politimenn i sivile, to personer fra barnevern, tolken, pluss tre barn i en sånn liten rom (grupperom). Det var vanskelig for meg fordi vi satt her og de satt der og så rett på oss. De så hver eneste ting, hver eneste feil, skrev de. De begynte plutselig å skrive, de skriver. Det var vanskelig å gjøre noe med barna (...). Men innerste i meg tenkte jeg at jeg ikke skulle være en perfekt mamma. Jeg prøvde å late som de ikke var der. Det var vondt. Jeg var redd for å holde barna tett eller klemme dem tett. De kunne skrive at jeg holdt dem så godt eller at jeg ville drepe dem. Jeg kunne ikke snakke. De skrev tull og tøys, de kan tolke situasjonen feil også. Men det var de som bestemte alt (Amina).*

Slik dette samværet var lagt opp på, gjorde det vanskelig for foreldrene å gjøre ting normalt med barna sine. Mor mente at tilstedeværelsen av flere maktpersoner gjorde dem handlingslammet. Strengere kontroll utløste redsel, passivitet og handlingslammelse. For kvinnen som allerede strevde med omsorgsovertakelsen, og som nylig ble løslatt, var det overveldende å møte flere observatører samtidig. De fryktet for barnevernsarbeiderne oppfatning av situasjonen, og at rapporten kunne få ytterligere negative konsekvenser for dem og barna. Frykten kan forstås som uttrykk for avmakt, umyndiggjøring og mangl på kontroll over eget liv. Fire andre informanter opplevde noe liknede.

Foreldrenes fortellinger om språk utfordring og deres reaksjoner på referatene er presentert. Språkmakten omfatter mangel på tilrettelagt informasjon, skriftligspråk, verbale og non-verbale kommunikasjon og fortolkning av tegn. Språk har makt. I neste avsnitt vil jeg presentere foreldrenes fortellinger om fattigdom.

5.3 Fattigdom

Sosioøkonomiske forhold var fremtredende i materialet, selv om dette ikke var tenkt på som et sentralt tema på forhånd. Arbeid og boforhold ble sentrale tema. Fortelling fra paret, Aron og

Nora, og Peter og Amina vil bli brukt her som eksempler. På spørsmål om hvordan de kom i kontakt med barnevernet fortalte Aron følgende:

Jeg jobbet mye i X-bakeriet både på dagen og natta. Så jeg hadde lite tid for barna og kona. Jeg jobbet mye for å betale for mat, klær, reiser, leilighet og alt. Kona mi jobbet ikke, hun passet på barna. Men det var tre barn som hun passet på. Vi bodde i sentrum i en kjellerleilighet. Kjellerleiligheten var ikke bra plass for barna. Vi hadde bare et soverom. Alle tre barna sov i soverommet i en dobbeltseng. Jeg og konen min sov i stua. Det var ikke bra plass å bo, leilighet var for lite og den lå midt mellom to veier (...).

Aron innså ulike elementer som gjorde at de ikke strakk til for å gi barna den omsorgen de trengte. Penger er avgjørende for å ivareta barns fysiske og materielle livsvilkår. Familien økonomiske og materielle forhold ble ikke vektlagt av barnevernet. Familien fikk ikke hjelpetiltak, men etter seks måneder bestemte barnevernet seg for å overta omsorgen for alle barna (deres historie er beskrevet overfor under språkmakt).

Peter var en annen som jobbet mye for å få endene til å møtes, mens kona tok seg av hjemmet og barna. Etter uanmeldt hjemmebesøk fra barnevernet sa Peter:

“So it was when that man came that I got to realize that ohhh, I had a problem back home and I was concentrating only on work work work (...). So I had to talk with the leader, you know that our leaders are not people you can rely on, he just told me straight that I am the one to decide. He said either I take the shifts or I quit the job, he said I am fed-up with you people. That means he didn't like a lot of Africans. You know when the old leader was there, there were many blacks at work, so when he retired and this new leader took over, he wanted to get rid of all the blacks. So when I told him my problem at home that I wanted to work normal time from 07:30-15:30 so that I could be able to take care of the kids, he told me that he decides, it is shift job for me, either I work or I quit. Then I said family first, I just quit. I had to lose two months' payment. But I didn't care because of my family”.

Slik jeg forstår det jobbet Peter under et vanskelig arbeidsforhold. Sjefens mangel på forståelse for hans familieproblem forverret situasjonen. Han ble stilt overfor vanskelige valg der begge alternative i valg har sine konsekvenser. Han sa opp jobben, mistet retten til arbeidsledighetstrygd en periode, følte seg stigmatisert og diskriminert av sjefen. Familien er avhengig av arbeidsinntekt for å forsørge seg selv og barna, samtidig som skift arbeidet vanskeliggjøre oppfølging av barna. Peter jobbet som lærer i hjemlandet sitt, men i Norge fikk han jobb i en fabrikk. Han har fått omsorgen for barna tilbake, men er fortsatt arbeidssøker og har vært fra et kurs til et annet. Arbeidsplassen gir også tilgang til felleskap og sosiale goder. Han mister ikke bare arbeidsinntekt, men også hverdagslige kontakt med kollegaer. For denne informanten blir kontakt med barnevernet mer omfattende enn det man tror. Mannen opplever at det er krevende å forholde seg til flere ulike offentlige instanser samtidig. Da jeg spurte om hvordan de klarte seg økonomisk, sa han:

My wife gets “arbeidsavklaringspenger” and she takes care of the food and the rest. It`s not easy. When I pay house rent and the loan for the apartment, all together 8000 kroner and I am left with 2000 kroner to manage in the month.

Familien lever av trygdeytelser og inntekt på ca. 10 000 kroner per måned forklarer at mannen lever i fattigdom. På spørsmål om hva slags hjelp de fikk fra barnevernet etter tilbakeføring av barn, sa han: *“The major help is that they pay barnehage and SFO bills. That financial aspect for the kids, they have taken over”*. Hjelpetiltak har hjulpet familien til å få det bedre.

Foreldrene har sluppet å bekymre seg for at barna deres står utenfor felleskapet på grunn av økonomi. Peter fortalte at barna nå fikk et positivt inntrykk av barnevernet, selv om de hadde opplevd omsorgsovertakelsen.

Amina var den eneste som fortalte at barnevernsarbeiderne nevnte fattigdom i møte med dem, men i denne sammenheng ble oppfatningen feil. Tidligere har jeg presentert under foreldrene reaksjoner på referat at Amina ble negativ overasket at barnevernsarbeiderne antok at de var fattige fordi lekene ikke var synlig i hjemmet etter omsorgsovertakelse. Lekene ble ryddet bort fordi foreldrene ble minnet på at barna var borte og forsterket opplevelse av savn av barna.

Foreldrenes oppfatning av fattigdom er presentert. I situasjoner der foreldrene opplevde knapphet i økonomiske og materielle ressurser, nevnte barnevernet ikke noe om fattigdom. Men fattigdomsbegrepet ble bruk i tilknytning til mangel på leker. Dette forklarer at hva man definerer som fattigdom vil påvirke hvordan man kan bekjempe den. I neste avsnitt vil jeg presentere fortellinger om samarbeid (brukermedvirkning).

5.4 Brukermedvirkning

Jeg bruker ordet «samarbeid» og «brukermedvirkning» om hverandre her. Samarbeid er et begrep som var lettere for mine informanter å forstå betydning av. De forklarte begrepet på en forståelig måte. Alle mine informanter opplevde at det var vanskelig å samarbeide med saksbehandlere etter omsorgsovertakelsen. Men alle fortalte også at de opplevde samarbeid med en eller flere barnevernsarbeiderne i prosessen. Barnevernsarbeiderne her omfatter enten saksbehandler, miljøterapeuter, barnevernsleder, fosterforeldre eller tilsynsfører. På spørsmål om hvordan det var å samarbeide med barneverntjenesten. Sa Alice:

Jeg liker ikke ordet «samarbeid» fordi det ikke er så lett å samarbeide med barnevern. Når jeg spør dem om å gjøre noe for meg, gjør de ikke det. Men når de sier at jeg skal gjøre noe, må jeg gjøre det. Så det ordet samarbeid er ikke noe ord. De hører ikke på meg, men de vil at jeg skal høre på dem. Det vil jeg ikke. I begynnelsen var det en del konflikt mellom meg og dem, men nå ringer jeg ikke heller (...). Når det gjelder samvær, er det kun samvær med sønnen min, ferdig, ikke mer kontakt med dem, de må bare styre med det.

Peter legger til:

The part which disturbed me is that the barnevernet does not listen to the parent`s interest, it`s only kids interest. No matter what you say, they do not consider your information. They rely on the information they got before coming into your family (...). So it was not easy with me because the “barnevernet” didn`t want to hear anything from me again after taking the children. It was to tell us their own plan. This date, this time, we are meeting here, that was all. They don`t take anything from you again, they don`t need you again because they got the kids, and you have to defend yourselves.

Begge eksemplene viser at foreldrene opplevde store utfordringer med å få sine synspunkter hørt i møte med barnevernet. De opplevde ikke samarbeid med barnevernsarbeiderne etter omsorgsovertakelse. De mente at samarbeidet ikke skjer dersom barnevernets møter med dem var kun for å formidle informasjon uten å gi dem mulighet til å bidra med deres synspunktet. Foreldrene opplevde at deres meninger og synspunktet ikke ble tatt på alvor. Noen foreldre valgte å trekke seg fra da de ikke så noen nytte av samarbeidet. Foreldrene kan ha forventninger om å samarbeide for tilbakeføring av barna.

På oppfølgings spørsmål ba jeg Peter utdype mer om samarbeidet, han sa:

These have been two to three tough years with the barnevernet. For me these have been the most difficult years in my life. It was like, they were controlling my life. I did not have to take my own decisions but to follow what they said. That is how I feel (...). They don`t listen to our views and what we say just goes in and out. That was not part of the report. So they don`t need to hear about our problem, but what they have planned for us (...). It is not easy to be in barnevern at all (...). So we had our own plans, but we could not execute it, but we had to execute their own plans.

Slik jeg tolker det ga Peter uttrykk for manglende innflytelse og kontroll over eget liv. Han opplevde å bli umyndiggjort og ikke tatt på alvor.

Zeth berørte brukermedvirkning i møte med tilsynsfører, hun sa:

Hun som er tilsynsfører nå, hun har vi en god dialog med. Jeg kan fortelle henne hvis hun kommer at i dag har jeg mye i hode, jeg er veldig sliten. Men mange ganger, helt i begynnelsen var det vanskelig (tung pust) fordi da jeg så i rapport fra henne, så sto det at mor mangler blick-kontakt (...).

Dialogen med tilsynsfører er så godt. Men hun skal være nøytralt, hun skal ikke mene noe, men hun prøver å gjøre det til et godt møte. Men jeg prøvde å minne henne bestandig på at alle skulle oppføre seg på en god måte slik at vi kan få til et godt møte. Hvis hun ikke oppfører seg, så skaper hun angst. Når hun skriver rapport, så er det på grunn av at det som har vært vanskelig. Også som helt i begynnelsen da hun skrev at mor mangler blick-kontakt, så prøvde jeg å forklare fordi jeg har synsproblemet, jeg har 10 prosent syn. Selvefølgelig mangler mor blick-kontakt noen ganger fordi selv om jeg klarer meg veldig bra, så er det en av de manglene jeg har på grunn av handikaket mitt.

Slik jeg forstår det foregikk kommunikasjon mellom tilsynsfører og Zeth. Kvinnen utvekslet erfaringer og gir tilbakemelding når det var nødvendig. Tilsynsførers tilstedeværelse ble ikke opplevd som en trussel mot familien dynamikken. Familien viste også respekt og forståelse for tilsynsførerens oppdrag. Zeth fremsto som ressurssterk, hun bidro aktiv i utforming av hvordan møtet skulle være. Tryggheten og tilliten mellom dem gjør det lettere for alle å ha et godt samvær. Tidligere misforståelse ble korrigert og tilsynsfører fikk mer informasjon om hvorfor mor manglet blikk-kontakt. Det er avgjørende å bruke tid til å bygge tillit med mennesker i vanskelig situasjon. Denne fortellingen er preget av tillit og forståelse selv om kontrollfunksjonen var til stede. Tilsynsfører er en kontrollør, men likevel var denne tilsynsfører i stand til å gi kvinnen mulighet til å medvirke i samværet. Amina fortalte også om samarbeid med en miljøterapeut etter tilbakeføring av barna.

Kapittel 6 Hvordan gikk det med foreldre og barn etter omsorgsovertakelse?

I dette kapittel vil jeg ha hovedfokus på foreldrenes opplevelser etter omsorgsovertakelse og deres mestringsstrategier. Jeg har valg å starte med foreldrenes fortellinger om hvordan det gikk med barna under barnevernets omsorg og Aminas erfaring med tilbakeføring. Deretter tar jeg for meg foreldrenes livskvalitet og mestringsstrategier etter omsorgsovertakelse. Til slutt presenterer jeg foreldrenes ettertanker.

6.1 Hvordan gikk det med barna under barnevernets omsorg?

Informantene var opptatt av plassering, både plasseringssted og hvordan barna ble fulgt opp av barneverntjenesten. Fem av seks familier opplevde at søsken ble splittet på to til tre fosterhjem. Tre familier opplevde at barna har blitt plassert i minst tre steder. Et barn var blitt plassert i fem forskjellige fosterhjem i løpet av fem år. Foreldrene forteller at barna deres har mistet morsmål, kultur, kontakt med hjemland. De som hadde ungdommer, var bekymret for at barnevernet ikke klarte å sette grenser for barna deres, og at skolegangen til barna ikke ble tatt på alvor. Jeg har valgt å bruke tre eksempler for å si noe om oppfølging, hyppig bytting av fosterhjem og foreldrenes bekymringer ved å plassere barna deres i et norsk hjem.

I spørsmål om hvordan det gikk med barna i barnevernet, svarte Amina:

Jeg mener de damene som er saksbehandlerne er på jobb. Det er dere hverdagsliv å komme på kontoret, har møter, skriver, printer, og gå hjem til familiene sine, de driter i det som skjer med andres barn senere i livet. De tenker ikke om hvordan livet til barna de har overtatt omsorgen for kommer til å bli senere. De tenker ikke på at de bestemmer over andre menneskets liv. De leker med et menneskes liv hvis de bestemmer ut fra papirene (...). De må huske at disse papirene de leser er menneskers liv. Derfor burde de sjekke grundig om hvordan det går med de barna de har plassert (...). Barnevernet skal verne barn og beskyttes dem for å ha det godt. Men det er mange barn som har det godt hjemme,

men blir dårligere og dårligere i barnevernets hender (...). Når de blir 15,16 og 17 som jentene mine som stjeler, ligger det i deres rulleblader, og når de blir 18 år, står de alene med de problemene (Amina).

Intervjupersonen forventet at barnevernet skulle bruke tid og ressurser til å gjennomføre grundige undersøkelser før barn blir fjernet fra hjemme, og barnevernet bør unngå å bruke unødvendig hastevedtak. Plasserte barn burde også få nødvending oppfølging etter behov for å mestre livet bedre enn da de ble plassert. Kvinnen forventet at barnevernet skulle motivere barn til å ta skolegangen på alvor og ikke la dem bli grenseløse. For kvinnen blir barnas situasjon verre og verre. Hun stiller spørsmål ved hvorfor barnevernet plasserer dem. Hun mener at ungdommene ikke blir fulgt opp godt nok av barnevernet.

Aron og Nora var også alvorlig bekymret for barna deres på åtte, ni og 11 år. På spørsmål om de visste hvor barna deres bor, svarte de:

Jeg tror at det er helt feil fordi hun [jenta mi] har byttet hjem i mer enn fem ganger. Hun er alene, hun har blitt sliten og trøtt i hode og kroppen. Hun er skadet fordi disse familiene er forskjellige (...). De skader barnet og ødelegger mye for henne. Barnevernet fortalte at hun ble slått i fosterhjem.

Slik jeg tolker det var foreldrene svært bekymret for det ene barnets manglende stabilitet og forutsigbarhet i livet. Foreldrene opplevde avmakt ved at de ikke hadde mulighet til å hjelpe det barnet. De stiller spørsmål ved hvorfor barnevernet tok barnet ut av hjemmet. De mente at barnet opplevde vanskeligheter hos barnevernet. Å få informasjon om at barnet i tillegg til hyppig flytting var utsatt for vold i fosterhjemmet, opplevde foreldrene som ekstra belastning. De hadde ikke mulighet til å være der for barnet og de tenkte mye på fremtiden til deres barn. Foreldrenes kontakt med de to andre barna er minimal, fire timer i året. Foreldrene opplevde vanskeligheter med å samarbeide med fosterforeldrene. De har kjempet for å få omsorgen for barna tilbake, men barnevernet fikk medhold med begrunnelse for at barnet har tilknyttet seg til fosterforeldrene.

Abraham var også bekymret for ungen sin. Han har fire barn plassert under barnevernet, men var svært bekymret for et av barna. Han sa:

Jeg tenker mye på hva som blir framtiden til hun som er 15 år, og som ikke går på skolen. Er det bedre med henne i barnevernet? Da hun var med oss, gikk hun i femte trinn og fikk veldig bra karakter, hun var veldig glad å skrive. Hun skrev veldig bra, leste bra, men nå ooh, alt er borte (...). Det er veldig trist. Da barnevernet tok henne ut av skolen, måtte hun skifte skole og kamerater, da ville hun ikke gå på skolen lenger. Hun prøvde å ta livet sitt fordi hun ville komme hjem, men de holdt henne der (...). Hvis hun kommer tilbake, kunne vi jobbe sammen med barnevern for å hjelpe henne for å bli bedre. Vi tenker ikke på oss selv, men på det barnet.

Dette barnet ble akutt plassert på grunn av bekymringsmelding fra yngre søsken i barnehagen. Abraham mente at barnet har gjort flere forsøk på å si fra at hun ville komme hjem til foreldrene, men barnets meninger ikke ble tatt på alvor.

6.1.1 Tilbakeføring av barn

To av mine informanter fikk barna tilbake etter rettsak. Disse barna var i en kort periode under barnevernet, fra to til seks måneder. Amina historie brukes her som et eksempel. På spørsmål om hvordan det var å få barna tilbake, sa hun:

Da rettsaken var ferdig, ventet vi i fire uker. Disse fire ukene holdt hjertet mitt å hoppe ut heletiden (...) Jeg var så redd for at barnevern har fått omsorgen for alle barn. En dag ringte advokaten og sa at kommunen har fått omsorgen for det to barn, men resten har jeg fått tilbake. Jeg spurte han, sa du riktig at jeg har fått

Jeg var så glad for at jeg har fått de tre tilbake. Tenkt plutselig var alle barn borte, de små er de viktigste. De kommer aldri tilbake hvis barnevernet overtar omsorgen. Det er vanskelig for dem å ta en telefon og babyen kunne glemme meg (...).

Vet du hva? Jeg fikk tilbake mine barn som jeg har båret i ni måneder, men jeg følte som en gave, jeg følte som noen ga meg barn. Jeg følte som de damene som har prøvd alt for å få barn uten å lykkes. Men plutselig noen ga dem barn. Jeg følte sånn (...).

Fremtiden for disse foreldrene etter omsorgsovertakelsen byr på uvisshet og usikkerhet for dem selv og deres barn. Kvinnen opplevde at hennes posisjon som forelder var blitt svakket og hun mistet retten til å bestemme over barna sine. Hun fikk selvtilliten tilbake ved at retten bekreftet at hun var en god omsorgsgiver de tre yngre barn. Mor opplevde at de to ungdommene som barnevernet fikk omsorgen for, trengte tett oppfølging på grunn av kidnapping de ble utsatt for (se case 6). Mor opplevde rettens avgjørelse som rettferdig. For henne påvirker skift av miljø yngre barn mest. Et av de barna hun fikk omsorgen tilbake ble fysisk skadet og traumatisert etter opphold i institusjon og fosterhjem. Hun mener at dersom yngre barn har vært lenger under barnevernets omsorg, kan være vanskelig for foreldrene å få omsorgen tilbake på grunn av tilknytning til det nye miljøet. Fire av seks familier har fortsatt deres barn under barnevernet omsorg. De har ikke klart å få omsorgen for barna tilbake selv om de har gått flere ganger til rettsak. Barnas tilknytning til sitt nye miljø har vært brukt som begrunnelse for tilbakehold.

På oppfølgings spørsmål spurte jeg om hvordan det var for barna å komme hjem igjen. Mor sa:

Jojojo, de ble så glade, de løp, til og med naboene visste om det. Så med en gang de kom, visste hele nabolaget om det. De løp i trappa, de gikk rundt, de spilte playstation og TV-en. Alle løp rundt og holdt på å klemme. Etter 30 minutter ringte vennene på døra fordi det er mange barn i nabolaget vårt, det er familieområdet. Det var veldig koselig.

Klassekamerater kom og de gikk til fotball banen. Det var som hverdager kom tilbake. Det var så hyggelig som det pleide å være, de ringte på ringeklokka «non-stopp». Kameratene

hadde savnet dem. Det var så gledelig å høre den lyden av barn hjemme, skrikene og lyden av barn og gleden av å ha barn.

Kameratene og vennene blir også påvirket når et barn blir tatt ut av hjemme. Mennesker er i et avhengighetsforhold til hverandre. Amina som ikke klarte å oppholde seg hjemme etter omsorgsovertakelsen (dette kommer jeg tilbake til), har fått kreftene tilbake til å ha normale hverdager med barna sine. Amina har fått hjelpetiltak etter tilbakeføring av barna. Hun mener at miljøterapeuten er den eneste positiv erfaring hun har hatt i møtet med barnevernet.

Foreldrene erfaringer om deres barn under barnevernet omsorg og opplevelser med tilbakeføring er presentert. I neste avsnitt vil jeg ta for meg foreldrene livskvalitet etter omsorgsovertakelse.

6.2 Foreldrenes livskvalitet og erfaring etter omsorgsovertakelse

Det kom frem i fortellingene at foreldrenes livskvalitet ble annerledes etter omsorgsovertakelsen. De forsøkte å få kontroll over sin situasjon på forskjellige måter. Men felles for dem var sorgen og fortvilelsen de opplevde.

Det som var overaskende for meg var hvordan de prøvde å bruke sorgen til å finne nye muligheter. Fortellinger fra Zeth, Aron og Amina vil bli brukt her som eksempler.

På spørsmål om hvordan livet deres var etter omsorgsovertakelse, svarte Zeth:

I begynnelsen så tenkte jeg, hva er vitsen med å leve? Det er en stor sorg. Hvis noen dør, så kommer folk til deg og trøster deg (...). Men den her er det sånn at folk ikke vet hva de skal gjøre. Det blir som da jeg var liten, husker jeg at hvis noen sa, jeg har fått kreft, så vil folk ikke snakke om det. De sier noe følt nå, noe som man ikke snakket om. Sånn er det med det her, det er ikke lett. Foreldre kanskje ønsker å snakke med noen om det, det kan hende at venner ikke vil snakke med oss om det. Men det kan hende at foreldrene har det vanskelig å snakke om det. Det som er viktigste var å prøve å finne andre foreldre jeg kunne prate med og ta vare på venner også skjønner at vi må ha et liv (...). Også vi må vite at vi må selv være med å gjøre jobben, vi må være aktive, det er fort gjort å tenke at advokaten skal gjøre jobben for meg. Så det er viktig å ta vare på seg selv som mennesker og ikke gå til grunne fordi det er vi voksne som skal styre denne «skutta» slik at det går rett. Så det er viktig å få det med seg.

Zeth opplevde håpløshet, sorg, fortvilelse og ensomhet etter omsorgsovertakelsen.

Omsorgsovertakelsen er forbundet med skam og tabu. Personlig opplevde hun dilemma mellom å fortelle om situasjonen til mennesker rundt henne eller ikke. Det var vanskelig for henne å vurdere hvordan omgivelsene ville reagere. På den ene siden var det lett å bli såret av andre når hun allerede var i vanskelig situasjon. På den andre side ønsket hun ikke å være til byrde for de andre. Hun kan være redd for ytterligere stigmatisering og en opplevelse av at folk ikke vil vise forståelse for hennes situasjon. Disse opplevelsene kan bidra til at foreldrene

trekker seg fra felleskapet og isolerer seg. Å komme i kontakt med andre i liknede situasjon var en måte hun brukte for å mestre situasjonen, samt et ønske om å kjempe for barna sine.

For Aron var arbeidsplass og jobb viktig for å takle den første fasen etter omsorgsovertakelse.

Han sa:

Ingen hjalp meg først. Jeg gikk på jobb for å jobbe, fordi hvis jeg ikke gjorde det, da blir jeg enda dårligere. Nei, jeg gikk på jobb, jeg har mange venner på jobben min. Det var på jobben jeg traff min støtteperson som hjelper meg nå. Hun var vår kunde. Jeg har jobbet dag og natt i de siste fire-fem årene. Masse møte med advokat, fylkesnemnda, tingrett, jeg hadde ca. 100 møter med barnevernet i denne perioden. Jeg måtte ta masse fri fra jobben (...). Sjefen min hjelper meg mye. Han vil gjerne stille opp for meg. Kollegaene stiller opp og hjelper meg. Sjefen min sendte oss for to ukes ferie i utlandet. Han dekker hele reiseutgifter. Vi kan låne hytta hans også.

Jobb var en måte Aron brukte til å mestre påkjenninger. Gjennom jobben utvidet han nettverket sitt, opplevde tilhørighet og støtte. Aron opplevde gjensidig avhengighet mellom jobb og familie. Foreldrene fikk enorm støtte fra arbeidsplassen både i form av tilrettelegging og ekstra ytelse for å ivareta dem i deres sårbare situasjoner. Amina fortalte også om sjefens støtte etter omsorgsovertakelsen. Aron og Nora opplevde at de ikke fikk tid til å bearbeide sorgen etter omsorgsovertakelsen. De opplevde at barnevernet hadde store forventninger til dem. De opplevde ekstra belastning å måtte samarbeide med flere aktører samtidig, særlig når de ikke snakket norsk eller har kjennskap til norsk kultur. Flere informanter var enige om at de ikke hadde tid til å planlegge livet sitt lenger etter kontakten med barnevernet. Mesteparten av deres tid gikk til å ha møter, samvær og andre ting barnevernet hadde planlagt for dem.

Det tredje eksempel er Amina (se case 6). For Amina var det vanskelig å oppholde seg hjemme etter omsorgsovertakelsen. På spørsmål om hvordan hun hadde det etter omsorgsovertakelse, sa hun:

Det var slitsomt seks måneder under barnevernet, det var som seks år (...), det var som evighet. Huset som vi pleide å høre skrik av barn, som vi pleide å lage mat, luftes, vask og all de der hverdagsrutiner ble borte. Da jeg kom ut av fengsel, kunne jeg ikke være der lenger. Jeg bodde hos venner, kusiner, familie og kom hjem bare for å hente klær og sjekke post og ut igjen. Jeg og mannen min lagde mat i huset igjen først da barna kom tilbake. Hva slags mat kunne vi lage? Ingen hadde appetitt. Det er koselig å lage mat når vi har barn rundt bordet. Lekene kunne jeg ikke se i huset heller, jeg rydder alle lekene bort fordi det var så trist å se lekene uten barn (...). Det lå forskjellige minner om barn overalt i huset.

Men det verste for meg var første påskeferien uten barn og 17. mai feiring. Jeg gikk ikke ut, fordi 17. mai året før gikk vi i tog med barna. Han som er 10 år nå spilte i korps. Året etter kunne man ikke tenke seg, så livet er merkelig.

Det ble totalt forandringer i Aminas familieliv. Barna ble fjernet, hun havnet i fengsel og huset ble for vanskelig å oppholde seg. Gode stunder de hadde hatt med barna tidligere gjorde det uutholdelig for henne å bo hjemme. Det var smertefullt og vanskelig for foreldrene å forstå hva som skjedde. Hun trengte ekstra støtte og hjelp for å klare seg. Dette fikk hun gjennom sitt nettverk. For henne var det meningsløst å klare seg uten barna sine. Alle informantene fortalte om noe liknede erfaringer.

6.3 Mobilisering av egne ressurser (resiliens)

Mitt fokus i oppgaven har vært å få innsikt i hvilke mestringsstrategier foreldrene anvendte for å komme seg videre etter omsorgsovertakelsen. Det kom frem at informantene hadde utvidet sitt nettverk på grunn av kontakt med barnevernet. Flere personer tilbød seg og stilte opp for dem. Gjennom nettverksstøtte har de klart å håndtere situasjonen bedre. Blant annet har Alice og familien til Aron fått lov til å beholde omsorgen for de nye barna de fikk etter omsorgsovertakelsen. Foreldrene som har opplevd omsorgsovertakelse har kommet sammen og utvekslet erfaringer og tilbudt støtte til hverandre. De har også gitt hjelp og støtte til nye foreldrene som har kommet i kontakt med barnevernet.

Jeg har valgt å bruke tre eksempler for å belyse hva som gjorde at de klarte seg. På spørsmål om hva som hjalp henne til å komme seg videre, svarte Alice: (Alice var kvinnen overfor som mistet omsorgen for barnet etter opphold i mødrehjemmet se sider (44).

Det var støtte fra familien, venner og min gudmor. Gudmora mi er alltid der for meg. Hun sa at jeg kunne ringe henne når jeg hadde behov for å snakke. Hun er veldig hjelpsom.

“If not this people, my situation would have been the same as my first child. You know when once you enter barnevern, it is difficult for them to let you go. I have seen, for instance when I was pregnant with her, my second child, they called me and said “you have to choose either you go and stay where you were when you gave birth to the first child or we take the child from you when you put to birth”.

So I was so concern. I went down 10 kg in weight when I was pregnant. I was thinking they are going to take my child again. I was thinking, what could I do? So my godmother who is a Norwegian called me, her friends, and Nabors and we went for a meeting in barnevern. A lot of people were with me at the meeting. They said “we are going to be there for them”. This people stood by me this time and said no (...).”

Alices situasjon endret seg i positiv retning på grunn av støttende nettverk. Frykt for å miste barn igjen gikk ut over hennes liv og helse. For en mor som allerede var sliten av kontakt med barnevernet, utløste ytterligere kontakt en ny krise. Møtet mellom barnevernet og hennes nettverk bidro til å redusere barnevernets bekymring for det nye barnet. Da ble kvinnen fulgt opp av nettverket sitt fremfor barnevernet. Dersom hun ikke hadde kommet i kontakt med et

så godt nettverk, kunne hun vært utsatt for gjentatte omsorgsovertakelse. Noen innvandrere har vanskeligheter med å få tilgang til ressurssterke nettverk. Alice mistet det første barnet på grunn av at hun ikke hadde nettverk i området. Familiene med lite nettverk har kanskje behov for hjelpetiltak og oppfølging fra barnevernet heller enn å fjerne den eneste nettverk de har, barnet. Alice opplever at barnevernet viser hensyn til personer som har ressurser. Men de med mindre ressurser taper i møte med barnevernet. Tidligere erfaringer med barnevernet gjorde at Alice oppfatter barnevern som skremmende og motsetter seg å møte barnevern alene igjen. Hun opplevde støtte av «Nordmenn» som viktigst i møte med barnevernet. Da hun ble kontaktet på nytt da den nye babyen kom, sa hun:

This time I'm not going alone, I will go with my Norwegian people. I have learned my lesson. Before when I did not have experience, I went alone to barnevernet, trying to be tough, they took my child, but this time I have my people, I have my Norwegian people, I'm not going to lose these one too. The last child has nothing in barnevernet and it feels so nice.

Alice verdsetter støtte og hjelp fra mennesker med etnisk norsk bakgrunn i møte med barnevernet. Hennes opplevelse er at nordmenn forstår hverandre bedre enn innvandrere. Da hun mistet omsorgen for hennes sønn, sa hun at moren hennes kom og hadde et møte med barnevernet hvor hun ba barnevernet om lov til å følge dem opp, men hun ble ikke hørt av barnevernet. Alice er enslige forsørger for to barn, og hun har fått seg utdanning og jobb. Aron og Nora ble også reddet av en støtteperson med norsk bakgrunn. De fikk beholde omsorgen for det nye barnet på grunn av støttepersonens involvering.

Amina er et annet eksempel på de som fikk nettverksstøtte etter omsorgsovertakelse. I spørsmål om hvem hun fikk støtte ifra etter omsorgsovertakelsen, svarte Amina:

Jeg fikk støtte fra familien min, venner, slektning fordi det var den tiden vi merket hvem som var der for oss og de som ikke var der. Så den tiden som vi hadde det tungt og vanskelig, fikk vi masse støtte. Det var gjennom face book, venner som bor i Norge og i utlandet, telefon ringte 24 timer. Naboene ringte på døra og på telefon og sa at de ikke så meg lenger. Så det var venner og familie som var den største støtte for meg. Og hverdager gikk fort fordi jeg opplevde at noen elsker meg, noen som støtte meg (...). Det er over 100 mennesker som har vært der for meg. Så jeg var ikke alene. Innerste inne i meg hadde jeg gode tanker fordi jeg visste at sannheten skulle komme ut. Her er ikke et korrupt land som folk vil si (...). Jeg hadde en god advokat som sa til meg, fortell sannheten.

Med nettverksstøtte følte Amina at alle ikke var mot henne. Hun hadde gode minner om hvor mange som bryddet seg og stilte opp for dem. Når de ble ivaretatt av flere andre enn barnevernet, opplevde hun håp og hadde gode planer for fremtiden. Dette gjorde at hun klarte

å bygge tillit til systemet og til advokaten. Hun fremsto som ressurssterk. Amina var en av dem som fikk barna tilbake etter rettsak (se tilbakeføring ovenfor i sider 59-60).

Det tredje eksempel er fortelling fra Zeth. På spørsmål om hun fikk støtte fra nettverket sitt, sa hun:

Man har jo venner, men det blir litt vanskelig for venner etter hvert også fordi de har barna sine. Man må balansere dette. Jeg går mer til en fagperson, en psykiater fordi da jeg kom ut av fengsel, så visste jeg at det var viktig å ta vare på mentale helse. Så jeg fikk henvisning til en god person å snakke med. Samtidig som vi ikke bruker opp vennene våre med å snakke om følelsene våre. Vi må kunne være et helt menneske, og må kunne snakke om nyheter og sånne ting. Vi har prøvd å ha balanse i livet vårt. Mannen min sa vi måtte le, måtte ha det gøy og vi måtte spise.

Zeth var den eneste som mottok profesjonell hjelp for å bearbeide sorgen, hun måtte gjøre sitt beste for unngå ekstra belastning for venner. Et bevisst forhold til dette gjorde det mulig for henne å hygge seg og holde fokus på noe annet når hun var sammen med venner. Hun var den eneste som er født og har bodd meste parten av sitt liv her i landet. Skillet mellom offentlig og privat prat var tydeligere i hennes fortelling enn for alle de andre intervjupersonene fra ikke-vestlige land. Alle de andre informantene forteller at de delte sine erfaringer med venner, kollegaer og naboer.

Zeth ønsker at foreldre som blir fratatt barn skulle drive likemannsarbeid og brukerstøtte, og gjennom dette vil de sammen få til en positiv endring i systemet og deres liv. På spørsmål om hun har deltatt i selvhjelpgruppe eller støttegruppe sa hun:

Jeg har snakket med andre foreldre. Jeg sier at jeg er tilgjengelig sånn at hvis noen foreldre sier at de har det vanskelig, så har jeg alltid sendt privats meldinger til dem og sagt, om de trenger noen å snakke med, så er jeg tilgjengelig på telefon, fordi jeg ønsker at foreldrene skal drive brukerstøtte og likemannsarbeid og hjelper hverandre. Det er viktig å ha likemannsarbeid fordi det er veldig stigma med det som skjer (...). Ta en hånd for eksempel fingrene, hver for seg er de ikke sterke, men når de kommer sammen utgjør det en kraft. Jeg mener kraften til å få til positive forandringer. Om man ser på personer som Nelson Mandela, Martin Luther King, ser man hvordan de brukte mennesker til å få til positive forandringer.

Foreldre som har blitt fratatt barn mangler en organisert gruppe eller interesseorganisasjon som kan ivareta deres interesser. Foreldrene har et stort behov for oppfølging og et ønske om å bli hørt og tatt på alvor som alle de andre marginaliserte grupper i samfunnet. Selv om omsorgsovertakelse er et legitimt inngrep i privatlivet fra samfunnets side, er det like alvorlig for de som er rammet av dette, særlig når foreldrene mener at tiltaket skjer på et feilaktig grunnlag og de ikke deler barnevernet oppfatninger av situasjoner. Tre av mine informanter fortalte at de har tatt på seg ansvaret for å være der for andre foreldre som har opplevd

omsorgsovertakelse eller har kommet i kontakt med barnevernet. To av dem mente at de jobber forebyggende også i sitt miljø ved å veilede innvandrerforeldre om norsk oppdragelsespraksis. Foreldrene har bearbeidet sorgen og danner seg nye erfaringer om situasjonen gjennom å dele sine erfaringer med andre.

6.4 Hva tenker foreldrene i etterkant?

Her hadde jeg fokus på mestring og hva slags lærdom foreldrene hadde dannet seg av erfaringer med omsorgsovertakelse. Hva gikk bra og hva ønsker de endring av?

Det var overaskende for meg at foreldrene hadde et reflektert forhold til positiv læring av de erfaringene de hadde gjort seg gjennom å oppleve omsorgsovertakelse. Noen av dem hadde fokus på endringer i egen personlighet og sine omsorgspraksiser. Dvs. de søkte kunnskap for å forbedre sin omsorgsevne. Det kom frem at norsk oppdragelsesstil og tenkemåter ble sett på som standard for akseptabel omsorgspraksis. Felles for dem var at de jobbet aktivt med sine svakheter. Alle mente at de hadde oppdaget nye egenskaper ved seg selv som var skjult for dem tidligere. Fortellinger fra Alice, Amina og Abraham brukes her som eksempler. Erfaringer ble oppsummert under to overskrifter: Personlig vekst, og kulturforskjeller og oppdragelsespraksis.

Personlig vekst

På spørsmål om hva har hun lært i møte med barnevernet, svarte Alice:

“Well I think they really made me to grow up very fast. That is from 17 years old, I was on my own and gave birth, they took him and I went to court plus school. So they really made me mature very fast to know the meaning of life, like having a child is not a game. It’s a process that you have to follow, it is something that, when you are ready to be a mother, you should be there 100 percent. So they made me to be like ok, so this how it is, it was like a wakeup call. Do you understand? I was not so bad, but maybe when they took him and then they started to push me a little bit harder to be more stronger, more independent, so I felt like that. I think I have found some part of me that I did not know. Because going to court, hearing, sitting with the judges, my first time in life in the court, it was like me against the world (...). I had to express myself, showed myself that life is worth fighting for and I thought this is my justice. So I got that first experiences”.

For Alice var det krevende å være alene i møte med retts- og hjelpeapparat. Hun var ikke forberedt for dette ansvaret i hennes alder. Selv om hun var ung, måtte hun forsvarer seg i retten som en voksen. Erfaringen gjorde at hun mistet tillit til barnevernet og ikke ønsker å be om eller motta hjelp fra dem igjen. Det ser ut som denne erfaringen vekket hennes oppmerksomhet om å være selvstendig og klare seg selv som mor. Hun er nå i 20 årene og

anser seg selv ikke som ung lenger, men en trebarnsmor som må være sterk og sørge for framtiden for barna sine.

Kulturforskjeller og oppdragelsespraksis

Både Abraham og Amina hadde deltatt på kurs etter omsorgsovertakelsen. På spørsmål om hva han har lært i møte med barnevern, svarte Abraham:

Jeg har lært at kulturer er forskjeller i forskjellige land. For eksempel kunne vi gi barna til naboene til å passe i Afrika. I Afrika når barna gjør noe feil, ville alle naboene si at barn ikke skulle gjøre sånt. Her er det ikke sånt, her må jeg passe barna. Når vi blir uenig med barna, må jeg være forsiktig og ikke holde barna (...). Barna og foreldre kan mene forskjellige ting. Noen ganger kan barn lage en forestilling av å bli slått. Barna kan lage noe. For eksempel ville barn bruke tynn jakke til skolen når det var kalt ute. Jeg sa til barna at de måtte ta på seg tykkere jakke og de sa nei. Jeg sa jo, og prøvde å få dem til å kle på seg. Jeg trodde ikke at det var en straff, men barnevernet sa at er en straff. Jeg skjønnte ikke det selv om jeg har bodd mange år her. Jeg har lært det nå. Barnevernet sa at er også straff når jeg snakker høyt til barna (...).

Abraham så det som grensesetting å holde barn fysisk og få barn til å kle seg riktig og ikke som vold. Men ble overasket over hvordan barnevernet tolket handlingen som straff. I hans oppfatning av oppdragelse fra Afrika er det en del av foreldre autoritet å heve stemmen og få barn til å gjøre det de skal. Men i møte med barnevernet, oppdaget han at disse måtene å sette grense på var oppfattet som vold. I et kollektivstyrt samfunn blir det offentlige involveringen minimalt, men i stedet er det alle voksne som er ansvarlig for å oppdra barn, ikke bare barnets foreldre. Kulturen en representerer og kunnskap syn i forskjellige land kan påvirke hva man definere som vold og ikke vold.

På spørsmål om han har lært hva han kan gjøre bedre, sa han:

Ja. Det er å snakke sakte, barna må høre, vi må vise barna hvordan de kan gjøre ting også, men etterpå kan vi fortelle litt forsiktig at du ikke kan gjøre sånn. Vi må ha tid til barna også, ikke bare jobb. Før gikk jeg fort fort fort og si til dem å kle på deg, ta på skoene og alt så fort ikke sant. Også min kone måtte på skolen. Jeg leverte barna på skolen og barnehager og måtte på jobb, vi hadde det travelt. Min kone gikk på skole og kom hjem, lese, ordnet mat og gjorde lekser og så var det leggetid. Vi må ha tid til å passe på barna og må ha tid til å være sammen barna, gjøre lekser, går ut sammen med barna. Det er viktig å ha tid for barna.

Abraham har nå fått en ny måte å sette grense på og han så elementer i omsorgspraksis som ikke var bra nok for barna. I han refleksjon tolker jeg at han så den nye kunnskapen i lys av barnets beste.

Amina er det siste eksempel her: Hun reflekterte over hvordan hun håndterte hverdagslige utfordringer før omsorgsovertakelse, sett i forhold til kunnskap fra kurs hun deltok i. Hun i likhet med Abraham deltok på kurs for foreldrene som har barn under barnevernet. Jeg spurte henne også om hun har lært noe nytt gjennom kontakten med barnevernet. Hun svarte:

Ja, det kurset her åpnet mine øyne og jeg lærte masse ting nytt. Og det er masse ting jeg ikke tenkte over når vi samhandlet i hverdager med barna våre. Vi tenkte ikke over om hvordan vi gjorde ting. Men da jeg begynte å lese bøker, så tenkte jeg ja, sånn, sånn gjør vi (...). Jeg kan ta et eksempel. Hvis barna har vært i slåsskamp på skolen, og så kom de hjem. Vi pleide å si sånn skulle du ikke gjøre, sånn er ikke lov. Vi skulle ikke si sånn. Vi burde si kom mens jeg prøver å være rolig og si det går bra, det ordner seg. Etter at det har roet seg, så kunne jeg ta opp problemene. Men jeg skulle ikke ta opp problemene da og da. Men vi tenkte ikke sånn før. Nå er jeg mer tålmodig og kan forstå når de snakke, jeg kan sitte ved siden av dem og lytte og si m...m. (...). Før prøvde jeg å gå inn i samme temperament som barn. Men det var ikke sånt jeg skulle ha gjort det. Nå sier jeg greit og sånn. Jeg kan trygge dem bedre nå (...).

Amina har et åpent syn for nye lærdom og satte pris på nye ferdigheter hun har tilegnet seg for å bli en bedre mor. Hun innså egenskaper ved sin tidligere omsorgspraksis som ikke var godt nok for barna og ønsket endring. Hun var opptatt av at foreldrene som kom til landet burde få et kurstilbud om norsk barneoppdragelse for å forebygge omsorgsovertakelse, man skulle ikke vente til det blir for sent å rette opp igjen en uheldig foreldrepraksis.

I dette kapitlet har jeg presentert ulike måter foreldrene brukte for å mestre påkjenninger etter omsorgsovertakelse. Nettverksstøtte, å treffe andre i liknende situasjon, jobb, utdanning og deltakelse i aktivitet er hva foreldrene mener var nyttig for å bearbeide sorgen. I tillegg tilbød noen av mine informanter seg å hjelpe andre.

Kapittel 7 Drøfting av funnene

I dette kapitlet vil jeg drøfte funnene mot teoretiske perspektivene og kunnskap på barnevernsfeltet som er redegjort for i kapitler 2 og 3.

7.1 Akutt omsorgsovertakelse

Fem av seks familier opplevde akutt og uventet omsorgsovertakelse. Også for de som fikk hjelpetiltak var omsorgsovertakelsen uventet og dramatisk.

Lovhjemmel

Hvorfor så mange akutte omsorgsovertakelse overfor ikke-vestlige foreldrene? Jeg vil se om kriteriene for akutt omsorgsovertakelse i lovverket er oppfylt sett fra foreldrenes ståsted. Jeg antar, uten å kunne lese saksdokumentene at akutt plasseringene er hjemlet i bvl. § 4-6 annet

ledd. I kapittel 2 har jeg gitt en detaljert redegjørelse for vilkårene for å benytte akutt omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-6 annet ledd. Her vil jeg bare gjenta at fare for skade gjør denne paragrafen enda strengere enn vilkår for normale omsorgsovertakelser etter bvl. § 4-12.

Det er viktig å merke seg at jeg har kun belyst en side av saken, foreldrenes side. Deres erfaringer om kriteriene kommer frem gjennom foreldrenes fortellinger om hvordan akuttplasseringen skjedde. Jeg har valgt å bruke fem eksempler: *Omsorgsovertakelse ved skifte av saksbehandler, konflikt med barnehage, uenighet om grensesetning, ungdommens fortelling om alvorlige vold i hjemmet og mangel på oppfølging av barn*. Her skal jeg ikke gi detaljerte beskrivelser av hele saken, men refererer til casen eller aktuell side i analysedelen når det er hensiktsmessig.

1) *Akutt omsorgsovertakelse ved skifte av saksbehandler.*

Peters familie opplevde kontakt med barneverntjenesten på en positiv måte. Først fikk de en miljøterapeut hele familien var veldig fornøyde med. Miljøterapeuten hadde fulgt familien opp i ca. sju måneder, konen hadde tillit henne og de samarbeidet godt. Men etter hvert ble det et skifte av miljøterapeutene og konen hadde samme forventninger til den nye. I følge Peter kom den nye miljøterapeuten på sin første hjemmebesøk og de lagde en plan for neste møte og Peter informerte om at han skulle på et kurs i regi av NAV, og de ble enige om at konen kunne være alene da de allerede var kjent med hverandre. Mens miljøterapeuten var på sitt andre hjemmebesøk hos Peter, ringte hun til kontoret og ba om akutt plassering av alle barna med begrunnelse for hjemmesituasjonen. Øyeblikkelig ble de fire barna akutt plassert (se side 45-46). Familien forsto ikke hvorfor de opplevde akutt og dramatisk omsorgsovertakelse ved skifte av saksbehandler. Familien stilte spørsmål om kriteriene for akutt omsorgsovertakelse var oppfylt og om deres barns liv var i fare i denne situasjonen? Peter var samarbeidsvillig og han satte pris på barneverntjenestens hjelp. Allerede etter første kontakt med barnevernsarbeideren, drøftet han familiesituasjon med sjefen for å finne løsninger. Da sjefen var usympatisk med han og det var en umulighet å jobbe på dagtid, sa Peter opp jobben for å ha tid til å følge opp barna og konen som hadde utviklet psykiske problemer. Peter stilte spørsmål ved om hvorfor de ikke ble informert om sakens alvorlighetsgrad og hvorfor barnevernet ikke gjennomførte en normal prosess for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. Barneverntjenesten hadde hjulpet familien i sju måneder. Peter fikk etter rettsak omsorgen for alle barna tilbake med begrunnelsen for at faren kan følge opp barna dersom moren har problem. Hans holdning til barnevernet endret seg. I

veiledningen fra Barne- og likestillingsdepartementet (2009,17) står det at barneverntjenesten ikke må overse fedres betydning som omsorgsgivere for sine barn.

2) Akutt omsorgsovertakelse ved konflikt i barnehage

Abraham opplevde akutt omsorgsovertakelse av deres fire barn på grunn av at deres fem år gammel datter fortalte noe om hjemmeforholdene i barnehagen. Som sagt i case 4 og på side 48, tok Abraham tidligere kontakt med barnevernet. Etter konflikt i barnehagen, hvor barnet hadde skadet seg uten at foreldrene ble informert, tok foreldrene barnet ut fra barnehagen og hold datteren hjemmet i to uker. Da familien gikk tilbake til barnehagen, ble foreldrene spurt om hvorfor barnet var borte fra barnehagen. Abraham forklarte grunnen. Da de dro hjem, ble barnet tatt inn til en samtale samme dag og det ble levert en bekymringsmelding til barnevernet. Alle barna i familien inkludert de som var på skolen, ble akutt hentet og plassert utenfor hjemmet. Han mener dersom et lite barn har fortalt noe om hjemmeforholdene, burde barnehagepersonalet ta kontakt med foreldrene og barnevernet burde undersøke saken før de plasserte barna utenfor hjemmet. Et interessant spørsmål er om risikoen for at alle barna blir vesentlig skade ved å forbli i hjemmet er oppfylt i denne saken? Han mener at konflikt mellom dem og barnehagepersonalet kan påvirke hvordan de fremstilte saken. Reaksjonen fra det eldste barnet etter plassering kan forklare om risikoen for skaden var vurdert i forhold til dette barnet. I følge far har datteren gjort alt for komme hjem til foreldrene. Blant annet har barnet gjort flere forsøkt på å ta livet sitt, sluttet på skolen og i aktiviteter, men barnevernet hold henne tilbake. Jeg mener at dette gir grunn til å spørre om risikoen for skaden ble vurdert i forhold til kun et barn eller alle fire barna i familien. Abraham opplevde omsorgsovertakelsen som urettferdig, de ble ikke spurt og ingen undersøkelse var gjennomført. Han var sjokkert over hvordan fagfolk tolket uttalelser fra en femåring og trakk en konklusjon uten å spørre foreldrene. Han forstår heller ikke grunnen til at de opplevde akutt omsorgsovertakelsen av alle barna i familien.

3) Uenighet om grensesetning

Zeth tok også kontakt tidligere med barnevernet (se case 1 og side 47). Denne uenigheten om grensesetting som drev frem den akutte omsorgsovertakelsen, handler om en annen ungdom som ønsket å overnatte hos kjæresten. I følge Zeth kom datteren med trussel om å melde ifra til barnevernet dersom hun ikke fikk lov. Zeth hadde en forventning om at de skulle samarbeide med barnevernet om å hjelpe datteren. Men i barnets bekymringsmelding til barnevernet kom det frem påstander om at foreldrene hadde utsatt barna for vold.

Barneverntjenesten satt i gang en undersøkelse og hadde samtaler med barna hvor barna fortalte om å bli slått. Mor spurte et av de barna om hva de snakket med barnevernet om på skolen. Etter tilbakemeldingen tok hun kontakt med barnevernet og ba om et møte hvor hun ønsket å gi sin versjon av volden som barna hadde fortalt barnevernet om. Etter at mor avtalte et møte med barnevernet, fant omsorgsovertakelsen sted før avtalte tidspunkt. Mor spør om kriteriene for akutt omsorgsovertakelse var oppfylt i denne saken? Kan mors reaksjon på barnesamtalene ha bidratt til at barna ble akutt plassert (bevisforspillelsesfare)? Her var en barnevernsundersøkelse i gang, var omfanget av volden barna fortalte om vurdert som så alvorlig? Det dreide seg om et barn som hadde problem med foreldrenes grensesetting. Var alle de andre barnas liv i fare i denne situasjonen?

To andre familier i mitt materiale opplevde at alle barna i familien ble akutt plassert på grunn av problem med ett barn. Disse foreldrene opplever at barnevernet ikke vurderer situasjon i forhold til hvert enkelt barn. De opplever at barnevernet plasserer alle barna uansett om det bare er et barn som har problem i hjemmet. I følge Bunkholdt og Kvaran (2015) kan akutt plassering skje i situasjoner der det er store konflikter i familier eller i situasjoner der barna blir fysisk eller fysisk mishandlet. Omfanget av volden og barnevernets vurderingskriterier kom ikke frem i foreldres fortellinger. Men på side (48) fortalte Zeth at barna endret atferd etter samtaler med barnevernet på skolen.

4) *Ungdommens fortelling om alvorlige vold i hjemmet*

Amina opplevde akutt omsorgsovertakelse av fem barn på grunn av at en ungdom fortalte om å bli utsatt for alvorlig vold i hjemmet. Mor ble fengslet og politiet koblet inn barnevernet for å hente barna. Bunkholdt og Kvaran (2015) hevder at akutte situasjoner oppstår blant annet der politiet er tilkalt på grunn av husbråk. I tillegg kan barna plasseres utenfor hjemmet på grunn av fengsling av foreldre. Tilbake til eksempelet, etter nærmere undersøkelsen av denne saken, kom det frem at ungdommen som fortalte om volden i hjemmet hadde posttraumatisk stresslidelse på grunn av andre omstendigheter. Dette var dokumentert og barnevernet kunne ha fått informasjon om det hvis de hadde bedt om det. Mor ble frikjent (se case 6). Først hadde Amina ikke en negativ holdning til barnevernet, hun mente at undersøkelse var viktig for å finne ut hvilket barn som trengte hjelp. Hun sa: *Jeg tenkte jeg kunne la dem se hva de kunne hjelpe meg med. Jeg tenkte at jeg kunne få mulighet til å forklare og be dem om hjelp i hvert fall til hun som er syk. Jeg tenkte de kunne ha sagt, trenger du avlastning eller veiledning?*

Barnevernet satte i gang med undersøkelsen i hjemmet mens barna bodde i fosterhjem og institusjoner. Mor opplevde at barnevernets undersøkelse var for å lete etter negative egenskaper som de kunne bruke mot foreldrene som ønsket å beholde omsorgen for barna. Fire andre informanter sa noe liknende. Under rettsaken opplevde Amina også at barnevernet fremmet bare negative sider av familien og krevde å overta omsorgen for alle barna. Negative fremstillinger av foreldre kommer jeg tilbake til. Akutt omsorgsovertakelse skal være midlertidig etter bvl. § 4-6 annet ledd. Mor fikk omsorgen for de tre yngre barna tilbake, men barnevernet har beholdt omsorgen for ungdommer med store problemer. Mor var enig i at disse barna trengte hjelp. Men på den andre siden uttrykker hun en bekymring for at plasseringen bidrar til å forverre barnas utfordringer fordi hun mener at barnevernet ikke klare å sette grenser for hennes barn.

5) Mangel på oppfølging av barn

For Aron og Nora handlet bekymringsmeldingen om barna på tre, fire og seks år som ble observert alene ute. Det kom frem i foreldrenes fortellinger at barnevernet hadde satt i gang med undersøkelsen. De dro på hjemmebesøk, innkalte foreldrene til møte og sendte brev hjem til foreldrene. I alle kontaktformene ble det ikke bruk tolk eller oversettelse av brevene. Foreldrene forsto ikke at de var i kontakt med barnevernet og de forsto heller ikke grunnen til kontakten (se sider 50-51). Men akutt omsorgsovertakelse av alle barn allikevel fant sted etter seks måneder. Aron prøvde å redde familien sin, men ble bundet ned med håndjern av politiet. Familien spør om hvorfor de opplevde akutt omsorgsovertakelse, hvorfor det ikke ble sjekket om de hadde fått informasjonen og hvorfor det ikke ble brukt tolk? Forvaltningsloven § 17 forplikter aller forvaltningsorganer til å passe på at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. I denne saken handler det om alvorlige tvangsvedtak. Aadnesen (2012, 174) mener at rutiner for bruk av tolk mangler i barneverntjenesten. Det er opp til hver enkelt saksbehandler å vurdere om de skal benytte tolk eller ikke. Bunkholdt og Kvaran (2015, 108) mener at flere studier bekrefter at mange brukere av barnevernet opplever at de ikke får tilstrekkelig informasjon om deres sak i løpet av første møte. Bruk av tolk kommer jeg tilbake til.

Oppsummeringsvis ønsker jeg å avslutte disse sidene om akutt plassering med å nevne en annen studie som handler om hvorfor og hvor lenger barn er plassert i beredskapshjem. Havik mfl. (2015) sin undersøkelse viser at 81 prosent av plasseringene i beredskapshjemmet var hjemlet i bestemmelsene om akutt plassering. Av disse var 60 prosent av plasseringene hjemlet i bvl. § 4-6 andre ledd, barna ville bli «vesentlig skadeliggende ved å forbli i hjemmet». Og 21

prosent av sakene i Havik mfl. undersøkelse var hjemlet i bvl. § 4-6 første ledd, «barn er uten omsorgsperson». De fant at akutt plasseringene ikke hadde sammenheng med barnas alder, kjønn eller mødrenes etniske bakgrunn. Jeg har vist gjennom eksemplene overfor hvordan akutt omsorgsovertakelsen fant sted, og spurt om disse akutt plasseringene er i tråd med bvl. § 4-6 annet ledd. Jeg har ikke grunnlag for å trekke en bestemt konklusjon om barnevernlovens kriterier er oppfylt eller ikke, men jeg har et ønsket å få frem at foreldrene ikke forsto grunnlaget for omsorgsovertakelsene. Som nevnt tidligere, defineres også foreldrene som brukere i barnevernssaker, og det følger rettigheter med dette. Disse rettigheten opplever foreldrene ikke var ivaretatt. Flere av dem forsto ikke heller ikke hva som foregikk på grunn av språkproblemet. I neste avsnitt vil jeg se på akutt plassering i lys av makt begrepet.

7.1.1 Hvordan kan akutt omsorgsovertakelse forstås i lys maktbegrepet?

Akutt plassering av barn er en form for tvangsmakt overfor barn og dets foreldre. Weber (1971) kaller fysisk maktbruk for makt over andre. Tre familier opplevde fengsling i forbindelse med plasseringen av barna. En far fikk håndjern da barna ble hentet. Foreldrene mener de ble behandlet brutalt av systemet og de forstår ikke hvorfor de ble utsatt for slikt. Foreldrene fortalte om hvor kaotiske det var i hentesituasjonen. Amina sa: *Da politiet hadde snakket med henne [datteren], sa de til meg at jeg var siktet. De ringte til barnevernvakta og de kom for å hente barna. Før klokka to på natta var alle i huset borte. Jeg ble fengslet og barna var hentet av barnevernet. Det var bare min mann igjen.* Sitatet viser hvordan akutt plassering skjedde, hvordan mor i familien opplevde det og hvilke instanser som var involvert i hentesituasjonen

Aron legger til: *Jeg sa at jeg ikke vil at de tar barna mine. Jeg tok politiet og gjorde sånn og sånn. Så det var litt krangel og sånn. Men de var mange, også de tok alle mine tre barn inn i bilen. Politiet tok på meg håndjern.* Maktbruken overfor Aron var for å få kontroll over situasjonen, for å hente barna også mot foreldrenes vilje. Både barnevernet og politiet har makt og myndighet til å utøve fysisk makt mot andre med hjemmel i loven. Haugland (2007, 284) kaller maktutøvelse der barn blir hentet ut av hjemmet for «aksjonsmakt». Maktbruken blir synlig for brukerne og andre som vitner det. I følge Skau (2003) kan maktbruk bidra til å krenke brukerens selvverd. Alle mine informanter følte seg krenket over hvordan akutt - plasseringen ble gjennomført. Også Alice som samtykket til plasseringen, ble overrasket over at barnevernsarbeideren endret synspunkt og holdt barna tilbake. Å endre synspunkt og tilbakehold i fosterhjemmet, kan si noe om barnevernets beslutnings- og definisjonsmakt (Foucault 1983, 1999). Disse formene for maktutøvelse opptrer ofte i skjul og kan ses i lys av

Bourdieu (1996) utrykk «symbolsk makt». Teilgård (2013) masterstudie viser at omsorgsovertakelse var den verste opplevelsen foreldrene hadde hatt (jfr. Slettebø 2008). Hun mener at barneverntjenesten har makt til å påføre mennesker en stor lidelse. Nesten alle i hennes studie hadde vurdert å ta sitt liv.

En akutt plassering kan oppleves dramatisk, uventet og sjokkerende for foreldrene, særlig de som ikke kjenner til barnevernets maktutøvelse fra før og de som ikke fikk informasjon om inngrepet på grunn av språkproblemer. Makt i seg selv kan være nødvendig for å kunne hjelpe eller hindre skade av barna. Men utfordringen blir hvordan makten praktiseres i møte med bruker. Å ha et reflektert forhold til maktbruken kan bidra til at brukers selvfølelse blir mist mulig krenket. Det kan også gjøre omsorgsovertakelsen mindre dramatisk for barna.

7.1.2 Hvordan kan akutt plassering bidra til å vanskeliggjøre samarbeid?

Funnene i min studie viser at foreldrene ikke opplevde samarbeid med barneverntjenesten etter omsorgsovertakelsen. Akutt plassering av barna kan være et av de grunnene til at samarbeidet mellom foreldre og barnevernet ble vanskelig. Foreldrene forventer å bli kontaktet og spurt dersom barnevernet har fått en bekymringsmelding angående forhold i hjemmet. Abraham sa:

Når barnevernet hører fra et barn at mamma eller pappa slår eller er slem, må de først finne ut om det stemmer. De må ha bevis, ikke bare ta barna og plassere mor i fengsel. Jeg var alene hjemme (...). Politiet og barnevernet må komme hjem, spørre naboer, spørre skole og kamerater. Og vi må kunne si vårt syn på saken, men de spurte ikke oss. Hvis vi var norske, kunne de ikke gjøre sånn, aldri!

Slik jeg tolker det ønsker informanten at barnevernet og politiet skal bruke tid og ressurser til å undersøke saken, samt involvere foreldre. Akutt plassering av barna og fengsling av kona ut fra informasjonen som kom frem i bekymringsmelding opplevdes svært krenkende for han. Han mener at han ble utsatt for en krenkelse på feil grunnlag. For han har hans etniske bakgrunn en betydning for hvordan de ble behandlet i systemet. Han fikk ikke informasjon verken fra barnehagen, skolen, barnevernet eller politiet om hvor hans familiemedlemmer var. Han fortalte at han hadde brukt mange timer for å lete etter barna og kona i nærmiljøet. Til slutt valgte han å melde barna og kona savnet og politiet fortalte heller ikke hvor de var da han tok kontakt med dem. Mangel på informasjon utsatte han for ekstra belastning. Aadnesen (2012) argumenterer for at foreldrenes manglende innflytelse i starten kan bidra til at foreldrene opplever å ikke bli møtt med respekt og at deres synspunkter blir nedvurdert.

Peter er et annet eksempel på de som viste sterk mostand til samarbeid med barnevernet etter akutt plassering av barna. Men til forskjell fra Abraham fikk han informasjon etter at barna ble akutt plassert. Han sa:

They called me when I was on my way back from the course. I did not know that they had taken the kids from us. They said that my wife and kids were in the office that I should come to their office. I went there. So they just told me that the miljøterapeut said that the situation at home was not favorable for kids, so they had taken the children from us (...). Then I ask them to let me see my kids and wife, they say no, no way. Then they called the police to come and secure their office. They said if we want, they could give us a lawyer. Then I said, no I do not trust you people, I cannot take your lawyer. I will take my own lawyer.

Slik jeg forstår det ønsker foreldrene å få informasjon om sakens alvorlighetsgrad og de ønsker å være med å løse problemet gjennom samarbeid. Peter avviste tilbud om advokat fordi han ikke hadde tillit til at barnevernet som utsatte dem for tvangsinngrep skulle være samme organet som skal hjelpe dem rett etter inngrepet. Han hadde heller ikke tillit til at en advokat fra barnevernet, kan være nøytral i saken. Peter mente at det kan være vanskelig å skade og hjelpe samtidig. Veileder fra Barne- og likestillingsdepartementet (2009) fremhever at foreldrene kan reagere med sinne og protest etter omsorgsovertakelse. Disse følelsesmessige reaksjoner kan være en måte å utrykke skam og avmakt på og på et slikt tidspunkt kan foreldrene ha vanskeligheter med å samarbeide med barnevernsarbeiderne. Haugland (2007, 295) mener at tvang og manglende medvirkning kan føre til at foreldrene opplever maktesløshet og motstand mot barnevernsarbeiderne. Fauske mfl. (2009, 69) studie viser at tillit til barnevernet var betydelig lavere hos foreldrene som hadde opplevd omsorgsovertakelse. Både veiledning fra barne- og likestillingsdepartementet (2009) og Teilgård (2013) har bekreftet at foreldrene burde få hjelp fra en annen instans enn barnevernet etter omsorgsovertakelse. Slettebø (2008) fant at de foreldrene som mistet omsorgen for sine barn hadde minst innflytelse på sin sak. En av grunnene til manglende brukermedvirkning ifølge han er foreldrenes skeptiske holdning til barnevernet. I Peters sak hadde han først tillit til barnevernet, men hans holdning endret seg etter akutt plassering av barna. I denne saken skjer mistillit ut fra egen erfaring med barnevernet (jfr. Fauske mfl. 2009).

7.2 Kan ensidig negativt syn på foreldre bidrar til å vanskeliggjøre samarbeidet?

Alle mine informanter opplevde at de ikke kjente seg igjen i barnevernstjenestens beskrivelse av dem, særlig i referat fra observasjoner eller i saksdokumentene. I tillegg møttes foreldre og barnevernsarbeiderne som motpart i retten. I saksdokumentene som ble sendt til retten opplevde foreldrene at barnevernet bare la vekt på negative sider av foreldrene. Berg mfl.

(2012) bekrefter at flere brukere opplever barnevernets undersøkelse som negativt fokusert, ensidig og lite dialogbasert. Veiledning fra barne- og likestillingsdepartementet (2009) hevder også at uttalelsene fra barnevernet kan være ydmykende for familien og et ensidig syn på foreldre som årsak til barnets problem, kan bidra til å forsterke foreldrenes mistillit til barnevernet.

For eksempel reagerte både Amina, Zeth og Aron sterkt på referatene. Aminas reaksjoner på referatet angående observasjon i hjemmet var presentert i sider (52), Zeth legger til at:

Det er så følt at det er barnevernet som hele tida bestemmer eller de sier at det ikke er de som har bestemt, det er fylkesnemnda som har bestemt eller det er retten som har bestemt, men de legger grunnlaget ut i fra deres rapport om hva de mener. Hvis de bestemmer seg for å ha en rapport som bare er negativ, så blir det veldig vanskelig. Fordi folk i samfunnet har stor tillit til dem (...). Det å jobbe i barnevernet, er å prøve å se ting fra flere ståsteder. Hva synes barnet om det som skjedde, hva sa foreldrene om det, også gå tilbake for å se på saken i et større perspektiv for å få med seg helheten. Men hvis de bare er opptatt av at mor er sint, mor sjefer og bryr seg ikke om alle andre de gode tingene som mor gjør, så ser de ikke helheten. Jeg synes det er voldsomt at barnevernets helhetssyn ser ut til å mangle i disse sakene.

Foreldrene er kritiske til barnevernets definisjonsmakt over foreldrene. Barnevernets definisjonsmakt blir forstått i denne sammenheng som styrende for hva retten og fylkesnemnda kan vurdere. Skjev framstilling av foreldre, vil begrense rettens syn på positive sider ved familien. Foreldrene ønsker et nyansert og balansert syn på dem i en barnevernssak. Foucault (1999) mener at sosialarbeidere arbeider i et maktfelt hvor språk brukes til å sette klienter i bestemte posisjoner. Jeg ønsker å bruke Haugland (2007) og Teilgård (2013) arbeidserfaring i barnevernet i møte med foreldre som eksempler her. Eksemplene kan bidra til å kaste lys over foreldrenes opplevelse av skjev framstilling og manglende medvirkning i deres sak etter omsorgsovertakelsen.

Haugland jobbet som barnevernsleder og etter hvert som medlem av fylkesnemnda (Haugland 2007, 241-244). Hun mener at hun i rollen som barnevernsleder hadde ansvar for å legge frem barneverntjenestens vurdering av saken og forslag til omsorgsovertakelse i fylkesnemnda. Som en representant for barneverntjenesten fremsto hun som barnas advokat og var opptatt av å ivareta barnas rettsikkerhet overfor sviktende foreldre. Det å ha fokus på å redde barnet fra urettferdighet reduserte hennes evne til å tenke over sin definisjonsmakt. I tillegg var hun ikke i stand til å reflektere over krenkelser som ble begått overfor foreldre.

Hun mener at type sak og barnevernets rolle vil påvirke hvordan barnevernet framstiller saken. I en omsorgsovertakelsessak fremstår barnevernet som kontrollør, og her kan

barnevernets framstilling ha ensidig fokus på familiens problem. Negative framstillinger kan bidra til å legitimere forslaget til omsorgsovertakelse. Barnevernet i en omsorgsovertakelsessak kan oppfatte foreldre som sviktende, skadelige for barna og med lite mulighet for endring. Men i hjelperrollen har barnevernet fokus på endringsarbeid. Fokuset på en balansert framstilling av familien tilhører hjelpetiltak. Både positive og negative sider av familien er nødvendig å se for å kunne skape endring og vekst hos dem. Disse eksemplene bekrefter og bidrar med forståelse for hvorfor foreldrene opplever barnevernets syn på dem som negativt og ensidig.

Teilgård (2013) skrev i sin masteroppgave om hvordan mangel på refleksjon kan også bidra til at man krenker eller overser foreldrene som har opplevd omsorgsovertakelse. Teilgård hadde erfaring i barneverntjenesten i over 25 år før hun skrev sin masteroppgave. Hun har hatt ulike roller i barneverntjenesten i disse årene. Hun mente at masterstudien fikk henne til å reflektere over praksiser som var selvfølgelig for henne før. Hun var i fylkesnemnda for å representere barnevernet i en ankesak om midlertidig plassering av en nyfødt. Vedtaket ble opprettholdt. Men hun valgte å ta en prat med foreldrene før og etter samværet med barnet for første gang. Etter samværet observerte hun at saksbehandlerne var opptatt av fosterforeldrene og barnet, mens mor var overlatt til seg selv. Hun spurte om mor ville snakke med henne, dette takket moren ja til og fikk snakket ut før hun dro. Hun innså hvor lett det var å glemme foreldrene og ikke se deres smerte etter omsorgsovertakelsen.

Jeg mener at disse eksemplene har gitt innsikt i foreldrenes opplevelser og barnevernets praksiser som kan gi informasjon om hvorfor foreldrene opplevde negative framstillinger i omsorgsovertakelsessak.

7.2.1 Faktorer som fremmer samarbeid

Alle mine informanter fortalte at de hadde samarbeid godt med en eller flere barnevernsarbeidere i prosessen. Jeg ønsker å bruke Zeth og Amina som eksempler. Zeth fortalte om samarbeid med tilsynsfører (se side 56-57), mens Amina fortalte om samarbeid med en miljøterapeut og saksbehandler. Felles for dem var at de verdsatte dialog med barnevernsarbeiderne som viktigste forutsetning for samarbeidet. Gjennom dialogen bidro foreldrene med sine synspunkter og opplevde å bli hørt. Foreldrene fortalte at egenskaper ved barnevernsarbeiderne hadde betydning for samarbeidet. I evaluering spørsmål om samarbeidet, svarte Amina: *Det eneste positiv erfaring jeg har i barnevernet er hun som veileder oss hjemme nå. Hun er veldig greit. Veldig hyggelig dame og så er den nye*

saksbehandleren, vi kjenner ikke henne så godt, men hun var hyggelig på første møtet. Amina fortalte om samarbeid med noen barnevernsarbeidere etter tilbakeføring av barna. I følge Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene (2006) er samarbeid avgjørende for at barn og foreldre kan bygge tillit til barnevernet og dets representanter. Godt samarbeid mellom barnevernet og familien kan oppnås ved at barnevernet har økt fokus på barns og foreldres ressurser og styrker, og fokus på å hjelpe familien til å utvikle tro på egen mulighet til vekst og mestring. Amina og Zeth beskrev at barnevernsarbeiderne evne til å lytte til deres synspunkt gjorde at de kunne samarbeide tross omsorgsovertakelse. Tangnes (2011) og Slettebø (2008) fant at foreldrenes evne til å samarbeide avhenger av barnevernsarbeidernes personlighet og evnen til å vise respekt og forståelse overfor foreldrenes situasjon (jfr. Fylkesnes 2011).

7.4 Foreldrene forstår ikke hvorfor de mister omsorgen for barna sine

Et annet hovedfunn er at foreldrene ikke forsto grunnen til at de mistet omsorgen for barna sine. De hadde andre oppfatninger av situasjonen enn barnevernet. Hvordan kan de samarbeide uten en felles forståelse? Jeg ønsker å drøfte hvordan mangel på bruk på tolk og oversettere kan bidra til at foreldrene ikke forsto grunnen til at barna ble tatt fra dem.

Mangel på bruk av tolk og oversettere

Jeg ønsker å bruke Alice og paret Aron og Nora som eksempler. Felles for dem var at de kom i kontakt med barnevernsarbeiderne før de opplevde omsorgsovertakelse.

Alice var et barn selv og ventet barn og hun hadde ikke familie i nærheten. I følge Kvello (2010, 198) kan det å være unge foreldre påvirke barns utvikling. I barneverntjenesten har foreldres mentale modenhet eller umodenhet, betydning for foreldres evne til å gi barn tilfredsstillende omsorg. Bornstein mfl. (2006) fastslår at unge foreldre er ofte usikre og trenger bistand fra mer erfarne personer. Tenåringsmødre anses å ha mange utfordringer og risikofaktorer som kan påvirke barnets utvikling. Disse utfordringer kan være forhold til kjæresten, økonomiske utfordringer, usikkerhet om fremtiden. I barnevernets sammenheng dreide Alice situasjon seg om barn i en vanskelig situasjon. Hun var kvalifisert for barnevernets hjelp etter bvl. § 1-1. Hun kan bli sett på som ekstra sårbar fordi hun i tillegg til å være ung og gravid, manglet familie og nettverk i samme kommune. Barnevernet jobber for barn fra 0 til 18 år i vanskelige livssituasjoner. Det at Alice kom i kontakt med NAV kan si noe om at hun ikke var selvhjulpen. NAV meldte en bekymring til barnevernet etter kjennskap til hennes situasjon. Alice ble fulgt opp av barneverntjenesten etter fire års opphold i Norge. Først opplevde hun kontakten med barnevernet som støttende. Hun forsto da

barnevernet som en hjelpeinstans for barn i vanskelige situasjoner. Hun hadde ikke kjennskap til barnevernets kontrollrolle og heller ikke kjennskap til begrepet barnevern. På spørsmål om hun forsto hva som ble sagt i møte og om det ble bruk tolk, sa hun:

Språket, det var jo litt, det var ikke så god, men det var nok for å kunne forstå hva jeg mener, men jeg kunne ikke forstå helt, men kanskje forstå en del. Så det var kanskje misforståelse. Spurte du om tolk? Nei, jeg hadde ikke peiling heller. Det var ikke i hodet mitt om å kunne bruke tolk eller ikke. De sa ingenting om tolk. Jeg tror de trodde at jeg forsto norsk.

Slik jeg forstår dette sitatet var bruk av tolk helt fraværende. Alice manglet kjennskap til systemet, sine rettigheter og plikter. For henne var begrepet barnevern helt fremmed og hun oppdaget det først etter omsorgsovertakelsen. Alice hadde kanskje ikke stilt spørsmål ved barnevernets kontrollrolle da hun opplevde tillit i første kontakten at barnevernsarbeiderne. Alice oppfatning av barnevernet før hun kom i kontakt med dem ses ikke å være tråd med at mange innvandrere flykter barnevernet (Fylkenes mfl. 2015; Maufack 2010). Det er heller spørsmål om hennes mangel på informasjon om barnevernet kan ha sammenheng med at hun var ung og ikke var opptatt av voksne problemstillinger. Det er også et spørsmål om mangel på informasjon skyldes mangel på bruk av tolk eller om det var en bevisst handling fra barnevernsarbeiderne å la være å informere om barnevernets kontrollfunksjon.

Aadnesen (2012) diskuterer hvorvidt foreldrene skal få informasjon om barnevernets kontrollfunksjon. Det foreslås at saksbehandler bør vurdere å gi foreldre informasjonen om barnevernets makt og myndighet i forhold til den konkrete saken. I noen tilfeller kan det være behov for å la være å informere om dette for å avdramatisere barnevernets tvangsbruk. Men Bunkholdt og Kvaran (2015, 18) hevder at barnevernets dobbeltrolle som hjelper og kontrollør bør formidles åpent ut i befolkningen. I Alice tilfelle kan mangel på informasjon ha bidratt til at hun forsto omsorgsovertakelsen som å ha blitt lurt av barnevernsarbeiderne. Hun sa «[...] *det var ikke i min tanke at jeg skulle miste barnet mitt*» hele fortellingen kan lese i side 43). Etter erfaring med omsorgsovertakelse, endret Alice syn på barnevernet fra hjelpeinstans til en instans som tar barn fra foreldre. Denne forståelsen var en realitet for henne og ikke basert på myter om barnevernet. Alice kommer fra et land hvor barnevernet ikke finner. Jeg mener at tilrettelagt informasjon til mennesker med ikke-vestlige bakgrunn kan bidra til å tydeliggjøre forventninger og dempe overreaksjoner dersom barnet blir plassert utenfor hjemmet. I tillegg kan tilrettelagt informasjon hjelpe foreldrene til å forstå barnets situasjon og hvor viktig det er å forebygge problemer. Tilpasset informasjon vil også gi foreldrene mulighet til å bidra med deres synspunkt om situasjonen. Slik kan begge parter

oppnå felles forståelse av situasjonen og har et felles grunnlag for samarbeid. Aadnesen (2012) mener at det ikke er lovpålagt å bruke tolk i barneverntjenesten. Barnevernsarbeiderne selv skal vurdere om bruk av tolk er nødvendig for dem til å utføre arbeidet sitt etter krav i forvaltningsloven § 17 og bvl. § 4-3. Det innebærer i praksis at barnevernsarbeiderne har makt til å vurdere selv når det er hensiktsmessig å bruke tolk. Det kan stilles spørsmål om hvorvidt barneverntjenesten kvalitetssikre at barn og foreldre med ikke-norsk bakgrunn får tilpasset informasjon om saken som angår dem. I Aadnesens (2012) studie sa saksbehandlere at de pleide å stille kontrollspørsmål for å sjekke om brukerne forsto hva de sa. Noen av saksbehandlerne mente at de pleide å spørre brukeren med ikke-norsk bakgrunn om de hadde behov for tolk. I min studie fortalte foreldre at de ikke ble spurt om de hadde behov for tolk. Foucault (1999) mener at kunnskap er makt. Grunnleggende forståelse av hva ulike instanser gjør og står for kan være nyttig informasjon for de som kommer fra andre land. Abraham sa:

Det å gi kurs til foreldrene er bra for de som kommer nye til Norge. En [innvandrers] som henter kona eller mann fra hjemlandet, må passe på at de går på kurs for å lære seg reglene i Norge. Barnevern kan gå til forskjellige steder som moské eller kirken for å fortelle og lære dem [innvandrere] om hva som er riktig måter å oppdra barn på i Norge. Noen kommer fra Pakistan, Eritrea eller Iran. Barnevernet selv må lære seg om forskjellige kulturer i andre land. Barnets beste kan læres (...).

Foreldrene ønsker å forbedre seg og lære nye måter å oppdra barn nå. De som deltok på kurs fortalte at de hadde dratt nytte av kurset (se side 66-67). Flere studier har vist at innvandrere mangler kunnskap om det norske systemet (Fylkenes mfl. 2015; Moufack 2010; Norsk innvandrersforum 2013). I følge Bourdieu (1995; 1986) handler språkkompetanse om kulturell kapital. Eriksen og Sajjad (2011, 129) mener at språkbeherskelse ikke bare handler om uttale og grammatikk, men det handler i høy grad om å mestre en hel livsverden. Livsverden her dreier seg om å mestre kulturelle koder som gir et fenomen meningsinnhold.

Et annet eksempel jeg ønsker å bruke er paret Aron og Nora. I motsetning til Alice hadde de ikke lært seg norsk selv om Aron hadde bodd i Norge i over ti år. I deres fortellinger kom det frem at de ikke hadde noen form for felles kommunikasjon med barnevernet til tross for noen kontakter med barnevernsarbeiderne. For eksempel kom de i kontakt med barnevernsarbeiderne ved uanmeldte hjemmebesøk, på møte og gjennom brev (se side 50-51). Kommunikasjon handler om å lytte og fortolke den andres verbale og nonverbale signaler, skaper gode og likeverdige relasjoner, og formidle informasjon på en klar og forståelig måte slik at man kan samarbeide om å finne løsninger (Eide og Eide 2004). Eriksen og Sajjad (2011, 124) mener at å snakke norsk til et menneske som bare forstår andre språk kan likestilles med å snakke til en vegg. Det skjer ikke kommunikasjon dersom det ikke finnes en

mottaker som forstår det som blir sagt. Kommunikasjon handler om å utveksle informasjon mellom to eller flere parter. Selv om barnevernsarbeiderne lar være å bruke tolk og oversettere, valgte de å gjennomføre akutt omsorgsovertakelse etter seks måneder i denne saken. Etter omsorgsovertakelse kom paret i kontakt med en advokat. Aron sa: *«Da de tok barna mine fra hjemmet, visste jeg ikke hvem de var. Jeg gikk til advokat og han fortalte meg om masse ting. Da sa jeg Åhhh. Det var første gang jeg forsto hva barnevernet er»*. Hans fortelling kan bidra med forståelse av hvorfor disse foreldrene ikke forstår grunnen til at de mistet barna sine. For han som har opplevd krig, var det ikke forskjell mellom barnevernets inngrep og terroristers inngrep. Det handler om ulike forståelse av samme handling. Foreldrene ønsker å få informasjon om hva som forventes av dem i Norge. De mener at mangel på informasjon kan bidra til at de opplever et sjokk i møte med barnevernet. Evnen til å kommunisere er menneskets grunnleggende behov.

Kommunikasjon er særlig viktig når tvang brukes overfor en privat person. I rollen som profesjonsutøvere innebærer det å gjøre det beste for å nå målene for sosialt arbeids praksis. Enhver sosialarbeider har et selvstendig ansvar å etterleve profesjonens yrkesetikk med mål om å møte brukerens behov, fremme likeverd og respekt, og bidra til at brukeren bruker sine ressurser bedre¹⁴. I denne sammenheng kan man stille spørsmål ved hvordan barnevernsarbeiderne vurderte bruk av tolk i møte med paret. Å la være å bruke tolk og informere foreldrene på et språk de forstår, kan si noe om at barnevernsarbeidernes avgjørelse var basert på deres egen forståelse av sakene. Denne forståelsen ligner på Saids (2004) «Orientalismen». Vestens makt til å definere ikke-vesten ut fra egne forestillinger. Mangel på informasjon kan bidra til å krenke brukerne av tjenester og umyndiggjøre dem. I følge Skau (2003) forblir krenkelse begått i det offentlige rom taus. Man har mer fokus på krenkelse som er utført av en privat person. Bourdieu (1986) mener at makt ligger i mestre dominerende kulturelle kodene i samfunnet. Foucault (1999; 1983) hevder også at språk ikke referer til en transparent virkelighets, men skjer innenfor meningssystemer som er forbundet med historiske, kulturelle og sosiale betingelser. Han mener at språk og kunnskap er makt som viser seg i handlinger mellom ulike aktører.

Da jeg spurte paret om de ba om tolk sa de:

14

https://www.fo.no/getfile.php/1329211/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/yrkesetisk%20grunnlagsdokument_NYNORSK.pdf (23.09.2016).

Nei nei, fordi tolken ikke var på møtet, jeg forsto ikke hva de sier og hva de papirene snakker om. Også da de kom hjem til meg for første gang, hadde de ikke tolk. De bare så på barna og pratet med dem, men jeg forsto ikke hva de sa.

Mangel på tilrettelegging for kommunikasjon med foreldre og mangel på informasjon gjorde at familien ikke kunne benytte seg av sine rettigheter. Barnevernsarbeiderne har plikt til å informere brukerne om deres rettigheter. Fortellinger fra familiene viser at språk har makt i samhandling mellom minoritet og majoritet. Staunæs (2003) majoritetsinkluderende perspektiv kan gjøres relevant i Aron og Noras fortellinger. Majoritetsinkluderende perspektiv dreier seg om hvordan majoritetens makt og ureflekterte verdier og handlinger kommer til uttrykk i møte med minoritets grupper. Rugkåsa (2012) mener at samhandling mellom majoritet og minoritet kan forstås som relasjonen mellom de «markerte» og «umarkerte». Ovenfor har jeg vist hvordan Nora og Aron oppfatter relasjonen mellom dem og barnevernsarbeiderne. Det handler om hvem som har makt til å definere handling og den andre. Interseksjonalitet perspektivet retter fokus på hvordan ulike kategorier som majoritet og minoritet, hvite og svart, velstående og fattige skapes og opprettholdes i samhandlinger mellom aktører. Men det betyr ikke at alle saksbehandlere i barnevernet ikke ivaretar minoritetsspråklige behov. Fylkenes (2011) masterstudie av gode praksiser i møte med minoritetsfamilier i barnevernet er et eksempel på hvordan barnevernsarbeiderne kan møte minoritetsfamiliers behov. Saksbehandlerne i hennes studie beskrev fremgangsmåter de brukte for å oppnå samarbeid med foreldrene. Saksbehandlerne fortalte at de blant annet tok foreldrenes ønsker og behov på alvor, de ga informasjon på en åpen og forståelig måte, og de etterlyste foreldrenes syn på barn, barnets behov og ulike syn på omsorg og oppdragelsesmåter. Jeg mener at det er fullt mulig å få til et samarbeid med ikke-vestlige innvandrere dersom barnevernsarbeiderne legger til rette for at informasjonen de gir er forstått og etterspør foreldrenes syn. Barnevernsarbeiderne skal ivareta informasjonsplikten etter krav i bvl. § 4-3 og forvaltningsloven § 17. Mangel på bruk av tolk og oversetter kan være en av de grunnene til at foreldrene ikke forstår hvorfor de mistet omsorgen for sine barn.

7.3 Hvordan gikk det med foreldre etter omsorgsovertakelse?

Jeg ønsker å drøfte ulike faktorer som bidro til å øke foreldrenes livskvalitet etter omsorgsovertakelse. Foreldrene fortalte at de fikk støtte fra nettverket sitt og de mente at menneskers støtte fikk den største betydning for dem. Gjennom å dele erfaringer om omsorgsovertakelse med andre har foreldrene klart å forholde seg til situasjonen, noen har fått omsorgen for barna tilbake og noen har klart å beholde omsorgen for de nye barna de fikk

etter omsorgsovertakelsen. Felles for dem var at de har prøvd å se situasjonen i et nytt lys og prøve å lære av den.

Etter omsorgsovertakelse fortalte foreldrene om store fysiske og psykiske påkjenninger, stress, sorg, fortvilelse, frykt og skam. Foreldrenes opplevelser er i tråd med veiledningen fra Barne- og likestillingsdepartementet (2009) og dels i tråd med Ellingsen (2007) og Teilgård (2013) studier. Til forskjell fra disse studiene fortalte seks av sju foreldre i min undersøkelse at de ikke skammet seg over omsorgsovertakelsen. De delte sine erfaringer med andre i sitt nettverk, arbeidsplass, kirken, moskéen og andre de kom i kontakt med, noen kom i kontakt med andre i liknede situasjon. Foreldrenes åpenhet om sin situasjon kan ha sammenheng med at de ikke forstår hvorfor de mistet omsorgen for sine barn og de følte seg uskyldige og urettferdig behandlet av barnevernet og systemet. I spørsmål om Alice er åpen om hele situasjonen sin overfor venner, sa hun:

Ja, jeg er åpen. Jeg forteller dem alt, jeg skjuler ikke, det er ingenting å skjule, de vet at staten tok feil. Det var vanskelig for meg i begynnelsen fordi i hodet mitt kunne ikke forstå hvorfor han ble tatt fra meg. Hva har jeg gjort feil? Jeg røyker ikke, drikker ikke, fester ikke og de kjenner meg som et normalt menneske. De har sett meg siden jeg kom til Norge sammen med familien min. Jeg har gått på skolen. De har ikke fått bekymringsmelding som sier at jeg kommer fra et hjem som kan skade meg eller jeg skade meg selv. Da følte jeg at kanskje det er på grunn av at jeg er innvandrere eller kanskje at jeg ikke forstår deres kultur og språk. Så jeg følte at den eneste utvei var å finne ut hva jeg kunne være opptatt av, noe jeg kunne gjøre i hverdager slik at jeg ikke tenkte mye på babyen. Jeg bestemte meg for å gå tilbake på skolen og jobbe hardt og «come out of the door and smile».

It feels very good to remove it from inside. It is better to let it out than to keep it in. Because the more I keep it inside, the more it hurts, the more I may think to do something bad, which of course will hunt me back in the end. I am glad that people are willing to ask me and I am willing to stand opp. Many people are afraid to let people hear their voices. For me, I am not afraid because I have not done something wrong. I have never steal or I have never been in prison before. For me I feel more comfortable saying it.

Alice mistet sitt spedbarn etter opphold i mødre hjem. Slik jeg tolker sitatet følte hun seg uskyldig og hun hadde ikke forstått grunnen til omsorgsovertakelsen. En slik oppfatning hjalp henne til å snakke åpen om omsorgsovertakelse, og hun ble møtt med forståelse av mennesker i sitt nettverk. En annen grunn kan være at hun ikke oppfatter seg selv i lys av målgruppe som kommer i kontakt med barnevernet. Foreldre som kommer i kontakt med barnevernet blir ofte beskrevet som mennesker som har alvorlige rusproblemet, alvorlige psykiske og somatiske sykdommer, familier med store konflikter og fattige eller foreldre som utsetter barna for alvorlige vold og mishandling (Fauske mfl. 2009). I tillegg oppfattes det at foreldre som mister barna sine ofte var under barnevernet selv som barn (Teigård 2013). Alice oppfattet seg

som et normalt fungerende menneske og så ikke grunnen til at hun mistet omsorgen for sitt barn. Den tredje måte å forstå hennes åpenhet på kan være at hun forsøkte å se grunnen til inngrepet i lys av hennes kulturelle bakgrunn. Det kan være grunn til å stille spørsmål ved om inngrepet har noe med hennes kulturelle bakgrunn å gjøre. For å kunne si noe om dette, ønsker jeg å gå tilbake til bakgrunnen for at hun kom i konflikt med ansatte i mødre hjem (se side 44). Hun sa: [...] *Jeg følte at de [ansatte i mødre hjemmet] ikke likte måten jeg gjorde ting på. Jeg prøvde å forklare til dem at selv om jeg har bodd her så pass lenge, har jeg med meg min egen kultur som jeg må følge (...)*. Hun opplevde ikke å bli møtt med forståelse når det gjelder sin oppdragspraksis. Hennes kulturelle bakgrunn og forklaringer ble ikke tatt hensyn til. For henne var uenighet om oppdragspraksis en sentral grunn til konflikt mellom henne og ansatte i mødre hjem. Denne forståelse kan ligge i bunn til at hun tror hun mistet barn på grunn av kulturforskjeller.

Åpenhet om situasjonen hjalp henne til å bearbeide sorgen og påkjenningen selv om hun ikke ble fullt opp av barneverntjenesten. Lazarus og Folkman (1984) hevder at mennesker kan mestre påkjenninger de har lite kontroll over ved å gjøre noe med negative følelser knyttet til situasjonen. Man kan blant annet å søke sosiale støtte, snakke med noen andre om situasjonen, søke trøst, empati og forståelse, prøve å se situasjonen i et nytt lys og ha fokus på å lære noe av den. Åpenhet om omsorgsovertakelse bidro til at folk stilte opp og støttet henne (se side 62-63). Alice utvidet sitt sosial kapital etter omsorgsovertakelsen fordi hun snakket med og fikk støtte fra flere mennesker. Fyran (2008) mener at støtte fra tilgjengelig nettverk har helsefremmede effekt på helse. Ved at Alice opplevde at noen bryr seg om henne og hadde hun tillit til at mennesker fra hennes nettverk ønsker henne godt. Opplevelsen av sosial støtte bidro til å redusere hennes negative påkjenninger og styrke hennes mestringsevne (Cohen og Syne 1985).

Amina er et annet eksempel som fortalte om hvordan hun fikk støtte av flere mennesker nasjonalt og internasjonalt etter omsorgsovertakelsen (se side 63-64). Amina tok ikke bare kontakt og informert sitt nettverk om omsorgsovertakelsen, men hun informerte også profesjonelle hjelpere som lærer, psykologer, rektorer og advokat om at barna var blitt plassert utenfor hjemmet. Hun opplevde enorm støtte fra både fagfolk og private nettverk. I hennes fortellinger kom det frem at fagfolk som samarbeidet tett med henne for å løse utfordringer til hennes ungdommer, vitnet i retten i hennes favør. Amina forsto heller ikke grunnen til hun mistet omsorgen for alle barna. Men hun innså at hun hadde utfordring med å sette grenser for ungdommene. Fem andre informantene fortalte at de innså at de hadde

utfordringer i hjemmet, men de mener at det ikke var ille nok til å forvente omsorgsovertakelse.

8.0 Avslutning

Formål med denne undersøkelsen har vært å løfte frem ikke-vestlige foreldres erfaringer med omsorgsovertakelse og deres mestringsstrategier. Resultatene i denne oppgaven bør forstås i lys av sakens natur: Omsorgsovertakelse er det meste inngripende tiltak foreldrene kan oppleve i barnevernets regi. Opplevelsene kan være ekstra sterke på grunn av akutt- vedtak.

Undersøkelsen har vist at fem av seks familier opplevde akutt omsorgsovertakelsen og noen av foreldrene ble varetektsfengslet. Selv om foreldrene opplevde store påkjenninger, stress og avmakt, forsøkte flere å samarbeide med barnevernsarbeiderne for tilbakeføring av barna. De var villige til å forbedre seg og de ønsket å lære om norsk oppdragelse og reglene i Norge.

Selv om foreldrene ikke forsto hvorfor de mistet omsorgen for sine barn og hva som foregikk, fortalte de at de hadde utfordringer i hjemmet som kan påvirke barnas utvikling. To fortalte at de hadde konflikter med sine ungdommer, to andre fortalte at skiftjobb begrenset deres mulighet til å følge opp barna, tre opplevde fattigdom og en fortalte at konas psykiske problemer og konflikt mellom foreldrene.

Foreldrene opplevde ikke samarbeid med barnevernet. De opplevde at deres synspunkt ikke ble tatt på alvor, at barnevernet hadde et negativt syn på dem, at de ikke fikk tilrettelagt informasjon, og at deres rettigheter som brukere ikke ble ivaretatt. Men alle fortalte også at de hadde tillit til noen barnevernsarbeidere og samarbeidet godt med dem. Foreldrene opplevde at egenskapet ved barnevernsarbeiderne hadde betydning for relasjonen.

Selv om foreldrene ikke ble fulgt opp av barnevernet, fikk de enorm hjelp og støtte fra sitt nettverk for å mestre påkjenninger. De fortalte også at de var opptatt av å lære av erfaringene og forbedre seg for å bli bedre omsorgsgivere for barna sine.

Litteraturliste

- Aadnesen, Bente Nes. 2012. "*Jeg kan ikke være den afrikanske mammaen i Norge. Men de må også skjønne at min bakgrunn er en del av meg.*" *En studie av samhandling i barnevernet mellom saksbehandlere og foreldre med minoritetsenisk og muslimsk bakgrunn.* Doktoavhandling ved NTNU, 1505-8181; 2012:149, Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.
- Aadnesen, Bente Nes, and Eva Hærem. 2007. *Interkulturelt barnevernsarbeid.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Aase, Tor Halfdan, and Erik Fossåkaret. 2014. *Skapte virkeligheter: Om produksjon og tolkning av kvalitative data.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Aavaag, Gunnar C. 2008. *Moderne sosiologisk teori.* Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Baert, Patrick, and Filip Carreira da Silva. 2010. *Social theory in the twentieth century and beyond.* 2nd edition. Malden: Polity Press.
- Bengtsson, Jan. 1993. *Husserl och Merleaus-Pontys fenomenologi.* Göteborg: Daidalos.
- Berg, Berit, Veronika Paulsen, and Haugen, Gry Merethe D. 2012. *Foreldre og barns erfaring i møte med barneverntjenesten i Trondheim kommune.* Rapport, Trondheim: NTNU samfunnsforskning As.
- Berg, Anne-Jorunn, Anne Britt Flemmen, og Berit Gullikstad. 2010. "Interseksjonalitet, flertydighet og metodologiske utfordringer." I *Likestilte norskheter. Omkjønn og etnisitet*, red Anne-Jorunn Berg, Anne Britt Flemmen og Berit Gullikstad 11-37. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Berkman, Lisa F, and Thomas Glass. 2000. "Social Integrattion, Social Networks, Social Support, and health." Chap. 7 in *Sosial Epidemiology*, by Lisa F Berkman and Ichiro Kawachi, 137-173. Oxford: Oxford University Press.
- Bornstein, Marc H., Diana L. Putnick, Joan T.D Suwalsky, and Motti Gini. 2006. "Maternal chronological age, prenatal og perinatal history, social support, and parenting of infants." *Child Development* 875-892.

- Bourdieu, Pierre. 1997. *Af praktiske grunde*. København: Hans Reitzel.
- Bourdieu, Pierre. 1996. *Symbolisk makt*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, pierre. 1995. *The distinksjonen: En sosiologisk kritisk av dømmekraften*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, Pierre. 1986. "The form for capital." In *The handbook of the Theory and research for the Sociology of Education*, by John G. Richardson, 241-258. Westport CT: Greenwood Press.
- Bourdieu, Pierre, and Jean-Claude Passeron. 1990. *Reproduksjon in Edication, Society and Cultur*. London: Sage.
- Bourdieu, Pierre, and Loic J. D Waquant. 1995. *Den kritiske ettertanke*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Brinkmann, Svend, and Lene Tangaard. 2012. *Kvalitative metoder. Empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bunkholdt, Vigdis, and Inge Kvaran. 2015. *Kunnskap og Kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akadamisk.
- Cobb, Sidney. 1976. *Socisal Support as a moderator of life stress. Psychosomatic medicine*. American Psykosomatic Society.
- Cohen, Sheldon, and Leonard S Syme. 1985. *Sosial support and health*. New York: Akademic Press.
- Diedrichsen, Agnete. 1991. *Omsorg og udvikling*. Danmarks: Pædagogiske Institut.
- Eide, Tom, and Hilde Eide. 2004. *Kommunikasjon i praksis. Relasjoner, samspill og etikk i sosialfaglig arbeid*. Oslo: Gyldendal Akedemisk.
- Eide, Ketil, Marianne Rugkåsa, Halvard Vike, and Naushad A. Qureshi. 2009. *Over profesjonelle barrierer. Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ellingsen, Ingunn T. 2007. "Å miste omsorgen for sitt barn." *Nordisk sosialt arbeid*. Universitetsforlaget. 27: 263-275.

- Eriksen, Thomas Hylland, and Torunn Arntsen Sajjad. 2011. *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. 5. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Eriksen, Thomas Hylland, og Torunn Arntsen Sørheim. 2006. 4. utgave. *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fangen, Katrine. 2004. *Deltagende observasjon*. Bergen. Fagbokforlaget.
- Fauske, Halvor, Willy Lichtwark, Edgar Marthinsen, Eliabeth Willumsen, Graham Clifford, and Bente Heggem Kojan. 2009. *Barnevernet på ny kurs? Det nye Barnevernet- et forskning og utviklingsprosjekt i Barnevernet*. Sluttrapport fase 1. Bodø: Nordlands Forskning.
- FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen).
- Foucault, Michel. 1983. "Afterword: the subject and power". In *Michel Foucault: Beyond strukturalism and hermeneutics*, by H Dreyfus and P. Rabinow (edi). Chicago: Chicago university press.
- Foucault, Michel. 1999. *Diskursens Orden*. Oversatt av Espen Schaanning. Oslo: Spartacus Forlag. Opprinnelig publisert som *L'ordre du discours* 1971.
- Fylkesnes, Marte Knag, Annette C Iversen, Ragnhild Bjørknes, and Lennart Nygren. 2015. "Frykten for barnevernet. En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger." *Tidskriftet Norges barnevern* 80-96.
- Fylkesnes, Marte Knag. 2011. *Om gode arbeidsrelasjoner i det flerkulturelle barnevernet. Etniske minoritetsforeldre og saksbehandleres erfaringer*. Masteroppgave, Bergen: Universitet i Bergen.
- Fyran, Live. 1992. *Perspektiver på sosialt nettverk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fyran, Live. 2008. *Sosialt nettverk. Teori og praksis*. Oslo: Universitetsforlag.
- Gadamer, Hans-Georg. 1999. "Forståelsens historisitet som det hermeneutiske problem." In *Hermeneutikk. En antologi forståelse*, by Jesper Gulddal and Martin Møller, 127-176. København: Dansk Gyldendal.
- Greenfield, Patricia M, Heidi Keller, Andrew Fuligni, and Ashley Maynard. 2003. "Cultural parthway through universal development." *Annual review og psykology* 461-490.

- Handulle, Ayan. 2013. *"Du vet de tenker jeg bare er en stor afrikanska mann, ikke pappa"*. Stavanger: Universitet of stavanger.
- Hanssen, Gro Sandkjær, Marit Kristine Helgesen, og Signy Irene Vabo. 2007. *Politikk og demokrati. En innføring i stats- og kommunalkunnskap*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hanssen, Helene. 2010. "Faglig skjønn ved utforming av vilkår for sosial stødnad - handlingsrom resonneringsprosess og brukervedvirkning." Chap. 6 in *Faglig skjønn og brukervedvirkning*, by Helene Hanssen , Kristin Humerfelt, Alice Kjellevoid, Anne Norheim and Rita Sommerseth, 151-178. Bergen: Fagbokforlaget.
- Haraway, Donna. 1992. "The promises of monsters: A Regenerative Politics for Inappropriate/d Other." In *cultural studies*, by Lawrence Grossberg, Cary Nilson, Paula Treichler and A. eds. London og New York: Routledge.
- Haugland, Randi. 2007. *Med makt til å krenke. Om makt, avmakt og motmakt i en konfliktfylt barnevernssak*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Havik, Toril, Mildred Hjelmås, Morten Johansson, and Reidar Jakobsen. 2015. "Plassering i beredskaphjem. Hvor lenger varer de og hvorfor?" *Tidskriftet Norges Barnevern* 250-266.
- Holm-Hansen, Jørn, Thomas Haaland , and Trine Nyrvold. 2007. *"Flerkulturelt barnevern. En kunnskapoversikt"*. NIBR-rapport 2007:10, Oslo.
- Høydahl, Even. 2008. *Innvandrerbegreper i statistikken. Vestlig og ikke-vestlig - ord som ble for store og gikk ut på dato*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Håkonsen, Kjell Magne. 2009. *Innføring i psykologi*. 4. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Jåvo, Cecilie. 2010. *Kulturens betydning i oppdragelse og atferdsproblemer. Transkulturell forståelse, veiledning og behandling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kalve, Trygve, and Tone Dyrhaug. 2011. *Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet 2009* . Tappoter 39/2011, Oslo-Kongsvinger: Statistikk sentralbyrå.
- Kaya, Mehmed S. 2010. "Innvandrere og integrering - utfordring i å forstå tilpasningsmønstre." Chap. 1 in *Integrasjon og mangfold. Utfordring for*

- sosialarbeideren*. By Mehmed S Kaya, Asle Høgmo and Halvor Fauske, 13- 95.
Latvia: Cappelen Akademisk.
- Kvale, Steinar. 1997. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Notam Gyldendal.
- Kvale, Steinar, and Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Keller, Heidi, Bettina Lamme, and Monika Abel. 2006. "Cultural models, socialization goals, and parenting ethnotheories: A multicultural Analysis." *Journal of cross - cultural Psychology* 55-172.
- Kvello, Øyvind. 2007. *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kvello, Øyvind. 2010. *Barn i risiko*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lazarus, Richard S, and Susan Folkman. 1984. *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer.
- Linboe, Knut. 2012. *Barnevernrett*. 6. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lipsky, Michael. 1980. *Street-Level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in public service*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 (barnevernloven - bvl.)
- Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 (barnelova - bl).
- Merrick, Elizabeth. 1999. "An exploration of quality in qualitative research: "reliability" and "validity" relevant?" In *Using qualitative methods in psychology*, by Mary Kopola and Lisa A. Suzuki, 25-36. Thousand oaks/London/New Dehli: Sage Publications.
- Meld. St. 6 (2012-2013). *En helhetlig integreringspolitikk*. Barne- likestilling- og inkluderingsdepartementet.
- Moufack, Marie Florence. 2010. *Et sensitivt barnevern. Om ikke-vestlig foreldres opplevelse og erfaring med barneverntjenesten*. Masteroppgave i sosialt arbeid, Trondheim: NTNU, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.

- Norsk Innvandrerforum. 2013. *Flerkulturelt barnevern? Hvordan fremm dialog mellom barnevernet og etniske minoriteter*. Oslo: Norsk innvandrerforum.
- NOU: 2004:18. *Helhet og plan i sosial- og helsetjenestene - Samordning og samhandling i kommunale sosial- og helsetjenester*. Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet.
- NOU 2009: 8. *Kompetanseutvikling i barnevernet - kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Barne- og likestillingsdepartement.
- NOU 2011: 10. *I velferdsstatens venterom - Mottakstilbudet for asylsøkere*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- NOU 2012: 5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling- Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnvernet*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- Organisasjonen for barnevernsforeldre (OBF). 2016. *Håndbok for barnevernsforeldre*. Oslo.
- Prop. 106 L (2012-2013). *Endringer i barnevernloven*. Barne- og likestillingsdepartement.
- Qureshi, Naushad A. 2009. "Kultursensitivitet i profesjonell yrkesutøvelse." In *Over profesjonelle barrierer*, by Ketil Eide, Naushad A Qureshi, Marianne Rugkåsa and Halvard Vike, edited by Halvard Vike, 206-228. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Rosenberg, Alexander. 2012. *Philosophy of sosial science*. 4th edition. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Rugkåsa, Marianne. 2012. *Likhetens dilemma*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Rutinehåndbok 2006. *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- Rønning, Rolf, and Liv Johanne Solheim. 2000. *Hjelp på egne premisser? Om brukermedvirkning i velferdssektoren*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Said, Edward W. 2004. "Orientalismen. Vestlige oppfatninger av Orienten." In *Orientalism. Western conception of the Orient (1978)*, by Edward W. Said, translated by Anne Aabakken, 1-39. Oslo: Cappelen.
- Schaaning, Espen. 1996. "Diskursen materialitet: Del 1 Foucault". ARR 96:1:60-73.

- Schieffloe, Per Morten. 2003. *Mennesker og Samfunn. Innføring i sosiologisk forståelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Semb, Anne Julie, Per Selle, and Kristin Strømsnes. 2011. "Sosial kapital blant norske samer." In *Sosial kapital i Norge*, by Dag Wollebæk and Signe Rock Seggaard, red, 102-128. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Skau, Greta M. 2003. *Mellom makt og hjelp. Om det flerfylldige forholdet mellom klieen og hjelper*. 3rd. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skirbekk, Helge and Harald Grimen. 2011. *Tillit i Norge*. Oslo og Akerhus: Res Publica.
- Skirbekk, Helge. 2012. "Innledning - Tillitens betydning i Norge og Norden." In *Tillit i Norge*, by Helge Skirbekk and Harald Grimen, 11-28. Oslo og Arkershus: Res publica.
- Slettebø, Tor, Inger Oterholm, and Ane Stavrum. 2010. *Brukermedvirkning i det statlige regionale barnevern*. Bufdir, Oslo: Diakonhjemmets Høgskole.
- Slettebø, Tor. 2008. *Foreldres medbestemmelse i barnevernet*. Trondheim: NTNU.
- Slettebø, Tor, and Sissel Seim. 2007. "Brukermedvirknings kår under nye rammebetingelser i barnevernet." Chap. 6 in *Fra mottaker til aktør. Brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning*, by Mona Sandbæk, 129-151. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Statistisk sentralbyrå. *Barnevern, 2015. Statistikk*. <https://www.ssb.no/barneverng/> (07.11.16).
- Staubæs, Dorthe. 2003. "Where have all the subjects gone? Bringing together The concepts of intersectionality and subjektification." *Nora* 2 101- 110.
- Svenaesus, Fredrik. 2003. "Fenomenologi: Med livesvärden som grund." In *Sjukdomens mening*, by Fredrik Sveneaus, 45-65. Stockholm: Bokforlaget natur og kultur.
- Thagaard, Tove. 2011. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tangnes, Silje Njarde. 2011. "*Det må vi være ærlige på...*" *En kvalitativ studie av barneverntjenestens oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse*. Masteroppgave i sosialt arbeid, Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus, fakultet for samfunnsfag.

Teilgård, Anna Marie. 2013. *Oppfølging av foreldre til barnas beste. Hvordan kvalitets sikre oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse.* master i sosialt arbeid, Stavanger: Universitet i Stavanger.

Thomassen, Magdalene. 2006. *Vitenskap kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Veileder 2009. *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i forsterhjem eller på institusjon.* Barne- og likestillingsdepartementet.

Weber, Max. 2000. *Makt og byråkrati.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Weber, Max. 1971. *Makt og byråkrati.* Oslo: Gyldendal.

Vedlegg 1 Intervjuguide

Personlig bakgrunn

Kan du si litt om deg selv? (om hvor lenge du har bodd i Norge, om du er gift, enslige, antall barn i familien, om du kom sammen med barna til Norge eller om barna er født her, om hvor mange barn du har under barnevernet).

Tema: generelle kunnskap om barnevernet

Som innvandrere i Norge, har folk ulike forståelse av begrepet «barnevern». Jeg vil gjerne vite hvordan du forstår barnevern, hva de står for og hvordan de jobber?

- Finnes det barnevern eller noe liknende hvor du kommer ifra?
- Hva tenkte du om barnevernet da du kom til Norge?
- Hvem fortalte deg om barnevernet?
- Vet du noe nytt om barnevernet etter kontakten med dem?

Tema: Kontakt med barnevernet

Barnevernet tar ikke kontakt med familier uten at noen melder inn en bekymring for barnet til barnevernet. Det kan være naboer, venner, familie eller barnet selv eller institusjoner som skole, barnehage, helsestasjon og sykehus. Jeg vil gjerne vite hvordan du kom i kontakt med barnevernet?

- Kan du fortelle om første gang du kom i kontakt med barnevernet?
- Hvordan ble kontakten mellom deg og barnevern formidlet?
- Hvordan var det å snakke med barnevernsarbeidere for første gang?
- Forsto du hva de fortalte deg (språk)?
- Hvor møtte du personer fra barnevern første gang?

Tema: Hjelpetiltaket først eller akutt plassering

Barnevernet kan tilby hjelpetiltak til familier med barn for å bedre barns livssituasjon. Slike tiltak kan være råd og veiledning, barnehage, SFO, støttekontakt, hjemmekonsulent, penger for klær og utstyr for barna osv. Men i andre tilfelle kan barnet blir fjernet fra hjemmet dersom de vurderer at barnets liv og helse er i fare.

- Hvordan var det for deg og ditt barn?

- Fikk du hjelpetiltak først?
- Ble barnet tatt under omsorg/tatt fra deg med en gang?
- Har du hatt kontakt med personer fra barnevernet etter at barnet ble tatt fra deg?
- Vet du hvem disse personene er? (fosterforeldre, institusjonsarbeider eller saksbehandler)
- Vet du hvor/hvem barnet ditt bor hos? (institusjon, fosterforeldre, egen nettverk)
- Har du mulighet til å besøke barnet ditt hos barnevernet?
- Kommer barnet på besøk til deg?
- Kan du fortelle hvordan det følte å treffe barnet ditt første gang borte?
- Hvordan er det å samarbeide med saksbehandler og fosterforeldre?
- Vet du om barnet skal komme hjem om kort tid eller skal bor borte lenge?
- Er det noe du kan gjøre for å få barnet tilbake?

Tema: kunnskap om foreldres livskvalitet etter omsorgsovertakelse

Hvordan er din hverdag nå som omsorgen er overtatt og barnet ikke lenger bor hjemme hos deg.

- Hvem får du støtte fra?
- Har du venner eller familie her i Norge
- Får du hjelp fra barnevernet?
- Har du deltatt i selvhjelpgruppa
- Hva er det som hjelper deg til å komme videre i livet?
- Hvordan forholder du deg til venner, bekjente og naboer som kanskje spør om barnet?

Tema: Utfordring og egen læring i møte med barnevernet (barnevernet her vil bli spesifisert ut fra kontekst, for eksempel fosterforeldre, saksbehandler, institusjonsarbeider osv.)

Når man er i kontakt med et offentlig organ som barnevern, kan det være både krevende og lærerikt.

- Hva er dine erfaringer møte med barnevernet?
- Hva har du lært i kontakt med barnevernet?
- Hva er dine utfordringer i kontakt med barnevernet?
- Hva mener du er viktigste verdier barnevernet bør gi videre til barnet ditt?

Tema: anbefalinger til barnevernet

Nå som du har kjennskap til barnevernet, var det noe som du har lært eller savnet?

- Har du forslag til hva barnevernet bør bli bedre på?

- Er det noe du er fornøyd med og ønsker mer av?
- Hva mener du er viktig for barnevernet å tenke på når de møter familier som kommer fra andre land?
- Har du anbefalinger til andre innvandrerforeldre om kontakten med barnevernet?
- Hvordan opplever du å samtale med meg om dette tema?

Vedlegg 2 Informasjonsskriv

FORESPØRSEL OM Å DELTA I EN UNDERSØKELSE

Jeg heter Emem Israel Daniel og er en masterstudent i sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo og Akershus. I forbindelse med min masteroppgave ønsker jeg å skrive om ikke-vestlige foreldrenes opplevelse med barnevernet. Formålet med undersøkelsen er å løfte fram foreldrenes kunnskap og erfaring med barneverntjenesten. Mitt ønske er å intervju foreldrene som har mistet omsorgen for sine barn. Disse foreldrene kan ha kunnskap om de mest inngripende tiltakene i barnevernets regi. Jeg velger ikke-vestlige foreldre p.g.a at de kan ha andre forståelser av barnevern enn foreldre fra vestlige land.

Jeg vil spørre deg om du vil være med i undersøkelsen. Dette vil innebære at jeg har en samtale med deg for å høre om hvordan du opplever å miste omsorgen for ditt barn. Samtalen vil ta ca. én time og vil bli tatt opp på bånd og slettet etter at intervjuet er skrevet ut.

Informasjonen vil bli behandlet konfidensielt, noe som betyr at det er bare jeg som har tilgang til informasjonen. Informasjon om deg vil ikke bli gitt til barnevernet eller andre. All personopplysninger inkludert kontaktinformasjon vil bli anonymisert og slettet senest 30. juli 2016. Anonymisering dreier seg om at dine personlige opplysninger vil bli endret, slik ingen kan gjenkjenne deg i oppgaven. Kontaktinformasjon som navn, telefonnummer, adresse skal bli oppbevart atskilt og slettet ved prosjektslutt, 30. juli 2016.

NB. Du trenger ikke å snakke godt norsk for å delta, og du kan snakke engelsk om du vil. Tidspunkt og sted for intervjuet kan du bestemme. Du kan bli kontaktet dersom det er noe som er uklart når informasjonen blir skrevet ut.

Deltakelsen i undersøkelsen er frivillig. Du kan trekke deg når som helst og få din informasjon fjernet uten at det får konsekvens for deg.

Dersom du har spørsmål angående undersøkelsen, ta kontakt med Emem Israel Daniel på mobilen: 486 08 209. E-post: ememisrael@yahoo.no. Du kan også kontakte min veileder: Professor Mona Sandbæk på tlf. 67 23 81 49, E-post: Mona.Sandbak@hioa.no

Undersøkelsen er meldt til personvernombudet for forskning NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS).

INFORMERT SAMTYKKE

Jeg samtykker til å delta i undersøkelsen, og at informasjonen kan brukes i undersøkelsen.

.....

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES



Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Mona Sandbæk
Institutt for sosialfag Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 03.09.2015

Vår ref: 44268 / 3 / AGL

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 20.08.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

44268	<i>Ikke-vestlige-foreldrenes opplevelse av omsorgsovertakelse. En studie av foreldrenes erfaring med å miste omsorgen for egne barn</i>
Behandlingsansvarlig	Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Mona Sandbæk
Student	Emem Israel Daniel

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.07.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Audun Løvlie

Kontaktperson: Audun Løvlie tlf: 55 58 23 07

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no



Formålet er å løfte fram ikke-vestlige foreldres kunnskap og erfaring med den norske barneverntjenesten.

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskriv og samtykkeerklæring er noe mangelfullt utformet. Vi ber derfor om at følgende endres/tilføyes:

- Dato for prosjektslutt (oppgitt som 30. juli i meldeskjema)
- At personopplysninger (inkludert kontaktinformasjon) anonymiseres/slettes ved prosjektslutt

Revidert informasjonsskriv skal sendes til personvernombudet@nsd.uib.no før utvalget kontaktes.

Det behandles sensitive personopplysninger om etnisk bakgrunn og helseforhold.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Oslo og Akershus sine interne rutiner for datasikkerhet.

Forventet prosjektslutt er 30.07.2016. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lyd-/bilde- og videoopptak